

05

Fiskets Gang

Nr. 9 - 1994

104
/ 280

Fiskets Gang

UTGITT AV FISKERIDIREKTORATET

80. ÅRGANG
NR. 9 – OKTOBER 1994

Utgis månedlig
ISSN 0015-3133

ANSV. REDAKTØR

Sigbjørn Lomelde
Kontorsjef

REDAKSJON:

Olav Lekve
Dag Paulsen

Ekspedisjon/abonnement:
Esther-Margrethe Olsen

Annonser:
Possibility AS
Lille Markevei 13
N 5005 Bergen
Telefon: 55 23 11 10
Telefax: 55 23 17 08

Fiskets Gangs adresse:
Fiskeridirektoratet
Postboks 185, 5002 Bergen
Tlf.: 55 23 80 00

Trykt i offset
JOHN GRIEG A/S

Abonnement kan tegnes ved alle poststeder ved innbetaling av abonnementsbeløpet på postgirokonto 5 05 28 57, på konto nr. 6501.05.63776 Kredittkassen eller direkte i Fiskeridirektoratets kassakontor.

Abonnementsprisen på Fiskets Gang er kr. 200,- pr. år. Denne pris gjelder for Danmark, Finland, Island og Sverige. Øvrige utland kr. 330,- pr. år. Utland med fly kr. 400,-
Fiskerifagstudenter kr. 100,-.

ANNONSEPRISER: Alminnelig plass

1/1 kr. 5.700,-
1/2 kr. 3.400,-
1/4 kr. 2.500,-

Tillegg for farger:

kr. 1.000,- pr. farge
3 omslag kr. 11.000,- (4-farger)
Siste side kr. 12.000,-
Gjelder fra nr. 7/8-94.

VED ETTERTRYKK FRA
FISKETS GANG
MÅ BLADET OPPGIS SOM KILDE

ISSN 0015-3133

Misbruk av offentlige virkemiddelordninger avdekket i Finnmark:

«Postkasserederier» kartlegges

Fiskerisjef i Finnmark, Runar Hartvigsen, retter i disse dager oppmerksomheten mot selskaper som de senere år har mottatt offentlige virkemidler uten å oppfylle vilkårene for støtteordningene. Finnmark Fylkeskommune har allerede krevd tilbakebetalt flere millioner stønadskroner fra fiskebåtrederer fordi forutsetningene for utbetalingen er brutt.

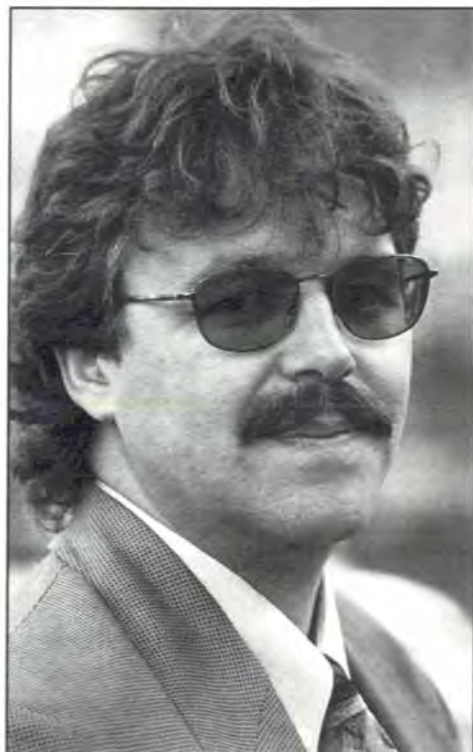
Torskekrisen på 80-tallet førte til den rene «utflaggingen» av kvoter og konsekvenser fra Finnmark som følge av konkurser og økonomiske vansker i næringen. I et forsøk på å styrke råstoffsituasjonen i fylket ble det opprettet spesielle virkemiddelordninger for blant annet å sikre en fortsatt havfiskeflåte i Finnmark. I kjølvannet av disse ordningene er det nå avdekket at det har vokst fram en rekke såkalte «postkasserederier», dvs arrangementer som er etablert for å omgå det egentlige formålet med ordningene.

– Det er i og for seg ikke noe galt i at fartøyene eies av interesser utenfor fylket, men det bør absolutt være et krav at intensjonene bak slike tiltak oppfylles. Gjennom etablering av postkasserederier har vi sett eksempler på at fartøy er blitt registrert i Finnmark og fått tilgang til fiskerettigheter og økonomiske virkemidler, uten at dette har bidratt med hverken arbeidsplasser eller leveranser til fylket, sier fiskerisjef Runar Hartvigsen.

Kartleggingen av de såkalte postkasserederiene skjer i samarbeid med Finnmark Fylkeskommune, som har administrert de fleste virkemiddelordningene.

Ifølge NTB har Fylkeskommunen allerede krevd tilbakebetaling fra to rederier fordi eierne hverken opprettet rederikontror i Finnmark eller sørget for at fisken fra fartøyene ble landet i fylket.

En million kroner som ble gitt i lån og tilskudd til fartøyet «Nordkynn Pioneer» er allerede betalt tilbake til fylkeskom-

Fiskerisjef Runar Hartvigsen i Finnmark skal sammen med Finnmark Fylkeskommune kartlegge hvor mange postkasserederier det finnes i fylket

munen fordi forutsetningene for utbetalingen er brutt. Finnmark fylkeskommune har også krevd tilbake 4.9 millioner kroner som ble gitt da tråleren «Ringvassøy» ble registrert i Båtsfjord. Kravet fra fylkeskommunen har ført til at Statens Fiskarbank har begjært tvangsauksjon av båten.

Seksjonsleder for fiskeri i Finnmark fylkeskommune, Truls Herland, sier at han regner med at det er minst ti postkasserederier i Finnmark. – De har enten fått penger eller fiskerettigheter fordi de hadde en adresse i fylket, men i realiteten eies og drives de fra andre deler av landet og leverer fangstene sine der, sier Herland.

FG Dag Paulsen

INNHold CONTENTS

Misbruk av offentlige virkemiddelordninger i Finnmark: Poskasserederier kartlegges	2
Eksotisk besøk i Bergen	4
Konsekvent overfiske på Island	5
Bestandssituasjonen på Island	9
Bakgrunn: Atlanterhavets krangleverne David	10
Prognose for utviklingen i «Smutthullet» 1995–96.	13
Lønnsomhetsundersøkelse for settefisk 1993	16
Lønnsomhetsundersøkelse for matfisk 1993	18
100 000 tonn kysttorsk i Nord-Norge	20
Norsk laks i Japan: – For mange useriøse aktører i markedet	21
– Nord-norsk fiskeindustri kan fortsatt regne med russeleveranser	23
Russisk fiskeflåte i sterkt forfall	24
Skrotoppyrdding i Nordsjøen: Oljeindustrien har skjerpet seg	25
Namibia: Minister for næring i rask vekst	28
Mangler menneskelige ressurser	33
Optimist – tross alt	34
Byggeboom og investeringslyst i Walvis Bay	35
Nordmenn gjør jobben i namibiske kystvakt	38
Større tilbud enn etterspørsel etter norsk fiskeribistand i Namibia	40
Namibia: «Afrika Light» for de få – fortsatt vanskelig for de fleste	41
Den lange veien mot uavhengighet	44
Juks og feilrapportering gir manglende data for bestandsvurdering	46
Generisk markedsføring og markedsførings samarbeid	47
Kantringssikkerheten for katamaran-fiskefartøy	55
Sorteringsrist for torskestrål – en stille revolusjon	59
Månedstatistikken, pr. juni 1993	62
Historikk: Vi vant i Haag. Del 2	63
J-meldinger	69

FGNR. 9
1994Forsidefoto:
Walvis Bay, Namibia
Foto:
Dag PaulsenRedaksjonen
avsluttet
11. oktober 1994

Eksotisk besøk i Bergen

Tre veterinærer fra Mozambique avsluttet nylig et fem ukers studieopphold ved Fiskeridirektoratets sentrallaboratorium i Bergen. Oppholdet var en oppfølging av samarbeidsavtalen som ble undertegnet mellom norske fiskerimyndigheter og fiskerimyndighetene i Mozambique i fjor sommer.

Under det fem ukers lange oppholdet fikk de tre veterinærene fra Afrika en innføring i det norske regelverk for kvalitetskontroll av fiskevarer. Hovedvekten av oppholdet ble likevel benyttet til praktisk analyse- og deteksjonsarbeid i laboratoriet.

– Metodene som benyttes i Mozambique er ikke så forskjellige fra dem som benyttes i Norge, forteller Nelson Velho, Rosita Abdula og Estela Mause. De har alle en fem års utdanning bak seg før de ble ferdig utdannede veterinærer.

– Den viktigste forskjellen er verktøyet som benyttes. Våre laboratorier er svært primitive. Vi er henvist til å benytte klassiske og tungvinte metoder, mens dere har et sofistikert laboratorieutstyr, sier de.

De tre arbeider for den offentlige kvalitetskontrollen som inntil 1991 var underlagt Landbruksdepartementet i Mozambique. Siden er det opprettet en egen fiskeridirektorasjon med ansvar for kvalitetskontroll av fisk og fiskevarer. Viktige produkter er blant annet reke og skalldyr som eksporteres til Asia og USA. Sør-Afrika er fortsatt det betydeligste transitlandet for eksport av viktige fiskeprodukter fra Mozambique, får vi vite.

Selv om den langvarige borgerkrigen i Mozambique er over, er det fortsatt usikkerhet og skepsis som preger hverdagen for de fleste innbyggerne i landet, skal vi tro de tre veterinærene som nå har besøkt Norge.

– Freden ønskes velkommen blant folk flest. Men borgerkrigen har kostet mye. Vårt lands økonomi og sosiale strukturer er ødelagt. I oktober inntreffer de første, frie valg siden landet ble uavhengig i 1975. Vi håper det beste. Men mange har problemer med å velge mellom alle de politiske partier som flourerer. Vi får vente og se, sier de.

I tråd med samarbeidsavtalen som er inngått, er tre nye veterinærer allerede ankommet Bergen for å gjennomgå et tilsvarende kurs.

FG Dag Paulsen

Fiskeridirektoratets sentrallaboratorium har hatt studiebesøk fra Mozambique. Besøket er et ledd i en ny samarbeidsavtale mellom våre to land.

Konsekvent overfiske på Island

Islendingane har gjennom det siste tiåret konsekvent overfiska torskekvote sine. Samstundes har det islandske Fiskeridepartementet kvart år like konsekvent sett kvoten høgare enn tilrådingane frå det islandske havforskingsinstituttet, Hafrø, med det resultat at torskestamma har minka dramatisk og er i dag på eit historisk lågmål. Dette gjev eit av svara på kvifor islendingane no fiskar i verne-sona kring Svalbard og i Smuttholet. Ein annan viktig årsak er ein enorm overkapasitet på flåtesida. Men fiskarane og styresmaktene skal ikkje ha heile skulda åleine. Også biologiske årsaker har hatt ein viss påverknad på den reduserte torskestamma i islandsk økonomisk sone.

I mange år freista islandske havforskarar å overtyda styresmaktene om at det ville koma fleire dårlege årgangar av torsk på 90-talet, men utan at åtvaringane vart tekne omsyn til. Tabell 1 viser utviklinga i torskefisket på Island frå 1987 til 1. september 1994. Tabellen syner samstundes at kvoten dette året (frå 31. august – 1. september) er sett høgare enn det Hafrø har tilrådd, trass i at styresmaktene visste at torskestamma i islandske farvatn er på eit historisk lågmål. Det

same gjeld det nye kvoteåret som starta 1. september. Hafrø tilrådde 130.000 tonn. Fiskeridepartementet sette kvoten til 150.000 tonn. Forskingstokt viser at også årets 0-gruppe av torsk i islandske farvatn er urovekkande liten. Dermed kan torskekrisen bli lenger enn kva som fyrst var frykta.

Konsekvent overfiske

Etter at Island i 1975 utvida fiskerigrensa til 200 mil etter nok ein torskekrig, gjekk torskefangstane dramatisk ned, noko som gav grunnlag for rask vekst i torskestamma. Men på 80-talet har islandske båtar nådd same kvantum av torsk som heile den internasjonale flåten tok før 1975. Seinare har islendingane kvart år konsekvent overfiska kvotane sine, og det islandske Fiskeridepartementet har like konsekvent sett torskekvote høgare enn havforskarane har tilrådd, også i dette tiåret då ein vart klår over at torskestamma i islandske farvatn minka. Frå og med 1987 til og med 1993/94 (til 31. august 1994) har det blitt tatt 205.000 tonn over fastsette årskvotar. Islendingane har på same tidspunkt teke 415.000 tonn meir enn det Hafrø har tilrådd.

Det er fleire grunnar til kollapsen i den islandske torskestamma. Overfiske er eit sentralt moment, og ein skal ikkje skulda kvotefiskarar for alt. Islandske småbåtar under seks tonn, kalt trillur eller krokabåtar, har hatt fritt fiske. Det er ikkje

«Ymir HF» frå Hafnafjörður er ein av 58 islandske trålarar som fiskar i Smuttholet. Arkiv.

småtteri desse båtane har teke opp utanom kvotesystemet og det er ei av forklaringane på kvifor totalfangsten ligg over totalkvoten. Torskefisket til krokabåtane ligg i gjennomsnitt på ca. 20.000 tonn i året, men i det avslutta kvoteåret viser det seg at denne flåtegruppa har teke totalt 31.300 tonn torsk. Det betyr at den minste kystflåten dei to siste åra har fiska 42 prosent meir enn normalt. Frå i år er også krokabåtane innlemma i kvotesystemet.

Island har omsettlege kvotar. Det er blitt hevda at dette systemet med kjøp og sal av kvotar har hatt negativ effekt på torskefisket. Kritikarane hevdar at kjøpesterke trålreiarlag kjøper kvotar av den mindre kystflåten. Dermed har den islandske fiskeflåten blitt stadig meir effektiv som igjen driv hardare press på ressursane.

Det var feite tider på Island midt på 80-talet. Det var torsk nok i havet, men samstundes átvara havforskarane mot for høge kvotar. Dei slo fast, utan å bli høyrd, at på 90-talet ville det koma fleire dårlege årsklassar av torsk. I 1987 sette Hafrø TAC til 300.000 tonn torsk. Fiskeridepartementet sette kvoten til 330.000 tonn. Islandske båtar feide 390.000 tonn torsk på land. Færøyingane har eit ørliten torskvote i islandsk sone og fiska 2.000 tonn dette året, i samsvar med tildelt kvote.

No har islendingane starta eit nytt kvoteår. Kvoteåret som gjekk ut 31. august i år hadde ein totalkvote for torsk på 155.000 tonn. Tradisjonen tru har islendingane overfiska kvotane sine. Førebels tal for det nyss avslutta kvoteåret frå det islandske Fiskeridirektoratet viser ein totalfangst av torsk på 195.600 tonn. Det er over 40.000 tonn over den fastsette kvoten og 65.600 tonn over tilrådd kvote. Eit uttak av denne storleiken tilseier, i fylgje Hafrø, ein nedgang i den totale torskestamma både i 1995 og 1996.

Overkapasitet

I samband med EØS-forhandlingane i 1990 uttalte utanriksminister Jón Baldvin Hannibalsson at den islandske fiskeflåten var dobbel så stor som den burde vera. (Bergens Tidende 14. januar 1991.). Uttalelsen kom i samband med at EU krevde tilgang til fiske i Islands 200 milssone.

I eit intervju med Fiskets Gang nr. 10 i fjor uttalte Jakob Jakobsson, direktør i Hafrø:

– Det er eit faktum at næringa ikkje trudde på

oss då vi sa at det ville koma fleire år på rad med dårlege årsklassar av torsk. I tillegg har vi fått ein stadig større og meir effektiv flåte. Avkastinga er for høg i forhold til kva fiskestammene tåler. Hadde den islandske flåten vore like stor og effektiv som i 1920-åra hadde det ikkje vore noko problem med for lite fisk i havet.

I 1982 var det omlag 100 trålarar med ein samla tonnasje på 50.000 tonn på Island. I 1993 var dette talet stige til 120 og tonnasjen auka til 55.000 tonn. I størrelsesgruppa 500 til 999,9 bruttoregister tonn (brt.) har islendingane omlag dubla kapasiteten frå 1976 til 1992. I 1976 var det registrert 24 båtar med samla tonnasje på 19.607 brt. i denne størrelsesgruppa. I 1992 var dette stige til 51 fartøy med samla tonnasje på 37.869 brt. Dette er den flåtegruppa på Island som har auka mest. Kystflåten har i same periode gått tilbake.

Denne overkapasiteten har ført til at islandske styresmakter dette året innførte kondemneringsordning. Det er oppretta eit fond som kjøper fiskebåtar og intensjonen er å få ein del fartøy ut av fisket. Når fondet kjøper ein båt misser den samstundes kvoten sin. Men samstundes kjøper islendingar gamle trålarar i Kanada til spottpris. Nokre av desse båtane er blitt registrert i andre land, som Belize og Panama.

Talet på islandske trålarar som opererer i Smuttholet og til dels i vernesona ligg jamnleg på 35–40 båtar. I byrjinga av september har 58 islandske trålarar levert torsk på Island, fiska i Smuttholet. Fem av desse er registrert med framandflagg; «Ottar Birting», «Hågangur I», «Hågangur II», «Siglir» og «Fisherman».

Rabattar og eventyrlønn

Midt i september reknar Norges Fiskarlag at dei islandske trålarane har teke omlag 50.000 tonn torsk i Barentshavet. Det islandske trålreiarforbundet, LIU, reknar med at talet ligg på omlag 30.000 tonn. LIU har klaga over at det er dyrt å operera så langt borte frå heimehavnene. Men no ser det ut til at det skal bli lettare å drive fiske i Smuttholet. Forbundet har fått gunstige forsikringsavtalar, men viktigast er at oljeselskapa har innrømma smuttholtrålarane 15 prosent rabatt på olja. I fylgje Morgunbladid skal eit norsk bunkerskip stå for oljeleveransane.

Tabell 1

Tabellen syner utviklinga i torskefisket (i tusen tonn) på Island frå 1987 til 1. september 1994. I 1991 vart det innført nytt kvoteår som går frå 1. september til 31. august året etter. Tal frå 1991 gjeld frå januar til august 1991. (Kjelde: Hafrannsnastofnin)

År	1987	1988	1989	1990	1991	1991/92	1992/93	1993/94
Tilrådd TAC	300	300	300	250	240	250	190	150
Kvote	330	350	325	300	245	265	205	165
Kvote Fær.	2	2	2	2	1,5	1	0,7	0,7
Fangst Isl.	390	376	354	333	245	273	234	195
Fangst Utl.	2	2	2	2	2	1	0,8	–
Total fangst	392	378	356	335	247	274	235	–

Slik føregår det islandske torskefisket i Barentshavet. I billeteksten står det: LINEDANS: Kystvaktskipet Grimsholm følgjer «Vidi EA» som går rett innanfor den norske fiskerigrensa. I mot dei dreg «Haraldur Kristjánsson HF» flytetralen nøyaktig på grenselina. (Faksimile frå Morgunbladid 11. september)

I ein stemningsrapport i Morgunbladid 11. september frå det islandske fisket i Smuttholet, kalt «Gullgraving i Smuttholet», blir Smuttholet framstilt som eit eventyr med skyhøge løner, spesielt for menneskap på trålarar med flytetral. Det blir vist til løner på 5.000 pr. dag og fangstlott opp mot 100.000 kroner i månaden for enkelte menneskap.

Provoserer

I midten av oktober startar samtalar på embetsmannsnivå mellom dei to stridande Nato-landa om det uregulerte fisket. Dette skjer etter initiativ frå den russiske utanriksministeren. I over eit år har islendingane drive fiske i Smuttholet. Her i landet blir det framstilt som tjuvfiske, på Island som eventyr med heltar i hovedrolla.

Skodespelet i Barentshavet blir vigd stor oppmerksomheit i islandske aviser og inntrykket er at den islandske armadaen bevisst provoserer kystvakten, norske fiskarar og styresmakter. Hensikten er å framprovosera ei løysing på torskekrigen. Islandske aviser sender reportarar til Smuttholet som forar sine lesarar med målande beskrivelsar om korleis islandske trålarar peikar nase til norsk kystvakt. Vi hentar eit døme frå Morgunbladid:

«Dei islandske trålararane samarbeider om fisket. Eit norsk kystvaktfartøy går langs grenselina, parallelt går ein islandsk trålar med same fart, medan på motgåande kurs trålar ein annan, nøyaktig på 200-milslina – med flytetral. Bak den siste er det kø av andre trålarar. Den første trålararen syter dermed for at kystvaktskipet ikkje kan forstyrra dei andre trålararane i fisket» (Sjå faksimile).

Historiske rettar

I dag føregår det utanlandske (minus Russland) fisket i Barentshavet etter fastlagde historiske ret-

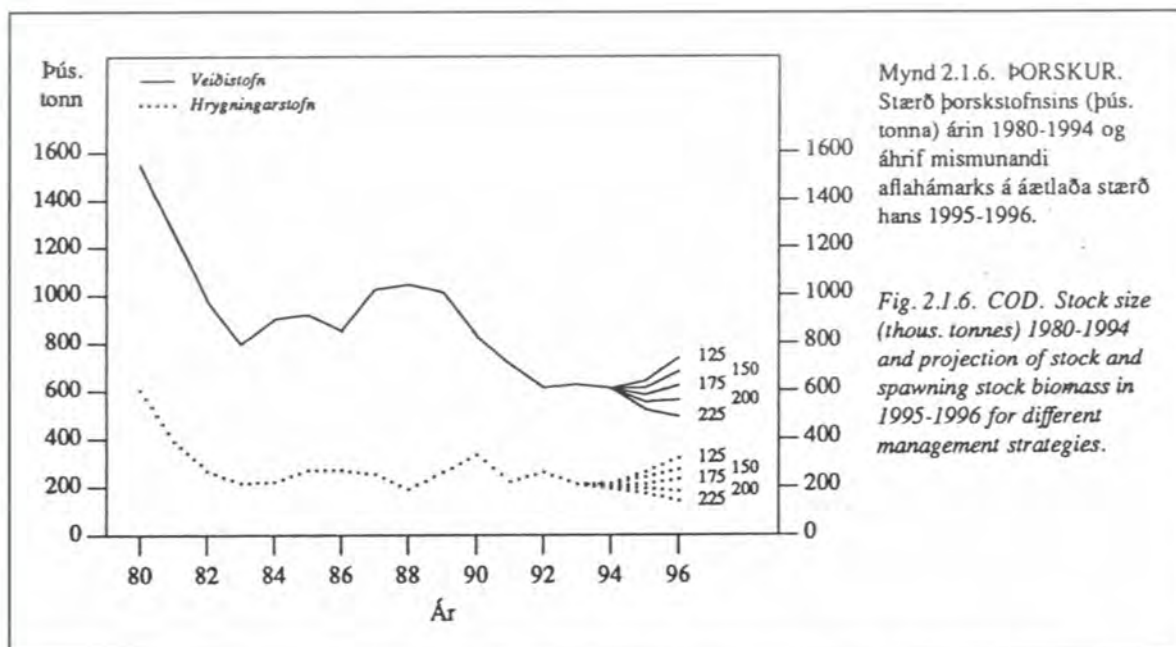
tar. Dei historiske rettane til fiske i Barentshavet er basert på deltaking ti år før dei økonomiske sonane og vernesonene kring Svalbard vart innført i 1977. Det islandske fisket i Barentshavet er verkeleg historisk. Islendingane fiska i Barentshavet i 1934, 1936 og i åra 1949 til og med 1952. Totalt har Island fiska torsk seks år i Barentshavet med eit totalkvantum på 11.887 tonn torsk, viser ICES Fiskeristatistikk 1932–1988. Islendingane hevdar såleis at dei har historiske rettar i Barentshavet, men blir blankt avvist av norske styresmakter utifrå fråværet av islandske fartøy sidan 1952. Island har, etter norsk syn, med andre ord mista sine rettar i området.

Sjølv meiner islendingane at dette er feil. I ein lengre artikkel i Islands største avis, Morgunbladid den 4. september, tek avisa for seg det historiske islandske fisket i Barentshavet.

«Islanske fartøy starta fiske i Barentshavet i september 1930. Det var landets største trålar «Hannes rådherra» som fyrst la av stad, saman med «Gardar»...», skriv artikkelforfattaren Orri Pål Ormarson. Han nyttar muntlege kjelder og viser til at islandske fartøy fiska i Barentshavet med kortare og lengre pausar fram til 1975. På slutten av 60-talet deltok islandske båtar i sildefisket ved Bjørnøya og i 1975 tok islandske fartøy 25.000 tonn lodde i Barentshavet, i hovudsak vest av Bjørnøya og Svalbard, men nokre båtar fiska også i området vi kjenner som Smuttholet.

Ein av Ormarsons kjelder, Magnus Gislason, var skippar på «Godanes» frå Neskaupstad og var i Barentshavet i 1956 og gjev denne karakteristikken av dagens Smuttholfiske:

«Eg synes ikkje det er noko spesielt med at islendingar fiskar der nord i dag. Vi (islendingane, red. anm.) byrja med dette (havtråling, red. anm.) lenge før nordmennene. Då eg var i Barentshavet såg eg ikkje ein einaste nordmann, dei byrja ikkje med havgåande trålarar før 1968. Dei hadde ber-

Mynd 2.1.6. ÞORSKUR. Stærð þorsstofnsins (þús. tonna) árin 1980-1994 og áhrif mismunandi aflahámarks á áætlaða stærð hans 1995-1996.

Fig. 2.1.6. COD. Stock size (thous. tonnes) 1980-1994 and projection of stock and spawning stock biomass in 1995-1996 for different management strategies.

Storleik torskestamma (i tusen tonn) 1980 - 1994 og korleis ymse uttak þáverkar storleiken i 1995 og 1996. (Figur: Hafransök-nastofnin)

re linebátar. Nordmenn kan ikkje slå fast at dei eig Svalbard og Bjørnøya».

Den gamle trålskipperen er overtydd om at islendingane vil vinna fram ved å halda fram fisket i Smuttholet og i vernesonen kring Svalbard. «Men vi bør gå fram via forhandlingsbordet til slutt», legg han til.

Dystre prognosar

Torskestamma som det vert fiska på i islandsk sone har gått dramatisk ned sidan 1980. I 1980 rekna Hafrò med at torskestamma talde vel 1.500.000 tonn. På fjorten år har den gått tilbake til vel 600.000 tonn. Det er då havforskarane set seg ned og lagar nye tabellar og må gjennom nye rundar for å overtyda byråkratane i Fiskeridepartementet at drastiske kutt i kvoten må til.

Figur 1 syner korleis uttaket vil þáverka torskestamma ved forskjellige uttak. For kvoteåret

1994/95 er torskeknoten på Island sett til 150.000 tonn. Tiltrádinga frá Hafrò var 130.000 tonn. Ved eit uttak på 150.000 tonn árleg dei neste ára vil truleg stamma veksa sakte. Men fortset islendingane som før med å overfiska kvotane sine slik dei har gjort, i gjennomsnitt med nær 10 prosent pr. ár, kan ein rekna med eit totalkvantum neste ár på omlag 165.000 tonn. Då nærmar ein seg raskt det punktet i tabellen då torskestamma ikkje vil veksa i det heile, eller minkar vidare.

«Ved eit uttak på 175.000 tonn vil stamma av torsk fire ár og eldre minka til 580.000 tonn i 1995 og gytebestanden vil stå nærast i ro. Ved eit uttak av 150.000 tonn vil stamma veksa til 680.000 tonn i 1996», heiter det i ársrapporten til Hafrò i 1993. (Hafransök-nastofnun Fjölrit nr. 34).

Fg Olav Lekve

– Forby seismikk i gytetida

Nordiske Fiskeres Miljøsekretariat er skeptiske til seismisk aktivitet og har i ei frásegn gjort det klart kva nordiske fiskarar meiner: – Forby seismisk aktivitet i gytetida. I tillegg ynskjer sekretariatet meir informasjon om kva eksakte konsekvensar seismikk har for dei ulike fiskeslaga. Miljøsekretariatet peiker på at seismikk skrømer fisk opptil 20 sjømil

frá skytefeltet. Fisk over fem centimeter i umiddelbar nærleik av eit område med seismisk aktivitet, men forskrekkelsen går ut over gyteevna, meiner Nordiske Fiskeres Miljøsekretariat. Sekretariatet er eit underorgan knytta til Nordisk Råd.

Fiskeri Tidende (DK).

Bestandssituasjon på Island

– Aukande dødelegheit og små aldersgrupper av torsk gjev grunn til bekymring i mange år framover. I tillegg inneheld gytebestanden få årsklassar. På 50-talet varierte gytebestanden på 12–14 forskjellige årsklassar. Difor vil det vera svært viktig for oss å passa på gytebestanden dei næraste åra.

Dette sa visedirektør Johan Sigurjonsson i det islandske Havforskningsinstituttet, Hafrò, under eit seminar i Bergen tidlegare i haust. Situasjonen ser mørk ut for torskestamma, men mange andre fiskeslag viser positiv utvikling. Ei grov skisse over bestandssituasjonen på Island ser slik ut (torsk er omhandla i eigen artikkel):

Hyse: Dette er eit viktig fiskeslag på Island. Fiskemiddagen hjå gjennomsnittsfamilien på Island er i dei fleste tilfelle fersk hyse. Bestanden er jamn og det er lite å bekymra seg over, men årsklassane varierer frå det store til det små.

Sei: Bra, minkande dødelegheit.

Blåkveite: Har vanskelegheiter. Hafrò har tilrådd 25 prosent reduksjon i fisket, aukande dødelegheit.

Uer: Det fins tre typar i islandske farvatn. Det blir fiska på to artar; Sebastus Marinus i islandsk sone og Sebastus Mentella i Irmingerhavet (Fritt hav sør-vest av Island) Hafrò tilrår mindre fangstar i islandsk sone, medan bestanden i Irmingerhavet tåler større fangstar. Her fiskar islandske, norske, færøyske, russiske og grønlandske fartøy.

Lodde: For tida det viktigaste islandske fiskeslaget med fangstar rundt ein million tonn kvart år. Bestanden har vist store svingingar, men er i augneblinken i god forfatning.

Sild: Som i Noreg forsvann silda på 60 og 70 talet. I 1975 rekna ein den islandske sommargytande sildebstanden til 15.000 tonn. I 1993 estimerte Hafrò med ein bestand på 110.000 tonn.

Reke: Fisket bør ikkje bli større enn i dag, trass i at bestanden kanskje toler meir fiske. Dette har samanhang med at reker er mat for torsk og mindre fangstar er ledd i å bygga opp att torskestamma.

Hummar: Stabil bestand.

Kjelde: *Hafrannsóknastofnin*

FG Olav Lekve

Tilskudd til sikkerhet og arbeidsmiljø i fiskeflåten

Fiskeridepartementet har i samråd med Norges Fiskarlag bestemt at 7 millioner kroner av restmidlene fra kondemneringsordningen i 1993 skal brukes til en ordning med tilskudd til investeringer som bedrer sikkerhet og arbeidsmiljø i fiskeflåten.

Tidligere har dene ordningen omfattet tiltak for bedre arbeidsmiljø, og blir nå utvidet til også å gjelde sikkerhet. Siden 1985 er det utbetalt 47,5 millioner kroner i støtte til

arbeidsmiljøtiltak, og dette har hatt en svært positiv effekt for flåten.

Gjennom å utvide ordningen til også å omfatte sikkerhet, håper Fiskeridepartementet at tilskuddene skal være en motivasjonsfaktor som bidrar til å realisere sikkerhetsinvesteringer ut over de lovbestemte minimumskrav.

Ved tildeling av tilskudd prioriteres fartøy i størrelsen 10–35 meters lengde.

Atlantens krangleverne David

Av
Kjartan Rødland

**20 år med islandske torskekriger:
Trålersaker, skarpe skudd, kollisjo-
ner og makt uten rett.**

Sovjetunionen er så stor at den gjør som det passer dem. Island er så lite at det gjør akkurat som det vil. Norge er hverken stort eller lite, så Norge taper mot naboer: Den store og den lille!

Gjennom mange år var dette det offisielle – og folkelige! – norske sukk etter hvert som den ene krigen avløste den andre i de nordlige farvann. Med Sovjetunionen var det lite å gjøre. Stalin hadde forsegle 12 mil utenfor den russiske nordkysten.

Med Island var det noe annet. Norske fiskere og norske myndigheter måtte avmektig se på når islendingene fikk lyst på mer av sine nære hav. Norge var aldri part i torsksekrigene før man i 1978 ved et rent uhell kom i strid, først med islendingene, deretter med dansker og grønlandere, da Norge erklærte 200 mils økonomisk sone rundt Jan Mayen, og dermed hevdet eierrettighet til 300 000 kvadratkilometer av Nordishavet. Både islendinger, grønlandere og noen forvirrede dansker reagerte da Norge brukte «lavaklumpen» ute i havet som startplanke for erobringstokt på havet!

Det var britene som ble islendingenes motpart. Men stort sett ble britene feid av havet i den ulike kamp mellom Goliat og David: Opinionen stod på Davids side, og islendingene visste å utnytte både uvitenhet og litenhet.

I dagens situasjon er spørsmålet på sin plass: Hvilken rett hadde egentlig Island i disse konfliktenene?

Svaret er ganske enkelt: Island hadde ingen rett. Island tok sin rett. Island oppnådde aldri å få medhold i den internasjonale domstolen i Haag. Der ble landet dømt. Islendingene skjøt, kuttet trålwirer og satte oppsynsskipenes baug rett inn i skutensiden på fiskefartøylene. Det holdt.

1951

Start med norsk hjelp

Det var Norge som hjalp islendingene i gang. I desember 1951 avsa den internasjonale domsto-

len i Haag dom i tvisten mellom Norge og Storbritannia. Norge fikk medhold.

Tvisten gjaldt hvordan 4 mils territorialgrense skulle strekkes, det som fortsatt også var vanlig fiskerigrense langs de fleste kyster. Britene hevdet at grensen var fire mil ut fra selve land-linjen. I praksis ville det bety at det eksisterte to grenser langt inn i Vestfjorden. En som tok utgangspunkt i fastlandet fra Helgeland mot Ofoten, en som fulgte Lofotens innside.

Norge hevdet at linjen skulle dras «mellom de ytterste skjær», at det ville si fire mil vest av Røst og Værøy og tvers over Vestfjorden på det bredeste mot fastlandet. Domstolen var enig.

Islendingene var ikke sene om å utnytte den norske seier. Den islandske firemilsgrensen ble trukket langs det ytterste Island kunne finne av utspring, øyer og skjær. Men det var ikke nok. Seks år senere var 12 mils grensen et faktum. Storbritannia og andre fiskerinasjoner protesterte, men makt ble ikke satt bak protestene

1972

Trass mot lov

15. februar 1972 kom det melding fra Reykjavik: Regjeringen hadde besluttet å utvide den islandske fiskerigrensen til 50 nautiske mil. Gjennomføringen skulle skje noen måneder senere, fra 1. september 1972.

Denne gangen gikk det mer på skjeve. 12. juli ble det brudd i forhandlingene mellom Island og Storbritannia. Britene anket saken inn for Haag-domstolen, men islendingene ante hvilken vei det kunne gå. På forhånd gjorde de det klart at de ikke aktet å bry seg med hva domstolen sa. Domstolen la da også ned forbud mot utvidelse av grensen så lenge Storbritannias klage var til behandling.

Islendingene håndhevet den nye grensen fra første dag. De britiske trålerne forsøkte seg, men islandske fiskerioppsynsskip jaget dem ut.

Fregattene kommer

17. mai 1973 gav de britiske trålerne opp, i bitterhet over at hjemlandet ikke gjorde noe for å beskytte dem. Det skapte storm over de britiske øyer, og to dager senere stevnet britiske fregatter

mot Island, med beskjed om å gå til aksjon mot islandske «kanonbåter» hvis de prøvde å hindre trålerne.

Det tok islendingene bare en dag å finne mottrekket: De nektet britiske militærfly å lande på amerikanernes base på Keflavik, litt senere også adgang til islandsk luftrom.

En knapp uke senere ble trekket fjernet fra kanonene ombord i oppsynsskipet «Ægir», og tråleren «Everton» fikk føle hva det ville si å trosse islandske krav.

Nato mot Nato

28. mai ba Island om at Nato skulle gripe inn for å få slutt på britisk beskyttelse av trålere i den nye sonen. Nato-land stod mot Nato-land. 6. juni boikottet Island det tradisjonelle sommermøtet i Nato. I september samme år var man kommet opp i episode nr. 12, et islandsk oppsynsskip rente på en britisk tråler.

Nå truet islendingene både med å bryte de diplomatiske forbindelsene med Storbritannia og ta Islands Nato-medlemskap opp til vurdering. Islendingene regnet med at de britiske fregattene ville prøve å renne oppsynsskipene i senk!

Da islendingene i september stilte ultimatum om at britene måtte være ute innen 3. oktober, måtte generalsekretær i Nato, Joseph Luns, ta en prat med Storbritannias statsminister Edward Heath. Det hjalp. 2. oktober trakk britene seg ut, en måned senere ble det for syns skyld inngått en avtale om de britiske trålernes «rettigheter» i islandske farvann.

Dommen ingen brød seg om

25. juli 1974 var den internasjonale domstolen i Haag ferdig med sine vurderinger. Den var entydig: Island hadde ingen som helst rett til å utvide sin fiskerigrense ensidig, og dermed utelukke briter og tyskere fra fiske i sonen.

Men den dommen brød ingen seg om. Island fordi landet hadde vunnet krigen, de andre fordi de ikke hadde lyst på mer torskekrig.

Det siste var et fåfengt håp.

1975

Ut med trålersaksen!

1974 var et sørgelig år for Island. Landets nye 50 mils fiskerisone var tømt for fisk, og til alt overmål var markedene overmettet og prisene dårlige. Inflasjonen galopperte, den ene streiken avløste den andre.

Island prøvde det gamle knepet: Man varslet ny utvidelse av fiskerigrensen, denne gang til 200 nautiske mil fra utgangen av 1975.

Den britiske reaksjonen kom øyeblikkelig. Britiske aviser spurte om når man kunne risikere at grensen ville strekke seg til skotske havner!

Krigen begynte allerede i november 1975. Da fant mannskapene på et islandsk oppsynsskip fram den store saksen og kappet trålwirene på «St. Giles» av Hull. Nå kom de gode og dramatiske sjøbildene fra Nord Atlanteren på alle fjernsynsskjermer.

Den britiske Labour-regjeringen rustet ut noen fregatter igjen, og denne gang var beskjeden klar. Marinefartøyene skulle beskytte trålerne mot overgrep i den nye sonen.

Likevel: Det var islendingene som skjøt først. 11. desember skjøt oppsynsskipet «Thor» med skarpt mot ett av de britiske marinefartøyene, slepeskipet «Lloydsmann»

Britene blinket først

Islandske fiskere nøyde seg ikke med krig i havet. I januar gikk de til aksjon mot sambands- og radaranlegg på Nato-basen Keflavik. Nå var det den britiske regjeringen som først mistet nervene. Utenriksminister James Callaghan (senere statsminister) gav beskjed om at krigsskip og oppsynsfly skulle trekkes ut av 200 mils-sonen.

Men islendingene forfulgte suksessen. Noen uker senere truet islendingene igjen med å bryte de diplomatiske forbindelsene.

Nordisk Råd i krigen

For første og eneste gang i moderne tid rykket presidiet i Nordisk Råd i felten. Islendingene fikk nordisk støtte, presidiet krevde at britene trakk sine marinefartøyer ut av sonen!

Det endte med en «Oslo-runde». Utenriksminister Knut Frydenlund fikk oppdrag fra Nato om å skape fred mellom de krigerske allierte. 1. juni 1976 undertegnet de to landene en seks måneders (!) fredsavtale. Men denne gang hadde britene funnet et mottrekk. Gjennom EF skulle britene ha styring med hvor mye torsk islendingene skulle få levere med lav toll til de 9 land som den gang var med i EF!

1979

Norge tatt på sengen

Norge hadde varslet at man ville etablere den nye, internasjonalt anerkjente 200 mils økonomiske sone også rundt Jan Mayen. For Jan Mayen var norsk land med «bosetting» i form av meteorologisk stasjon, en flyplass og vitenskapelig arbeid på denne bortgjemte øyen, eid av Meteorologisk Institutt på Statens vegne.

Naturligvis ville man forhandle, med Island, Danmark og Grønland. For i trekanten mot Grønland og Island ville den nye grensen skjære de andres økonomiske soner.

Men islendingene gjorde seg sine egne tanker. Uten å varsle noen, gav man 1. juni 1979 beskjed

om en grenseutvidelse på tvers av Jan Mayen-sonen! Islendingene kunne ikke begripe at denne «steinblokken» midt i havet skulle gi Norge noen rettigheter.

Forhandlingene i juli brøt raskt sammen, og allerede 30. juli kom islandske marinefartøyer og fly inn i Jan Mayen-sonen. Kravet var at et rikt norsk loddefiske straks skulle stanses.

Men det roet seg såpass at allerede i august godtok islendingene prinsippet som at Norge skulle få en sone, men med svære innhogg der grensen krysset den islandske.

Først våren 1980 ble det inngått norsk-islandsk avtale om fiskeri- og sokkelspørsmålet ved Jan Mayen.

1981

Krig på dansk

Norges talenter som havimperialist i Nord-Atlanteren var ikke overveldende. Men litt sabelrasling ble det i 1981.

Provokasjonen var dansk, riktig nok på Grønlands vegne. Danskene etablerte en 200 miles økonomisk sone utenfor kysten av Øst-Grønland. Det kuttet naturligvis en del av Jan Mayen-sonen.

Danskene hadde ikke gjort hjemmeleksen skikkelig. Danmark hadde tidligere godtatt at midtlinjen skulle gjelde mellom Grønland og Jan Mayen, men nå oppdaget man at man hadde forregnet seg. Når begge parter trakk sine grenser var det ikke mindre enn 80 000 kvadratkilometer hav som begge gjorde krav på.

Tvisten kom i august 1981. Da sendte Norge sitt minste og langsomtgående kystvaktskip, «Farm», for å jage danske og færøyske fartøyer som fanget lodde i Jan Mayen-sonen. Man skulle borde båtene!

Danskene kvitterte med å utruste et marinefartøy som skulle møte gamle «Farm». Også danskene valgte et lite og langsomt fartøy, og på begge sider man tok det med ro på turen.

Den bolde sjøkriger Anker Jørgensen hadde ingen lyst til å være storadmiral, og den påtropsende norske statsminister Kåre Willoch ville heller ikke starte sin regjeringstid med krig mot danskene. Så hele saken ble ekspedert til Haag, og der ble den liggende i mer enn ti år. Norge fikk litt rett, danskene fikk litt rett. Og alle glemte saken.

Inntil islendingene hadde fisket tomt også sine 200 miles soner, og satte kursen mot vernesone og smutthull i Barentshavet...

Artikkelen har tidligere vært trykket i Bergens Tidende.

Annonser 93. ÅRGANG

1. Norsk Fiskaralmanakk er den eneste publikasjon som årlig og samlet gir systematiserte sammendrag av de mange lover og bestemmelser som vedrører fartøyet, seilassen og fisket.

Aktuelle data blir hvert år ajourført for Almanakken av de institusjoner som stoffet sorterer under.

2. De årlige utgaver av «Norsk Fiskaralmanakk» anskaffes til bruk ombord i de fleste dekkede fiskefartøyer over 30–35 fot. Almanakkens nautiske tabellsystem nyttes ved undervisning i navigasjon for fiskere.

3. Opplegg og utstyr. De 64 grønne sider er et særtrykk av «Den norske Almanakk» med bl.a. klokkeslett for flo og fjære hver dag i 10 havner kysten på langs (og med minuttendifferanse for 126 mellomsteder). – Innslag ellers er fargeplansjer for fyrlyskarakterer og sjømerker, og for identifikasjonslys og signalflagg. – Tabeller gir månedata for de store nordlige fiskefelter. – På de gule sidene står de ajourførte sjøveisregler både i komplett utgave og i kommentert sammendrag (de årlige utgaver av Fiskaralmanakken dekker påbudet om at ajourført utgave av Sjøveisreglene skal finnes ombord i alle dekkede fartøyer). – Sidetall totalt ca. 350.

«Norsk Fiskaralmanakk» utgis av Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme. Utgaven for 1995 er 93. årgang i ubrutt rekkefølge. Tekniske data og andre opplysninger om annonser fås ved henvendelse til Deres byrå eller direkte til Selskabets forlegger.

A.S NORDANGER FORLAG

POSTBOKS 731, 5001 BERGEN - TELEFON 55 311 311 - TELEFAX 55 311 313

Annonsebestilling mottas nå for 1995-utgaven.

Annonser i sort/hvitt.

Annonser med gul, blå eller rød tilleggsfarge.

Annonser i firfargetrykk.

Prognose for utviklingen i Smutthullet 1995–1996

av

Odd Nakken og Roald Sætre

Havforskningsinstituttet

Den biologiske tilstanden i bestanden, sammen med forventet temperaturutvikling i Barentshavet, vil trolig føre til både redusert mengde og individuell størrelse på torsk i «Smutthullet» de kommende år, skriver forfatterne.

uker flyttet fisket nord for Sentralbanken pga. stort innslag av undermåls fisk i sør. I 1994 begynte fisket i vernesonen nord for Sentralbanken og beveget seg gradvis østover inn i «Smutthullet». I dag foregår fisket nord for 76°N mellom 40° og 41°Ø på grensen til vernesonen og fangstene er stor torsk (80–120 cm).

Fordelingen av torsk i området

Barentshavet er varmest i september og kaldest i mars/april. Både torsk og lodde har en sesongmessig vandring som følger dette mønsteret; de er lengst mot nord og øst i september og lengs mot sør og vest i mars/april. De eldste aldersgruppene av torsk vandrer mest. Torsk mindre enn 30 cm (1–2 år) forflytter seg lite i løpet av året. Den 3–5 år gamle fisken er noe mer bevegelig etter som den følger loddeinnsigene. Gytemoden fisk (6/8 år og eldre) finnes lengst mot nord og øst på ettersommeren og høsten. I perioder med kaldt hav vil vinter/vår fordelingen av alle aldersgrupper være langt mer vestlig og sørlig enn i varme perioder.

Siden eldste og største fisken vandrer mest vil en i perioder med stor gytebestand ha relativt store mengder stor fisk langt mot nord og øst på ettersommeren og høsten. Denne tendensen blir ytterligere forsterket i varme år. På Havforskningsinstituttets høsttokter (aug./sept.) ble det vanligvis observert lite torsk i Storbanken-området i tidligere år. I nitti-årene med varmt hav og stor gytebestand, er det blitt observert tildels store mengder stor fisk i området øst og nordøst av Hopen i august/september. I følge erfarne trålfiskere hadde en en lignende situasjon i første halvdel av 1950-årene, da også gytebestanden var stor og havet varmt.

Selv i varme år vil det om vintrene dannes is på Storbanken og Sentralbanken med temperaturer ned mot frysepunktet i hele vannsøylen. Vinter vannet blir liggende over Sentralbanken hele året. Vannmassene i dyprenna mellom Storbanken og Sentralbanken oppvarmes av det innstrømmende vann fra vest og holder høyere temperatur. I dette området trekker den store torken mot øst og nordøst om ettersommeren og høsten for å beite på lodde og muligens polartorsk.

Innledning

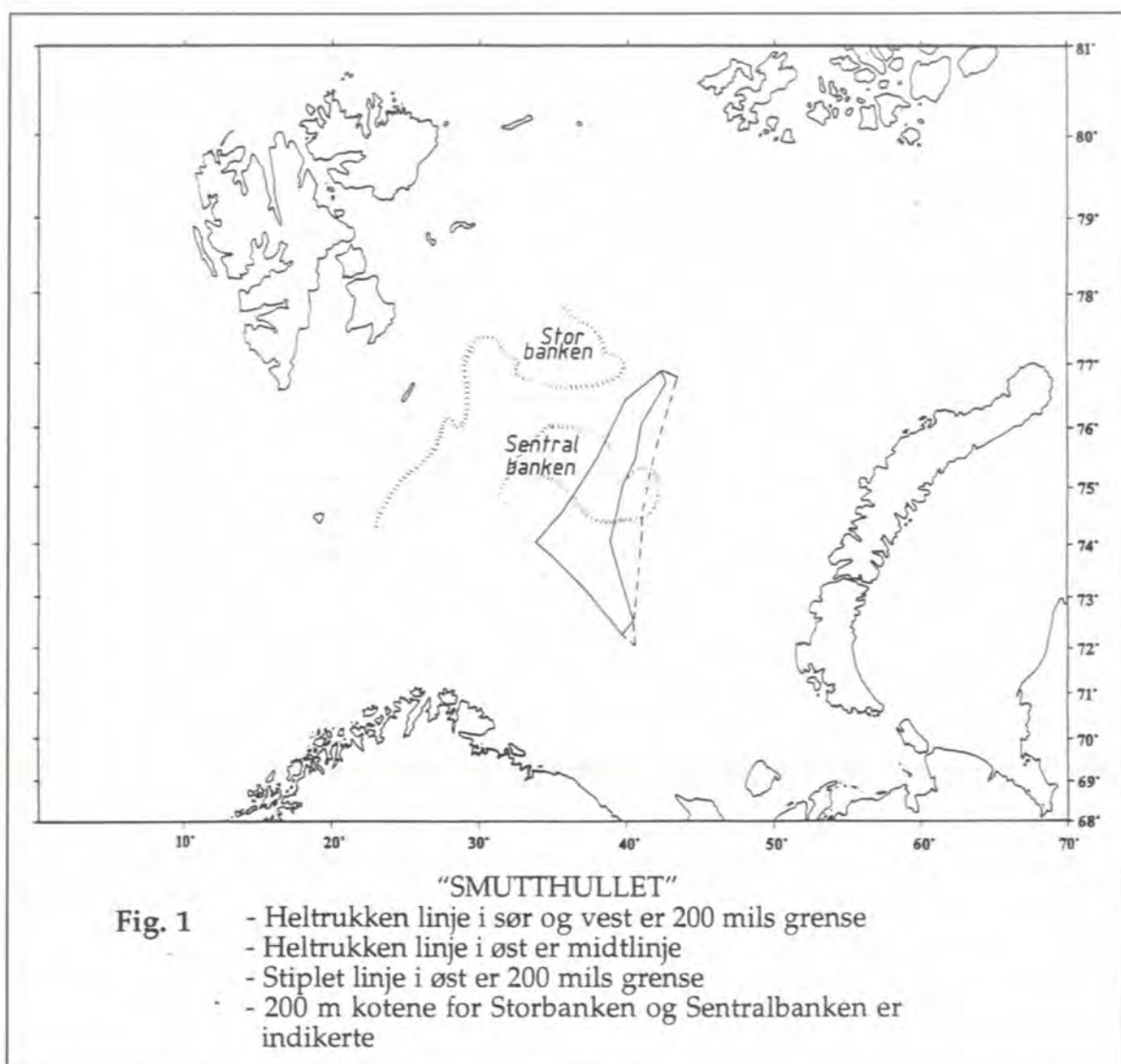
Allerede rundt århundreskiftet var forskerne opp-tatt av mulige årsaker til de store svingningene i fiskeriene fra et år til et annet. I de senere årene har en arbeidet mye med sammenhenger mellom endringer i miljøet og rekruttering, vekst, fordeling og vandring hos fisk. Bakgrunnen har hele tiden vært at resultatene skulle anvendes i forvaltningen av ressursene. For at dette skal kunne skje, bør man være istand til å kunne tallfeste disse sammenhengene. I tillegg er det nødvendig med noenlunde sikre prognoser over forventede miljøendringer. Ennå er det et godt stykke frem før disse betingelsene er oppfylte. Allikevel tror vi at vi har kunnskap og innsikt nok til å komme med et kvalitative varsel for forventet tilstandsending i 1995–96 når det gjelder torskeressursene i «Smutthullet».

«Smutthullet» (Fig. 1) dekker et relativt stort område sentralt i Barentshavet. Det er meget sentralt som beite- og overvintringsområde for lodde. Området ligger i randsonen mellom kaldt og varmt vann og således i marginalsonen for torskens oppvekst- og beiteområde. Forekomstene av torsk varierer med

- årstiden
- perioder med varmt og kaldt havklima
- torskbestandenes tallrikhet og alderssam mensetning
- tilgangen på byttedyr (i hovedsak lodde)

Buntopografien, som i stor utstrekning bestemmer fordelingen av varmt og kaldt vann i området, influerer følgelig også på fordelingen av torsk.

Fisket i «Smutthullet» startet på ettersommeren 1993 sør for Sentralbanken (Fig. 1). Etter noen

På de grunne partiene av Sentralbanken som er dekket med vintervann hele året, er det ikke observert nevneverdige mengder av torsk. På sørsiden av Sentralbanken, derimot, vil det spesielt i varme perioder finnes fisk av alle størrelser hele året. Om vinteren/våren vil disse konsentrasjonene være dominert av småfisk (1–3 år). Om ettersommeren/høsten er imidlertid de eldre aldersgruppene tilbake fra gytevandring og loddebeiting på kysten i sør og vest. Da vil forekomstene i området være sammensatt av alle aldersgrupper, men med et stort innslag av undermålsfisk avhengig av de yngste årsklassenes styrke. I svært kalde år vil dette området være helt fiskeomt om vinteren/våren (f.eks. i perioden 1977–1981), og trolig også i noen grad om høsten.

Kortfattet kan vi oppsummere det ovenstående slik:

I «Smutthullet» nord for Sentralbanken vil det når havet er varmt og tallrikheten av eldre fisk stor, finnes «rene» forekomster av stor fisk om ettersommeren og høsten. *Mengdene av fisk og tidsrommet fisken er tilstede* i området vil avta med avtakende temperatur og minkende gytebestand.

I «Smutthullet» sør for Sentralbanken vil det i

stor utstrekning finnes torsk av alle aldersgrupper. Mengdene avtar med synkende temperatur.

Temperaturendringer

Prognosene for temperaturtilstanden i Barentshavet er basert på studier av det historiske materialet. De lange tidsseriene som observasjonene fra det russiske Kolasnittet, er spesielt verdifulle. Observasjonene går helt tilbake til århundreskiftet. Temperaturprognosene fremkommer ved at man anvender forskjellige statistiske modeller på det historiske materialet. Slike prognoser er publisert i Havforsknings-instituttets Miljørapport 1994 og i rapport til årets møte i Det internasjonale råd for havforskning (ICES).

Inntil nå er temperaturen i Barentshavet svakt over gjennomsnittet. Våre beregninger indikerer at temperaturen vil synke og ligge under gjennomsnittet frem mot 1999. Usikkerheten i prognosen vil øke med økende lengde på varslingsperioden men for de første to årene tror vi at dette varselet er rimelig sikkert. Observasjoner fra august-september i år tyder allikevel på at temperaturreduksjonen ikke skjer så raskt som vi regnet med

tidligere i år. I deler av Barentshavet har man faktisk hatt en svak temperaturstigning fra august 1993 til august 1994. Vi tror dette kun skyldes en midlertidig redusert avkjøling. Derfor har vi fortsatt tro på prognosene fra de statiske modellene selv om usikkerhetene her er store. Vi venter størst avkjøling i det østlige Barentshav og mindre tydelig i vest. Som en konsekvens av dette følger øket isdekke vinteren 1995 i forhold til de 2–3 siste vintrene.

Tilgjengelighet av torsk i Smutthullet 1995–96

Tilgjengelighet av torsk i dette området avhenger både av torskbestandens tallrikhet og alderssammensetning samt temperaturforholdene. Tilstanden i loddebestanden forventes å ha mindre innvirkning på tilgjengeligheten. Antallet torsk som er 8 år og eldre var ekstremt lavt i siste halvdel av 1980-årene. Det ble omlag tidoblet fra 1989 til 1991, hovedsaklig pga. den sterke 1983 årsklassen og avtagende fiskedødelighet (små kvoter). Senere har dette antallet minket fra 140 mill. individer i 1991 til 90 mill. individer i 1994, men fra og med 1997 vil det øke pga. at en serie

mer tallrike årsklasser kommer inn (1989- og senere årsklasser). Vi forutsetter da at fiskedødeligheten i perioden 1994–96 holdes på 0,4 eller lavere. Som en konsekvens av dette vil antall fisk som vandrer til den nordlige del av «Smutthullet» om høsten trolig bli lavere i 1995–96 enn i de siste år.

De lavere havtemperaturene vi venter i 1995–96 vil dra i samme retning dvs. bidra til å redusere mengden av stor torsk i nordlige «Smutthullet» i de to neste årene.

I sørlige del av «Smutthullet» vil det finnes betydelige mengder av undermåls torsk siden alle torskårsklasser 1990–1994 er langt mer tallrike enn de foregående. Også fordelingen av denne fisken vil bli forskjøvet mot sør og vest ved lavere temperaturer slik at konsentrasjonene i Smutthullet reduseres.

Konklusjon

Den biologiske tilstanden i torskbestandene og forventet temperaturutvikling i Barentshavet vil sannsynligvis føre til både redusert mengde og individuell størrelse av torsk i «Smutthullet» i 1995–96 i forhold til i år.

Alle viktige fiskeslag for eksport skal undersøkes for fremmedstoffer

Våren 1994 satte Fiskeridepartementets laboratorier igang et pilotprosjekt kalt «Marin miljødatabase», med tanke på undersøkelser av fremmedstoffer i sjømat. Pilotprosjektet ble presentert på fiskerimessen «Nor Fishing 94» i Trondheim med analyser av torsk fra Barentshavet som grunnlag. Opprettelsen av «Marin miljødatabase» har fått høy prioritet i fiskeriforvaltningen og alle viktige fiskeslag i norske farvann skal nå undersøkes.

Resultatene fra pilotprosjektet med torsk fra Barentshavet viser lave verdier av fremmedstoffer i de to prøvefangstene. Fiskeridirektoratets ernæringsinstitutt og sentrallaboratorium skal sammen med Havforskningsinstituttet i løpet av høsten foreta prøvefangster og analyser av makrell, i første rekke den vestlige bestanden som nå har vandret inn i norsk sone. Det er erfarne inspektører fra Kontrollverket som i løpet av de nærmeste ukene skal foreta innsamlinger av prøver, og makrellen vil bli analysert med sikte på å finne innhold av metaller, miljøgifter (PCB) og andre organiske stoffer.

Etter at to prøvefangster av makrell er foretatt i høst tar den etablerte prosjektgruppen

neste år fatt på undersøkelser av skrei i Lofoten i januar/februar, norsk vårgytende sild i februar og oppdrettslaks og tobis i løpet av våren 1995. Industrifisken tobis skal undersøkes parallelt med oppdrettslaksen fordi denne fisken er en av hovedingrediensene i norsk laksefôr. Prosjektgruppen venter ikke at de andre fiskeslagene skal avvike vesentlig fra undersøkelsene i Barentshavet. Fremmedstoffer finnes naturlig i havet og vil med dagens analyseteknologi alltid bli funnet, men som regel godt under de grenseverdiene som er fastsatt.

Målet med denne satsingen er å skaffe til veie dokumentasjon på hva norsk sjømat inneholder av fremmedstoffer. Med ferske data for fremmedstoffer i sjømat kan man dokumentere sunnheten overfor markeder i inn- og utland. Dette er høyst sannsynligvis et krav som før eller siden vil dukke opp. Derfor satser fiskeriforvaltningen på oppbygging av en database som raskt og effektivt kan skaffe til veie opplysninger om de forskjellige fiskeslag.

OL

FG

NR. 9
1994

Lønnsomhetsundersøkelse for settefiskanlegg 1993

- Kraftig forbedring av det økonomiske resultatet fra 1992 til 1993.
- Nedgang i gjennomsnittlig produksjonskostnad pr. stk solgt smolt/settefisk fra kr 11.11 i 1992 til kr 10.55 i 1993.
- Økning i salgspris pr. stk solgt smolt/settefisk på 10.9 prosent fra 1992 til 1993, til kr 13.61.
- Salg av smolt gikk opp med 20.9 prosent fra 1992 til 1993.

Dette er hovedkonklusjonene i Fiskeridirektorats lønnsomhetsundersøkelse for settefiskanlegg for 1993. Opplysningene er hentet inn fra 81 rene settefiskanlegg. Det var i alt 237 settefiskanlegg i drift dette året. Lønnsomhetsundersøkelsen omfatter bare rene settefiskanlegg, og således ikke kombinerte matfisk- og settefiskanlegg. Tilsvarende lønnsomhetsundersøkelse for rene matfiskanlegg er blitt utarbeidet. Tilsvarende lønnsomhetsundersøkelser for settefiskanlegg basert på selvkostprinsipp har vært utført årlig siden 1985.

Tabellen nedenfor viser en del hovedresultater i gjennomsnitt pr. anlegg, basert på hele utvalgsmengden. Tilsvarende tall for 1991 og 1992 er tatt med for sammenlikning.

		1991	1992	1993
Driftsinntekter	kr	3 734 095	4 174 010	5 498 665
Driftskostnader	kr	3 314 400	3 479 289	3 856 231
Driftsresultat	kr	419 695	694 721	1 642 434
Resultat før ekstraord. poster	kr	- 231 905	137 458	1 102 713
«Rent overskudd»	kr	- 255 122	72 453	1 112 526
Lønnsevne pr. årsverk	kr	141 849	268 944	578 559
Salg av smolt/settefisk	stk	302 853	320 669	387 781
Salg av yngel	stk	89 671	123 083	106 721
Antall årsverk		3.3	3.1	3.4
Antall anlegg i utvalget	stk	62	75	81

		1991	1992	1993
Rogn-/yngelkostnad	kr	1.52	1.64	1.83
Forkostnad	kr	1.54	1.64	1.30
Forsikringskostnad	kr	0.47	0.46	0.46
Elektrisitetskostnad	kr	0.44	0.41	0.41
Lønnskostnad	kr	2.33	2.31	2.19
Andre driftskostnader	kr	2.04	2.91	2.97
Rentekostnader (netto)	kr	2.15	1.74	1.39
PRODUKSJONSKOSTNAD PR. STK	kr	10.49	11.11	10.55
Erstatninger (-)	kr	0.31	0.35	0.33
Tap på fordringer	kr	1.14	0.52	0.12
Kalkulatorisk eierlønn	kr	0.05	0.06	0.01
Kalk. rente på egenkapitalen	kr	0.47	0.60	0.40
Kalk. avskrivninger (blandet prinsipp)	kr	0.91	0.78	0.65
SUM	kr	12.75	12.72	11.40

Det gode resultatet skyldes først og fremst økte salgsinntekter som følge av oppgang i salgspris pr. stk solgt smolt/settefisk, samt en økning i antall solgt smolt/settefisk fra 1992 til 1993. Salgspris pr. stk gikk opp med 10.9 prosent fra 1992 til 1993, mens solgt mengde – målt i antall stk – økte med 20.9 prosent i samme periode.

Også en nedgang i totale forkostnader og rentekostnader, samt en forbedring i posten «beholdningsendring» medvirket til det gode resultatet. Nedgangen i rentekostnader henger sammen med et lavere rentenivå i 1993 enn i 1992.

Tabellen nederst på forrige side viser kostnader

pr. stk produsert fisk i gjennomsnitt pr. anlegg for hele landet for årene 1991–1993.

Produksjonskostnad pr. stk ble redusert fra 11.11 i 1992 til kr 10.55 i 1993, en nedgang på 5 prosent. Reduksjonen i produksjonskostnad pr. stk skyldtes først og fremst en nedgang i forkostnad og rentekostnad pr. stk, med henholdsvis 20.7 prosent og 20.1 prosent.

Vi har også valgt å vise fylkesvise resultater, men pga få anlegg i enkelte fylker har vi sett oss nødt til å slå sammen de tre nordligste fylkene til en geografisk region (Nord-Norge) og Nord- og Sør-Trøndelag til en geografisk region (Trøndelag).

Tabellen nedenfor viser pris, produksjonskostnad og sum kostnad pr. stk solgt smolt/settefisk for ulike fylker.

	1991		1992		1993	
	Prod. kostn.	Ant. anlegg	Prod. kostn.	Ant. anlegg	Prod. kostn.	Ant. anlegg
Nord-Norge	12.56	11	11.61	12	12.50	13
Trøndelag	9.78	5	12.49	6	10.15	9
Møre og Romsdal	12.19	15	10.37	14	11.61	15
Sogn og Fjordane	13.24	11	10.41	14	10.77	13
Hordaland	10.54	15	11.43	17	9.37	20
Rogaland og Skagerakkysten	11.82	5	10.81	12	9.60	11

Mer detaljerte lønnsomhetsresultater vil senere bli offentliggjort i en egen melding. For nærmere opp-

lysninger: Kontakt Merete Fauske ved Kontoret for driftsøkonomiske undersøkelser, tlf. 55 23 80 00.

Frionor-overskudd på 18 millioner

I første halvår 1994 hadde Frionor-konsernet en omsetning på 920 millioner kroner. Dette er en økning på ca. 7 prosent fra tilsvarende periode i fjor. Det er omsatt til sammen 32.500 tonn frosne fiskeprodukter som er 15 prosent mer enn året før.

Konsernets overskudd før skatt i årets 6 første måneder var 18,3 millioner kroner, mot 10,5 millioner kroner i samme periode i 1993.

– Frionor har en positiv utvikling både omsetnings- og resultatmessig, men konkurransen på eksportmarkedene er fremdeles hard, sier administrerende direktør Svein G. Nybø i Frionor A/S. Vi har likevel lyktes med

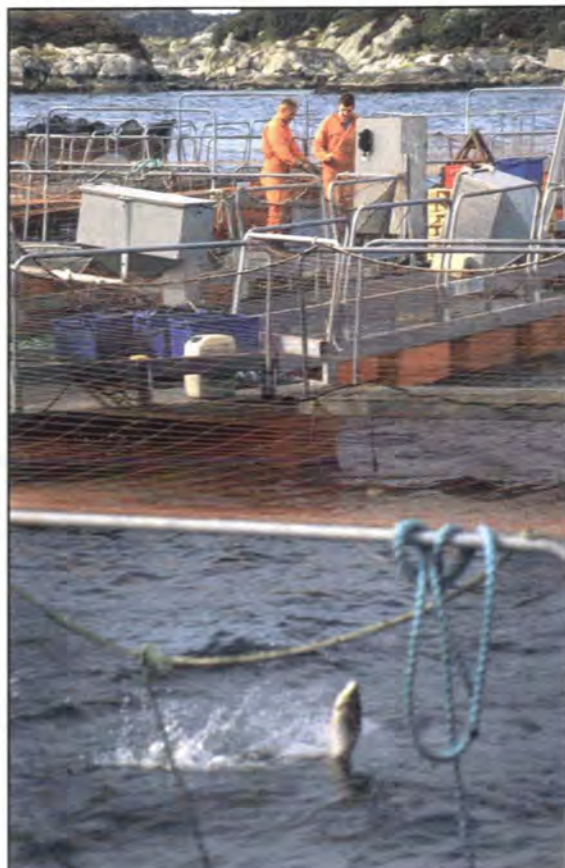
å opprettholde våre ledende posisjoner i viktige markeder som Norge, Sverige, Finland og Sveits.

– Norsk frossenfisk er ennå ikke fullt konkurransedyktig i mange viktige eksportmarkeder. Dette reflekteres også i vår omsetning, da bare litt over halvparten av Frionor-konsernets kvantumsomsetning hittil i år har basis i norsk fiskeråstoff, sier Nybø.

Frionor-konsernet hadde i 1993 en omsetning på ca. 1,8 milliarder kroner, og overskuddet før skatt var på 24,8 millioner kroner. Selskapet er aktivt i ca. 30 markeder, og har 11 datterselskaper i fire verdensdeler.

Lønnsomhetsundersøkelse for matfiskanlegg 1993

- Kraftig forbedring av det økonomiske resultatet fra 1992 til 1993.
- Gjennomsnittlig resultat før ekstraordinære poster var positivt for første gang siden 1988.
- Betydelig nedgang i gjennomsnittlig produksjonskostnad pr. kg produsert fisk fra kr 28.11 i 1992 til kr 23.25 i 1993.
- Både solgt mengde og produksjonen av fisk gikk opp fra 1992 til 1993 med henholdsvis 23.0 og 38.7 prosent.
- Gjennomsnittlig førstehåndspris uansett fiskeslag gikk derimot ned med 6.6 prosent fra 1992 til 1993, til kr 27.76.

Dette er hovedkonklusjonene i Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelse for matfiskanlegg for 1993. Opplysningene er hentet inn fra 273 rene matfiskanlegg som ialt disponerer 314 konsesjoner for oppdrett av matfisk laks og ørret. Det var i alt 616 konsesjoner som slaktet laks og ørret dette året. Lønnsomhetsundersøkelsen omfatter bare rene matfiskanlegg, og således ikke kombinerte matfisk- og settefiskanlegg. Tilsvarende lønnsomhetsundersøkelse for rene settefiskanlegg vil bli utarbeidet. Tilsvarende lønnsevnebe-

regninger for matfiskanlegg basert på selvkostprinsipp har vært utført årlig siden 1982.

Tabellen nedenfor viser en del hovedresultater i gjennomsnitt pr. anlegg, basert på hele utvalgsmengden. Tilsvarende tall for 1991 og 1992 er tatt med for sammenlikning.

		1991	1992	1993
Driftsinntekter	kr	7 510 938	8 611 741	9 669 514
Driftskostnader	kr	7 767 562	7 874 529	8 333 351
Driftsresultat	kr	- 225 624	737 212	1 336 163
Resultat før ekstraord. poster	kr	- 1 020 750	- 9 733	645 518
«Rent overskudd»	kr	- 1 135 997	- 182 148	532 288
Lønnsevne pr. årsverk	kr	- 94 081	181 764	364 211
Salg	kg	259 327	271 797	334 281
Produksjon	kg	241 519	267 400	370 849
Produksjon pr. m ²	kg	22.4	20.1	25.2
Produksjon pr. årsverk	kg	65 275	70 368	90 451
Antall årsverk		3.7	3.8	4.1
Antall anlegg i utvalget	stk	241	259	273

		1991	1992	1993
Smolt-/settefiskkostnad	kr	4.79	4.80	4.32
Forkostnad	kr	11.78	11.96	10.39
Forsikringskostnad	kr	0.94	0.82	0.62
Lønnskostnad	kr	3.18	3.19	2.56
Andre driftskostnader	kr	4.23	4.55	3.50
Rentekostnader (netto)	kr	3.29	2.79	1.86
PRODUKSJONSKOSTNAD PR. KG	kr	28.21	28.11	23.25
Erstatninger (-)	kr	0.76	0.77	0.17
Tap på fordringer	kr	2.11	0.13	0.04
Kalkulatorisk eierlønn	kr	0.08	0.06	0.03
Kalk. rente på egenkapitalen	kr	0.81	1.03	0.57
Kalk. avskrivninger (blandet prinsipp)	kr	0.96	0.76	0.55
Slakte-/pakkekostnad	kr	1.80	1.99	2.07
Fraktkostnad	kr	0.59	0.39	0.32
SUM	kr	33.80	31.70	26.66

Det gode resultatet i 1993 skyldes først og fremst en økning både i solgt mengde og produsert mengde. Det var en nedgang i salgspris pr. kg på 6.6 prosent fra 1992 til 1993. Denne nedgangen ble oppveid av en økning i solgt mengde fisk på, 23 prosent, og har gitt økte salgsinntekter i 1993. Økningen i produksjonen av fisk på 38.7 prosent i perioden førte til en forbedring av posten «beholdningsendring», og har bidratt til å redusere de totale driftskostnadene.

For øvrig har en reduksjon i de totale rentekostnadene på 12.5 prosent fra 1992 til 1993 medvirket til det gode økonomiske resultatet. Nedgang-

en i rentekostnadene kan forklares med et lavere rentenivå i 1993 enn i 1992.

Tabellen ovenfor viser kostnader pr. kg produsert fisk i gjennomsnitt pr. anlegg for hele landet for årene 1991-1993.

Produksjonskostnaden pr. kg ble redusert fra kr 28.11 i 1992 til kr 23.25 i 1993. Alle kostnadsartene gikk ned i perioden. Størst var imidlertid nedgangen i rentekostnad pr. kg på 33.3 prosent.

De høye tap på fordringer i 1991 skyldes konkursen i Fiskeoppdretternes Salgslag.

Fylkesvis utvikling i produksjonskostnad pr. kg i gjennomsnitt pr. anlegg og antall anlegg i undersøkelsen.

	1991		1992		1993	
	Kroner	Antall anlegg	Kroner	Antall anlegg	Kroner	Antall anlegg
Finnmark/Troms	26.47	28	25.93	33	25.25	35
Nordland	27.00	31	26.98	32	22.43	41
Nord-Trøndelag	37.46	17	27.50	16	22.67	20
Sør-Trøndelag	29.43	23	29.75	23	24.37	19
Møre og Romsdal	28.74	41	35.59	36	25.93	35
Sogn og Fjordane	29.49	27	26.91	37	20.79	36
Hordaland	27.28	45	25.66	50	22.96	53
Rogaland og Skagerakkysten	27.05	29	29.89	32	22.71	34

Tiltross for en nedgang i produksjonskostnad pr. kg på 27.1 prosent fra 1992 til 1993 hadde Møre og Romsdal de høyeste produksjonskostnader pr. kg i 1993. Dette skyldes at Møre og Romsdal ennå slet med ettervirkningene etter sykdomsproblemene i 1992. Differansen mellom de ulike fylkene er imidlertid betydelig redusert sammenlignet med tidligere år.

Sogn og Fjordane hadde den laveste gjennomsnittlige produksjonskostnad pr. kg i 1993.

Mer detaljerte lønnsomhetsresultater vil senere bli offentliggjort i en egen melding. For nærmere opplysninger: Kontakt Merete Fauske ved Kontoret for driftsøkonomiske undersøkelser, tlf. 55 23 80 00.

Strekningen Sør-Troms – Søndre Nordland:

100.000 tonn kysttorsk

– Kystressursundersøkelsene hittil viser at det utenfor kysten av Nordland og Sør-Troms er ca. 100.000 tonn av egne kyst- og fjordtorskstammer. Fra Russegrensa til grensa mot Trøndelag er det beregnet å være totalt 178.000 tonn kysttorsk. Det gjenstår å undersøke kysten av Trøndelag og Møre før vi kan få et samlet anslag på størrelsen av kyst- og fjordtorskbestandene, sier forskningssjef Jens-Eric Eliassen ved Fiskeriforskning i Tromsø.

Tallene framgår av den rapporten Eliassen la fram for arbeidsgruppen for arktiske fiskerier i Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) i København i forrige uke. ICES aksepterte i fjor at det forekommer egne bestander av kyst- og fjordtorsk.

Nøyaktigere kunnskap

– Undersøkelsene i Sør-Troms og Nordland omfatter farvann fra Fjordbunn til kanten av sokelen. Det dreier seg om store områder, og derfor må vi med dagens innsats bruke tre år på å kartlegge den aktuelle kyststrekningen fra Russegrensa til og med Møre.

Tallene som nå er bearbeidet, er fra fjorårets kartlegging på strekningen Senja i Troms til og med Søndre Nordland, sier Eliassen.

På oppdrag fra Fiskeridepartementet er det først og fremst torsk Fiskeriforskning har konsentrert innsatsen om. Grunnlaget for dagens torskereguleringer er undersøkelser ute i Barentshavet, mens kysttorskkvoten på 40.000 tonn er basert

på leveranser sør for 70 grader nord og i Lofoten og Troms utenom lofotesongen.

Hensikten med kystressursforskningen er å få en mer nøyaktig biologisk kunnskap om grunnlaget for kysttorskkvotene.

Fjorårets målinger viste totalt 120.000 tonn torsk i områdene fra Senja til grensen mot Trøndelag. På grunnlag av øresteinsanalyser ble 20.000 tonn karakterisert som nordøst arktisk torsk, og 100.000 tonn som kyst og fjordtorsk. Den gytemodne delen av torskebestanden var på 84.000 tonn.

Mye sild, uer og sei

Undersøkelsene som ble foretatt i løpet av høst-månedene i fjor, viste også betydelige mengder andre fiskeslag. Den totale biomassen ble målt til 4.3 millioner tonn. Det meste av dette var norsk vårgytende sild (3 millioner tonn) utenfor Lofoten og Vesterålen hvor hovedtyngden av sild på det tidspunktet var.

Forøvrig viste målingene følgende forekomster: 482.000 tonn uer, 338.000 tonn sei, 167.000 tonn vassild, 126.000 tonn kolmule, 120.000 tonn torsk og 54.000 tonn hyse.

De fiskerikeste områdene var yttersiden av Vesterålen, innersiden og yttersiden av Lofoten, Vestfjorden, Trænabanken, Ytre Helgeland, Fleinvær og Støtt.

5.500 nautiske mil

Kystressurstoktet som ble gjennomført med forskningsfartøyet «Michael Sars» gikk over 40 døgn og 5500 nautiske mil. Det ble foretatt ca 300 tråltrekk og ca 180 målinger av temperatur og salt-holdighet. Årets kystressurstokt utenfor Trøndelag og Møre, går fra 20. september til 20. oktober.

Sildestrategi

Fiskeridepartementet har satt av 60.000 kroner i 1994 til arbeidet med ein forvaltningsstrategi for norsk vårgytende sild. Det er Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Noregs Handelshøgskule som utfører prosjektet, og dei andre kostnadene vert dekkja innanfor dei ordinære budsjetta til direktoratet og Havforskningsinstituttet.

Dei siste ti åra har forvaltningsstrategien for norsk vårgytende sild vore å bygge opp att gytebestanden. Dette har lukkast, og gjennom prosjektet vil det no bli skissert ulike beskatningsstrategiar ein kan velje dei komande åra og kva som er ynskjeleg med tanke på eit best mogleg bestandsnivå i framtida.

Norsk laks i Japan:

For mange useriøse norske aktører i markedet

Synkende fangster i japanske farvann har skapt eventyr-liknende tilstander for norske fiskeeksportører de senere år. Men på fiskerikonferansen i Hammerfest nylig la fiskeriråd Bjørn Eirik Olsen i Tokyo fram materiale egnet til å vekke uro blant norske produsenter og eksportører. Norsk laks i Japan kommer i dag dårligst ut i forhold til våre konkurrenter både når det gjelder pris, kvalitet og omdømme. Et fåtall av den japanske befolkning vet at Norge eksporterer fisk til Japan.

Når 125 millioner japanere – verdens mest fiske-spisende folk – ifølge statistikken hver setter til livs 73 kg fisk i året blir det fort snakk om høye tall. Utrechnet går det fram at den japanske befolkning samlet konsumerer omlag ni millioner tonn sjømat årlig.

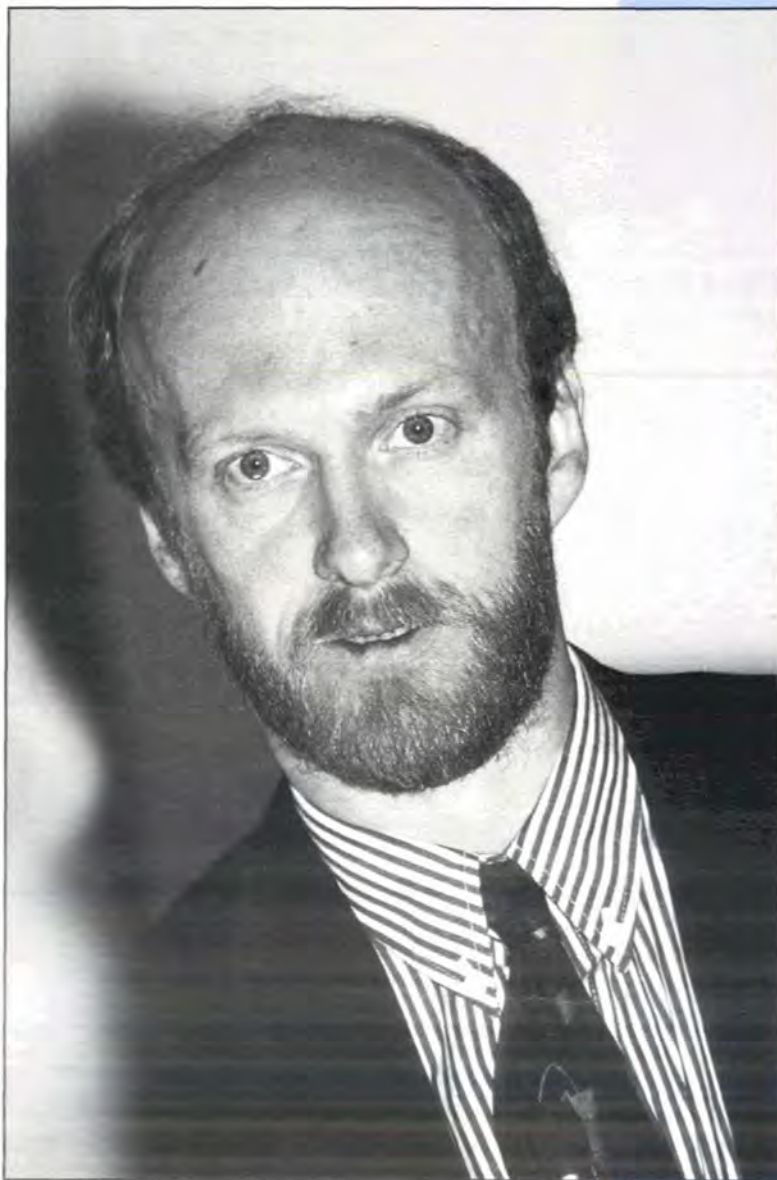
Samtidig har synkende fangster i egne farvann har ført til en dramatisk endring av Japans import-behov. Mens importandelen av fisk- og fiskeprodukter utgjorde 20 prosent i 1980, var denne andelen økt til 50 prosent i 1993 (omregnet til levende vekt). Samme år utgjorde volumet av importert fisk 3.1 millioner tonn, eller to og en halv ganger den totale norske eksporten. I verdi utgjorde den samlede japanske importen i 1993 svimlende 100 milliarder kroner.

På denne bakgrunn har norske fiskeeksportører kjent sin besøkelsestid og vunnet innpass med store volumer på det japanske markedet de senere år, først og fremst med makrell og laks. Og optimismen og troen på det japanske markedet har vært stor, både blant produsenter og eksportører.

På fiskerikonferansen i Hammerfest kunne imidlertid fiskeriråd Bjørn Eirik Olsen legge fram resultater fra en holdningsundersøkelse som viser at japanere flest er skeptisk til importert fisk.

Bare unntaksvis er konsumenten i det hele tatt klar over at fisken er importert.

95 prosent av makrellen som i dag importeres til Japan er av norsk opprinnelse. Likevel vet bare

Fiskeriråd i Tokyo, Bjørn Eirik Olsen, har undersøkt holdningene til norsk laks i Japan. Resultatet er nedslående.

seks prosent av befolkningen at norsk makrell finner veien til japanske fiskedisker. Men potensialet for profilering av norsk makrell i Japan er stort, sa Olsen:

– Japanske konsumenter sier at de foretrekker den japanske makrellen framfor den norske. En såkalt «blind» smakstest har imidlertid vist at den norske makrellen scorer høyt og faktisk kommer

best ut i konkurransen. Dette må utnyttes bedre av norske produsenter og eksportører, sa Olsen. Han «advarte» også om at Japans egen makrellbestand for tiden synes å være i god vekst.

Med en markedsandel på 60 prosent av all atlantisk laks som importeres til Japan, er Norge den viktigste utfordrer til Stillehavslaksen som i dag dominerer det japanske markedet. Likevel kunne Bjørn Eirik Olsen legge fram dokumentasjon som viser at norsk laks i dag prismessig oppnår en jumboplass i forhold til våre konkurrenter. Og hva som verre er: Undersøkelser har avdekket at norsk laks i tillegg kommer dårligst ut når det gjelder kvalitet.

Årsaken er ifølge Olsen at Japan er blitt et avlastningsmarked for eksport av laks til EU. Det er ikke godt nok for et kresent og kvalitetsbevisst marked som det japanske, understrekte han. En spørreundersøkelse blant de 14 største lakseimportørene i Japan ga følgende nedslående resultater:

– Omdømmet til norsk laks i Japan er blitt frynsete som følge av for mange useriøse eksportører. Kvaliteten på norsk laks varierer mye, samtidig som underbying og priskonkurranse mellom norske eksportører oppleves som et problem.

Et flertall av de japanske importørene av norsk laks mener videre at norske eksportører er lite flinke til å lytte til – og følge – de råd aktørene i markedet gir dem. Så godt som alle fremhever behovet for større grad av forutsigbarhet og langsiktige kontrakter i forholdet til sine norske samarbeidspartnere.

Ikke uventet oppfordret fiskeriråd Bjørn Eirik Olsen norske produsenter og eksportører til å ta resultatene fra undersøkelsen alvorlig.

– Norske næringsutøvere må samarbeide om mer enhetlige kvalitetsstandarder tilpasset det japanske markedet, og ikke som i dag bruke Japan som et spotmarked for laks som egentlig skulle gått til Europa. Norge har tross alt fortsatt et godt omdømme i Japan, bl.a. takket være den felles innsats norsk fiskerinæring og myndigheter har gjort gjennom «Prosjekt Japan» og «Access Japan». Dersom ikke dette gode arbeidet skal rives ned, trengs en seriøs satsing blant næringsaktørene, parallelt med generiske tiltak for å promotere norsk fisk i markedet, sa han.

JG Dag Paulsen

Gardermoen aktuell for flyfrakt til Japan

Gardermoen peker seg ut som utgangspunkt for direkte flyfrakt av fisk fra Norge til Japan. En forventet dobling av eksporten av fisk til Japan allerede neste år gjør at norske eksportører og myndigheter nå ønsker fortgang i arbeidet med å opprette en direkterute.

Norsk fisk som skal fraktes til Japan må i dag sendes med trailer til Hamburg eller Frankfurt for videre flyfrakt til Japan. Fiskemengdene til Japan er allerede nå store nok til å fylle et par fly i uka. Problemet har vært å skaffe returlast slik at kostnadene ikke blir for store,

sa fiskeriråd Bjørn Eirik Olsen i Hamnerfest.

– Internasjonale luftfartsregler gjør at flyene ikke kan lande hvor som helst med returlasten. Fly som går fra Norge kan for eksempel ikke frakte returlast til Tyskland på veien tilbake. Derfor arbeider vi med et opplegg hvor flyene tar av fra Norge med fisk og lander i København med returlast når de returnerer fra Japan, opplyste Olsen.

Sentral beliggenhet og lang rullebane er de viktigste argumenter som taler for at Gardermoen peker seg ut som utgangspunkt for direkteflyving til Japan.

JG Dag Paulsen

– Nord-norsk fiskeindustri kan fortsatt regne med russeleveranser

Kan nord-norsk fiskeindustri regne med fortsatte leveranser av torsk fra russiske trålere i årene framover? – Ja, var konklusjonen til forsker Trond Davidsen ved NORUT Samfunnsforskning da han presenterte en analyse over utviklingen i Russland under fiskerikonferansen i Hammerfest i begynnelsen av september. Russerne vil rett og slett ikke ha råd til å beholde torken selv.

Omstridt eller ikke: Russeleveransene av torsk til Nord-Norge de senere år har bidratt til tilnærmet full sysselsetting og en sterk økning i skatteinntektene for enkelte kommuner i Finnmark. Den høye kapasitetsutnyttelsen i fiskeindustrien har også gitt positive ringvirkninger for annen næringsvirksomhet. På bakgrunn av den store usikkerheten som preger den politiske og økonomiske utviklingen i dagens Russland, knyttet det seg derfor stor spenning blant delegatene i Hammerfest til Davidsen sin analyse over utviklingen de nærmeste årene.

Forutsatt en ressursutvikling som sikrer en norsk-arktisk torskestamme på omtrent samme nivå som i dag, og en torskepris på omtrent samme reelle nivå – både hva angår priser på det europeiske markedet og i forhold til andre produkter på det russiske hjemmemarkedet – drøftet Trond Davidsen tre ulike scenarier for den videre utvikling.

Økte leveranser til hjemmemarkedet

Scenariet forutsetter bl.a. at det finnes et betalingsdyktig hjemmemarked som gjør det like lønnsomt for russiske rederier å levere hjemme som i Vesten. Davidsen så få muligheter til at en slik betingelse kan oppfylles i Russland i nær framtid. Russland mangler dessuten et effektivt og pålitelig distribusjonsapparat ut til markedene, og skulle varen nå fram eksisterer det heller ikke et salg- og oppgjørsapparat som muliggjør kreditthandel.

Endelig er det landbaserte produksjonsapparatet i dagens Russland svært nedslitt og ikke egnet til foredling av hvitfisk, ettersom russisk fiskeindustri i hovedsak har vært innrettet på produksjon av hermetisk eller røykt pelagisk fisk.

Forsker Trond Davidsen skisserte dystre perspektiver for russisk fiskerinæring i kommende år. Paradoksalt nok bidrar den kaotiske utviklingen i Russland sannsynligvis til å sikre stabile rammebetingelser for nord-norsk fiskeindustri.

Økt grad av foredling hjemme for eksport

Scenariet forutsetter tilførsel av investeringskapital fra Vesten for å ruste opp det russiske produksjonsapparatet. Så langt er vestlig eierskap langt på vei forhindret på grunn av de usikre russiske rammevikår. Selv om det er registrert en rekke såkalte joint-venture selskaper, har investeringene latt vente på seg.

Trond Davidsen viste imidlertid til planene som foreligger om å opprette et såkalt EBRD-fond for Nord-vest Russland. Fondet skal kunne gå inn med risikokapital i russiske foretak, noe som vil kunne øke sjansen for foredling og eksport.

Eksport av råstoff til Vesten

Fortsatt eksport av råstoff til Vesten gjenstår dermed som den mest sannsynlige anvendelsen av den russiske torsken de nærmeste årene, konkluderte Trond Davidsen. Han så heller ingen grunn til at russerne skulle endre landingsmønsteret i overskuelig framtid. Geografisk beliggenhet og et godt etablert handelssamkvem tilsier at Nord-Nor-

ge – og spesielt Finnmark – også i fortsettelsen vil være den viktigste mottaker av russiske torskeleveranser.

I sitt innlegg presenterte Trond Davidsen tall fra Norges Råfisklag som viste at de russiske torskeleveransene til Nord-Norge i 1992 kom opp i overkant av 80 000 tonn. Av dette gikk vel 70 prosent til Finnmark, omlag 25 prosent til Troms og 5 prosent til Vesterålen og Nordmøre.

Pr 1. september 1994 utgjør importen av russisk torsk til Norge omlag 50 000 tonn.

JG Dag Paulsen

Russlands fiskeflåte i sterkt forfall

– Det dramatiske forfallet i den russiske fiskeflåten kan vanskelig kompenseres for på andre måter enn ved fortsatt betydelig eksport av hvitfisk til Vesten. Forsker Trond Davidsen i NORUT la fram sterke opplysninger da han beskrev utviklingen på den russiske flåtesiden under sitt innlegg i Hammerfest.

Den Murmansk-baserte fiskerisammenslutningen «Sevryba» forventer en dramatisk nedgang i fangstene de nærmeste årene som følge av at fartøyene blir utrangert.

Trond Davidsen opplyste at normert driftstid for russiske trålere er omlag atten år. Med dette som utgangspunkt vil fangsttapene – som i første rekke vil skje gjennom reduserte fjernfiskefangster – utgjøre 500 000 tonn i 1995 og 800 000 tonn i år 2 000.

– En slik utvikling vil kunne innebære oppsigelser av 10 – 20 000 personer bare i Murmansk-regionen, fremholdt han.

I et forsøk på å skape et pusterom for å skaffe finansiering til modernisering og nybygg vil selskapet forsøke å utsette «nedskrivningsfasen» med fem år. Basert på en slik forlenget nedskrivningsfrist vil 45 (15 prosent) av selskapets 540 fartøyer være utrangert innen 1995. 122 fartøyer (40 pro-

sent) vil være utrangert innen år 2 000, 192 fartøyer (64,5 prosent) innen år 2005 og 273 fartøyer (92 prosent) innen år 2010.

– En inntektskompensasjon som følge av den voldsomme reduksjonen dette vil medføre i fjernfiskefangstene kan vanskelig skje uten fortsatt betydelig eksport til Vesten, påpekte Davidsen.

Et ambisiøst program «Sevryba» har utarbeidet for å fornye flåten bidrar til å forsterke behovet for eksport, sa han.

– I programmet legges det opp til nyinvesteringer av i overkant av 90 fartøyer i fire fartøyklasser over en tiårs-periode, til en kostnad av flere milliarder kroner. Selv med salg av utrangert materiell og statlig støtte vil lånebelastningen etter all sannsynlighet bli så stor at den forutsetter eksport.

Trond Davidsen skisserte også et scenarie der flåtefornyingsprogrammet enten ble redusert i omfang eller utsatt i tid. Da kan man stå overfor den mulighet at deler av den russiske torskekvoten blir forsøkt solgt til vestlige rederier for å innkassere grunnrente eller valuta.

– Et slikt scenarie vil bety en utfordring for nord-norsk fiskerinæring, som dermed vil måtte konkurrere om kjøp av kvoter med andre lands rederier, avsluttet han.

JG Dag Paulsen

Skrotoppyrdding i Nordsjøen:

Oljeindustrien har skjerpet seg

Arbeidet med å rydde bunnen langs de viktigste fiskefeltene i Nordsjøen fortsetter. Resultatene fra årets opprydding bekrefter en klar, positiv trend: Det kastes mindre skrot på sjøen enn før. Den positive utviklingen gjenspeiles i statistikken over erstatninger utbetalt for tap av fiskeredskaper.

Etter årets tokt er ialt 15 170 km² av havbunnen i Nordsjøen saumfart for gjenstander som representerer en fare for fiskeriaktiviteten i området. Det tilsvarer et areal større enn Rogaland fylke. Resultatene fra årets skrotoppyrdding ble presentert på en pressekonferanse på Sotra ved toktslutt i begynnelsen av september.

Det statlige oppryddingsarbeidet i Nordsjøen tok til i 1980. Samme år hadde norske fiskere mottatt nærmere 23 millioner kroner i erstatning for tapte og ødelagte redskaper siden erstatningsordningen ble innført fra 1976. Og det var i første rekke oljeindustrien som ble utpekt som syndere.

Erstatningsordningen for norske fiskere

ÅR	-76	-77	-78	-79	-80	-81	-82	-83	-84	-85	-86	-87	-88	-89	-90	-91	-92	-93
Antall søkander behandlet	558	1087	651	391	379	293	370	348	287	264	283	193	99	75	93	84	53	48
Antall søknader innvilget	444	745	518	368	324	229	320	307	263	214	227	147	68	52	59	48	34	21
Innvilget erstatning mill nkr	3.4	5.5	4.5	4.4	5.0	3.2	5.5	5.6	5.7	4.7	5.2	3.8	1.8	1.5	2.1	1,7	1,9	1,0

Tabellen viser en tendens over tid med færre søknader som er blitt behandlet, innvilget og gitt erstatning for. Det store antall søknader de første årene må imidlertid ses i sammenheng med skader påført også før ordningen ble iverksatt.

En midlertidig erstatningsordning for tapte fiskeredskaper ble innført allerede i 1976. I 1990 trådte den nåværende erstatningsordningen i kraft (Petroleumslovens kapittel VI). I loven slås det fast at operatørselskapene selv er ansvarlig for erstatninger for tap som kan tilbakeføres direkte til oljevirkomheten.

Den nye erstatningsordningen omfatter tre ulike erstatninger.

1 Erstatning som følge av beslagleggelse av fiskefelt.

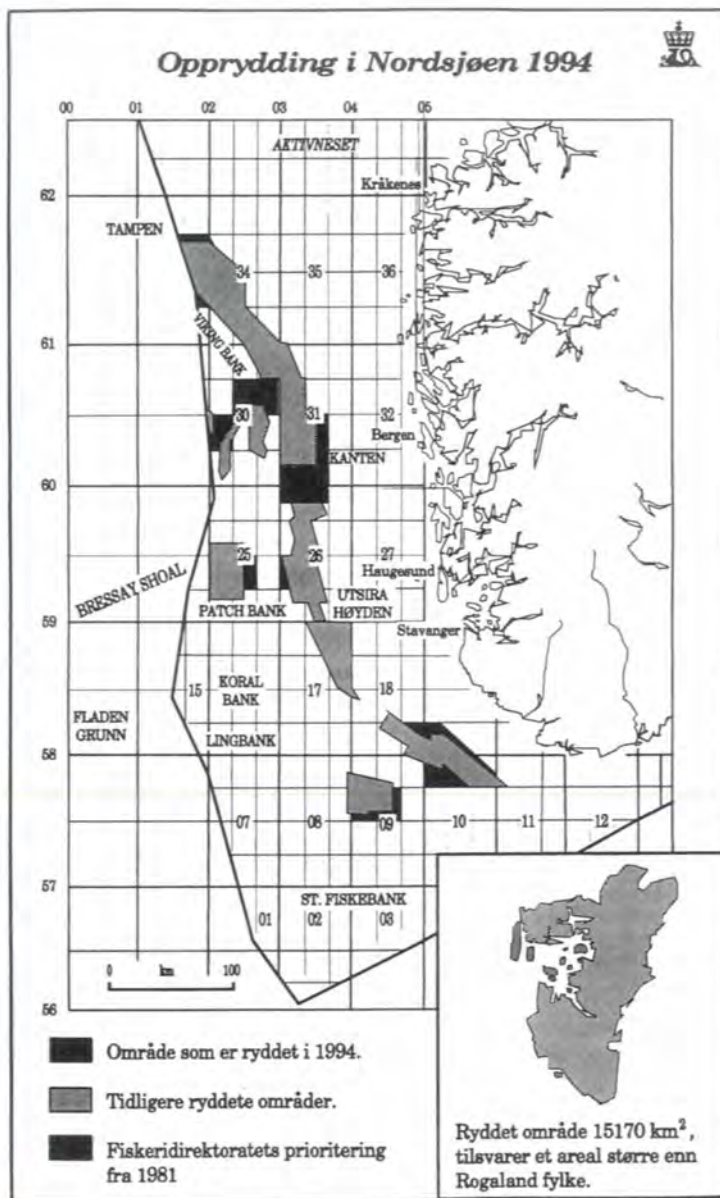
Nemnd: Formann med dommerkompetanse, Oljedirektoratet og Fiskeridirektoratet.
Erstatningsansvarlig: Den norske stat.

2 Erstatning som følge av forurensning, avfall og skadevoldende innretninger

Nemnd: Formann med dommerkompetanse, Norges Fiskarlag og Oljeindustriens Landsforening.
Erstatningsansvarlig: Operatørselskapene.

3 Kompensasjon for tapt fangsttid i forbindelse med lokalisering, optak og iland

bringelse av skrot som ikke stammer fra oljevirkomheten.
Nemnd: Formann med dommerkompetanse, Norges Fiskarlag og Fiskeridirektoratet.
Ertstatningsansvarlig: Den norske stat.

– Resultatene fra årets tokt viser at oljeselskapene har tatt problemet alvorlig, sier avd. dir. Bjørn Bratbak i Oljedirektoratet, leder for styringsgruppen som har ansvaret for oppryddingsarbeidet. Han slår fast at svært lite av det som i dag hentes opp fra bunnen i Nordsjøen kan relateres til oljevirkksomheten i området.

Oppryddingsarbeidet i Nordsjøen skjer etter en prioritering foretatt av Fiskeridirektoratet i samarbeid med Norges Fiskerilag. Kartleggingen av det aktuelle området foretas av Norges Sjøkartverk i samarbeid med operatørselskapet Stolt Comex Seaway, som også står for arbeidet med å heve de posisjonerte gjenstandene fra havbunnen.

I alt ca 370 gjenstander ble merket av i årets kartleggingsfase. Ved avslutningen av ryddetoktet 1. september gjenstår 26 såkalte «heftelser», dvs gjenstander som av forskjellige årsaker ikke har latt seg heve fra sjøbunnen. Posisjonene for disse vil bli kunngjort med det første, og senere avmerket i nye kart. Blant «heftelsene» som gjenstår i år er blant annet ett skipsvrak, flere miner- og mineankre fra krigens dager, og i alt fire jernkabler, hver på minst 4–500 meters lengde.

Men det er ikke bare skrot som hentes opp fra bunnen i Nordsjøen. Blant «fangstene» under årets aksjon var et nesten nytt trålbruk som ble meldt tapt for to år tilbake.

Bruket, som representerer store verdier, var merket og er nå levert tilbake til den rettmessige eier.

Også på andre områder høster norske fiskere fordeler av det statlige oppryddingsarbeidet i Nordsjøen, forteller seksjonsleder Kjell Olsen i Norges Sjøkartverk.

– Kartlegging av sjøbunnen har lenge vært nedprioritert av myndighetene. Deltakelsen i prosjektet har gitt oss data som har medført en klar kvalitetsheving på våre sjøkart, sier han.

I alt 4.5 millioner kroner ble bevilget til årets skrotoppripping i Nordsjøen.

– Det er et absolutt minstepeløp dersom vi skal drive en effektiv opprydding, sier Bjørn Bratbak i Oljedirektoratet, som blant annet peker på at det hadde vært ønskelig med noe lengre letetid.

Kartleggingsfasen av årets ryddetokt varte i 45 dager. Deretter brukte operatørselskapet to uker på registrering og heving av de påviste gjenstandene.

Fagkonsulent Jarle Kolle (t.v.) fra Fiskeridirektoratet og fiskerikyndig Knut Arne Torget deltok under årets opprydding i Nordsjøen. Her med beviset på at det fortsatt ligger igjen skrot på havbunnen.

Kystkonferanse i Tromsø

«Blir du – eller fær du?» Det spørsmålet stiller arrangørane bak ein kystkonferanse i Tromsø 10. og 11. oktober. Konferansen er eit ledd i «Kystsamfunnprosjektet» og blir arrangert som eit samarbeid mellom Fiskerisjefen i Troms, Norges fiskerihøgskole, Norsk Institutt for fiskeri- og havbruksforskning-AS og Troms Fiskarfylking.

Målet med konferansen er å synleggjera samanhangen mellom identitet, kultur og kunnskap, og å få fram mogelegheiter innan utdanning, næringsutvikling, busetnad og ressursforvaltning. Mange kystsamfunn opplever nedgangstider i form av fråflytting, manglande rekruttering til fiskerinæringa og ein generell pessimisme. Kreftene bak «Kystsamfunnprosjektet», eit femårig program, ynskjer å dra i gang ein snuoperasjon ved å få med seg personar som kan vera med å oppretthalda gode livsvilkår på kysten. Målgruppa er skuleverket, samfunnsinstitusjonar, bedrifter, organisasjonar og politikarar.

Internasjonal sjømatkonferanse i Aten

Den 17 Internasjonale Sjømatkonferansen blir arrangert i Aten, Hellas, frå 16. til 19. oktober. Dette er ein konferanse for leiarar innan internasjonal fiskerinæring; frå produsentar, eskportørar, importørar, agentar, kjøparar, restaurantar og matvarekjeder og fiskebåteigarar.

Foredraga ved konferansen skal ta for seg ressursar på global basis, marknadsutsikter for ulike fiskeslag, fiskeindustri, kontrollrutinar og nye marknader i verda.

Akvakultur i Verona

I dagane 21. til 24. oktober blir den sjuende internasjonale Acquacoltura halden i Verona, Italia. Denne havbruksmessa konsentrerer seg om fiskemat, teknologi og utstyr for dei ulike deler av oppdrettsnæringa.

Messa i Verona blir besøkt av over 20.000 og sist messe hadde 155 utstillarar frå 62 land, mellom anna frå Noreg, Kina, Russland og USA.

SIAL – matvaremesse i Paris

Den store internasjonale matvaremesse – SIAL – i Paris i dagane 23. – 27. oktober er ei av dei største messene i sitt slag i verda. Den blir arrangert annakvart år og for to år sidan hadde messa 4.000 utstillarar frå 73 land, fordelt på 164.000 kvadratmeter. Over 100.000 frå 141 nasjonar personar besøkte messa i 1992.

Nye produkt er eit satsingsområde ved denne messa. I år er mellom 350 og 400 produkt valt ut. Desse produkta blir vist i ein eigen hall. Totalt spenner utstillingslokala seg over seks store hallar. Den store matvaremesse viser heile spekteret av matvarer og næringsmiddel, frå frosen mat, fersk, salta, røykt, hermetikk og frukt til dyremat og delikatesser. SIAL er kanskje det viktigste forum produsentane har for å visa fram nye produkt og inngå nye forretningar.

Samstundes med SIAL blir det arrangert to andre messer i Paris. Det er IPA – Internasjonal veke for teknikkar og utstyr og EQUIP MAG – Butikkutstyr.

Blekksprut i Venezia

Denne konferansen 15. – 17. november i Venezia i Italia med fokus på akkar, vanleg blekksprut og 10-arma blekksprut er den einaste der representantar frå produksjon, handel og komsumentersida kam møtast. Konferansen er organisert av Agra Europe i samarbeid FAO, Globefish og Infofish og den er blitt ein stor møtestad for blekksprutindustrien.

Dette året vil konferansen fokusera på ressursgrunnlaget, etterspurnad og analysetrender i nasjonal produksjon og konsumering. I tillegg vil det bli foredrag om endringar i industristrukturen, nye produksjonsmetodar og viktige biprodukt.

Det er venta omlag 200 deltakarar frå meir enn 40 land. Foredraga blir halde på føremiddagane, medan ettermiddagar og kveldar er avsett til individuelle møte mellom deltakarane.

OL

Minister for næring i rask vekst

Fiskeriminister Helmut Angula har grunn til å være fornøyd med utviklingen de fire første årene etter uavhengigheten. Han leder Namibias raskest voksende industri; fiskerierne fremstår i dag som selve fyr-tårnet i namibisk økonomi.

Men utfordringene for sektoren er fortsatt store. Et hovedproblem i årene som kommer vil være å utdan-

ne kvalifisert arbeidskraft til å møte den forventede veksten i næringen.

I dette intervjuet påpeker fiskeriminister Helmut Angula den store betydning norsk bistand har hatt for oppbyggingen av fiskeressursene i landet. Han antyder også nye områder for fiskerisamarbeid mellom våre to nasjoner.

Avviser favorisering

Fiskeriminister Helmut Angula tar i samtale med Fiskets Gang sterk avstand fra anklager om at namibiske myndigheter driver favorisering av private, utenlandske investorer i landet.

Anklagene ble fremsatt i forbindelse med at det norske selskapet Namnor i mars i år solgte ut alle sine interesser i namibisk fiskeindustri. Posten som Namnor solgte var verd omlag 25 millioner kroner. Gjennom de to børsnoterte selskapene Namsea og Namfish kontrollerte Namnor omlag en tredjedel av fiskeindustrien i Namibia.

I forbindelse med salget uttalte styreformann Lars Aage Eldøy i Namnor til avisen Dagens Næringsliv at det etterhvert ble umulig å få skikkelig behandling av namibiske myndigheter.

– Vi fikk ikke de kvoter og konsesjoner som var nødvendig. Vi så at andre klarte å skaffe seg bedre betingelser, spesielt gjelder det spanske Pescanova. Vi vet ikke hva de gjorde for å få gjennomslag, men vi fikk det ikke. Da var det like greit å gå ut, sa Lars Aage Eldøy til avisen.

Fiskeriminister Helmut Angula reagerer sterkt på påstandene om at uakseptable politiske forhold skal ha vært årsaken til at det norske selskapet trakk seg ut.

– Jeg skulle likt å vite hva slags oppmerksomhet det norske selskapet ønsket fra oss. Bortsett fra et regelverk som gjelder alle investorer forekommer det overhode ingen innblanding fra namibiske myndigheter, aller minst urettferdig favorisering innen privat sektor, forsikrer han.

Helmut Angula sier det må være andre motiver som gjorde at det norske selskapet trakk seg ut. Han tror Namnor må ha tjent godt på salget, og ønsker fortsatt norske investorer velkomne til fiskerisektoren i Namibia.

– Men konkurransen er høy, – svært, svært høy. Den som ønsker å lykkes her må arbeide hardt og akseptere risiko. At det derimot skal være noen politisk risiko forbundet med å etablere seg i Namibia vil jeg avvise på det sterkeste, sier den namibiske fiskeriministeren.

Ambassaderåd Arild R. Øyen ved den norske ambassaden i Windhoek sier i en kommentar at han er skuffet over at det norske selskapet i dag er ute av Namibia. Ambassaden var med å legge forholdene til rette da Namnor etablerte seg i landet, og har siden hatt jevnlig, uformell kontakt med ledelsen av selskapet.

Øyen vil ikke spekulere i årsakene til at Namnor solgte ut, men konstaterer at utviklingen ikke er noe positivt signal med tanke på andre, potensielle norske investorer.

– Namibia trenger norsk tilstedeværelse og kompetanse på fiskeindustrisiden. Derfor beklager jeg at Namnor nå er ute, sier han.

Bortsett fra bistandssiden, og en bemanningsavtale med det norske selskapet Farsund Shipping, er det i dag ingen norske interessenter tilbake på fiskerisektoren i Namibia.

De tidligere postene til Namnor er nå på sørafrikanske hender

FG Dag Paulsen

– Spanske Pescanova oppnådde bedre betingelser enn vi gjorde. Derfor trakk vi oss ut av Namibia, hevder styreformann i Namnor, Lars Aage Eldøy.

– Feil! Utenlandske investorer løper overhodet ingen politisk risiko hos oss, svarer fiskeriminister Helmut Angula.

Windhoek, Namibia

Lovordene nærmest hagler over fiskeriminister Helmut Angula og hans regjering når regnskapet for fiskerisektoren gjøres opp, drøye fire år etter at Namibia oppnådde uavhengighet.

Najonaliseringen av fiskeressursene har vært en formidabel suksess. Mens det i 1990 ble fangstet omlag 240 000 tonn i området som i dag utgjør namibisk økonomisk sone, forventes totalfangsten i inneværende år å nå 850 000 tonn.

vi og våre donor-land har gjort nytte av andre lands feil og erfaringer. Ikke minst gjelder det feil begått av andre afrikanske søsterland, fortsetter fiskeriminister Helmut Angula.

Som eksempel nevner Angula blant annet for stor vektlegging på andre nasjoners fiskerettigheter, uten tilstrekkelig økonomisk kompensasjon. Han viser også til hvordan fraværet av en klar politikk og lovgivning har bidratt til en lite effektiv fiskeriforvaltning i flere av den 3. verdens fiskerinasjoner.

Helmut Angula retter en varm takk til norske

Fiskeriminister Helmut Angula mener Namibia er kommet et langt stykke på vei mot en mer selvstendig fiskeriforvaltning. Han ser likevel fortsatt aktuelle samarbeidsområder mellom våre to nasjoner.

Allerede neste år regner myndighetene med et ressursene vil gi grunnlag for en beskatning på 1 million tonn.

Inntektene fra fiskeriene bidrar med 35 prosent av veksten i nasjonaløkonomien, og det skapes arbeidsplasser: Fiskerinæringen er blitt Namibias største industrielle arbeidsgiver, nest etter landbruket.

På spørsmål om årsaken til suksessen, svarer Helmut Angula at SWAPO-regjeringen hele tiden har sett fiskerisektoren som en spydspiss for utviklingen av landets økonomi. Han viser til at den første handling som ble utført av den nyvalgte namibiske nasjonalforsamlingen, var å etablere 200 miles økonomisk sone.

– Regjeringen har jobbet hardt for å vinne internasjonal sympati og støtte for å nå vårt mål; utviklingen av et sterkt, nasjonalt kontroll- og forvaltningssystem. Når vi har lyktes, er årsaken at både

myndigheter for den hjelp og støtte Namibia har mottatt i den kritiske perioden etter uavhengigheten.

«Dr. Fritjof Nansen-programmet» hadde allerede i en årrekke før 1990 utført kartlegging av fiskeressursene i området. I tiden etter uavhengigheten er dette arbeidet fulgt opp og utvidet til å omfatte teknisk og finansiell støtte, opplæring av personell, samt overvåking og kontroll.

– Den norske innsatsen har vært av uvurderlig betydning for utviklingen av en bærekraftig fiskeriforvaltning i Namibia, og gjenspeiles nå i den positive ressursituasjonen, fastslår fiskeriministeren.

I følge Helmut Angula er Namibia allerede kommet et langt stykke på vei mot en mer selvstendig fiskeriforvaltning. Han ser likevel områder der det kan være aktuelt å videreføre fiskerisamarbeidet med Norge.

FG

NR. 9
1994

– Behovet for hjelp til institusjonell utvikling og styrking er fortsatt til stede. I fremtiden ser jeg dessuten behov for rådgivning og finansiering innen spesielle sektorer som kvalitetskontroll og produktutvikling, sier Angula.

Forøvrig er den namibiske fiskeriministeren sterkt opptatt av de formidable utfordringer landet står overfor når det gjelder arbeidskraftsituasjonen i næringen.

En arbeidsløshet på langt over tretti prosent, og et nær sagt umettelig behov for arbeidskraft i fiskerinæringen de kommende år, kan tilsynelatende virke som en ønskesituasjon for en regjering med sysselsetting som en av sine høyest prioriterte politiske målsettinger.

Men utfordringene er i høy grad reelle. Namibia har ingen tradisjon innen fiskeri. Utdanningssystemet, selv på grunnskolenivå, er fortsatt mangelfullt utbygget. Sannheten er at underskuddet på kvalifisert arbeidskraft, – i fiskeflåten såvel som i industrien –, ligger an til å bli det største hinder for en fortsatt positiv utvikling i næringen.

– Totalt vil det være nødvendig å utdanne nærmere 800 offiserer og dekkpersonell de nærmeste ti årene. På landsiden har vi gjort beregninger som viser at vi vil ha behov for ytterligere 6 000 fagarbeidere, sier Helmut Angula.

I følge dagens regelverk må minimum 80 pro-

sent av besetningen ombord i namibiske fiskefartøy være namibiske statsborgere. Myndighetenes uttalte målsetting er å nå 100 prosent innen utløpet av år 2004. For å nå dette målet har regjeringen lagt en strategi som blant annet innebærer opprettelsen av et opplæringscenter for fiskeri i Walvis Bay. Helmut Angula sier at han regner med bred oppslutning fra fiskerinæringen når senteret etableres, forhåpentligvis før utgangen av 1994.

Han legger heller ikke skjul på at støtte utenfra er en forutsetning dersom myndighetenes ambisiøse utdanning- og opplæringsprogram skal lykkes.

21. mars i år markerte Namibia sitt fjerde år som uavhengig nasjon. Markeringen ble ingen folkefest, slik vi er vant til her hjemme. Men fiskeriminister Helmut Angula føler seg trygg på at det store, svarte flertallet i Namibia fortsatt har tillit til landets nye administrasjon.

– Husk: Fram til uavhengigheten var Namibia i en krigssituasjon, besatt av en okkupasjonshær med forgreninger over hele landet. Folks hverdag var preget av tilfeldige arrestasjoner og forsvinninger, av ødelagte liv og eiendommer. I dag har vi oppnådd fred, og ingen behøver lenger frykte for livet. Vi har fått tale- og pressefrihet. Det alene oppleves som et stort fremskritt, selv for det store,

Fiskerinæringen er blitt Namibias største industrielle arbeidsgiver, nest etter landbruk. Men den forventede veksten i næringen stiller landet overfor store utfordringer.

underpriviligerte flertallet av Namibias befolkning, sier han.

Fiskeriminister Helmut Angula og hans regjering har tatt konsekvensen av det tidligere kolonistyrets dominerende innflytelse på landets økonomi. Sør-Afrika er fortsatt det desidert viktigste markedet for namibisk eksport, – av mineraler såvel som fisk. Samtidig består mesteparten av utvalget i namibiske supermarkeder av sør-afrikanske varer. En utjevning av handelsbalansen de to landene imellom vanskeligjøres av mange forhold, ikke minst Sør-Afrikas aggressive handelspolitikk.

I erkjennelsen av at Sør-Afrika også i fortsettelsen vil være lokomotivet som bestemmer utviklingen for landene i det sørlige Afrika, har SWAPO i regjeringsposisjon ført en svært pragmatisk politikk overfor sin tidligere motstander.

Demokratiseringsprosessen i nabolandet følges spent. – Vi frykter det verste, og håper det beste, sier Helmut Angula.

Fire år etter at Namibia ble selvstendig er uavhengigheten fortsatt mer politisk enn reell, medgir Helmut Angula.

– Fortsatt opplever vi at de som styrer økonomien i hovedsak er orientert mot Sør-Afrika. Problemet er at de har levd for lenge i isolasjon; de har vanskeligheter med å omstille seg mentalt, å åpne seg mot resten av verden, sier han.

I mellomtiden forsøker namibiske myndigheter med forsiktige skritt å legge grunnlag for en mer selvstendig økonomi.

15. september i fjor innførte Namibia sin egen valuta, namibiske dollar. Dollaren brukes foreløpig parallelt med den sør-afrikanske randen, med kurs i forholdet én til én. Målet er blant annet å forhindre at all utenlandsk valuta som kommer til landet suges opp av Sør-Afrika.

Et annet viktig skritt på veien mot reell selvstendighet er utviklingen av samarbeid med andre land, sier Helmut Angula.

Han uttrykker tilfredshet med at de viktigste europeiske flyselskaper nå har faste ruteflygninger til Windhoek. Luftfartssamarbeid er også gjennomført med en rekke andre afrikanske land.

I tillegg er myndighetene fortsatt svært opptatt av å legge forholdene til rette for utenlandske investeringer i landet. Slike investeringer betyr økt produksjon, arbeid og inntekter. Og det er en effektiv måte å utfordre den sør-afrikansk dominererte økonomien på. Kanskje den mest effektive, sier fiskeriminister Helmut Angula.

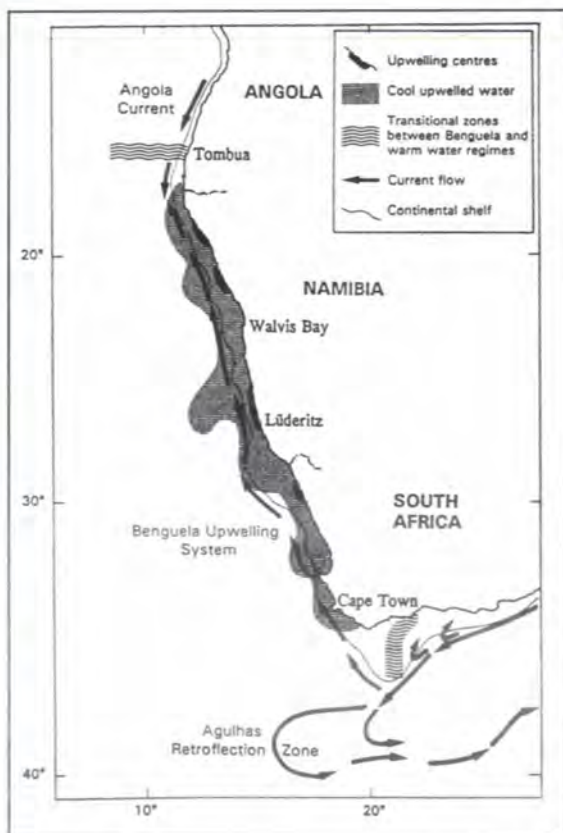
JG Dag Paulsen

Fire år etter at Namibia ble selvstendig er uavhengigheten fortsatt mer politisk enn reell. Med små skritt forsøker namibiske myndigheter å løsne båndene til Sør-Afrikas økonomi. Samtidig følger de spent den politiske utviklingen i nabolandet i sør.

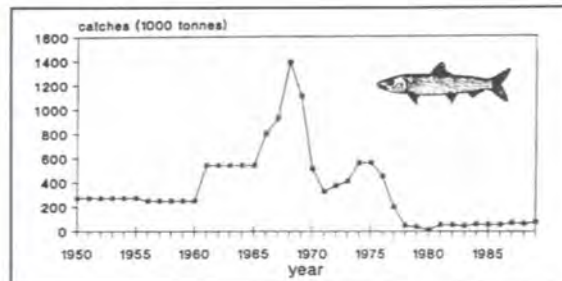
Vekst og fall – og vekst igjen

Grunnlaget for de rike fiskeforekomstene utenfor Namibia er de særegne strøm- og temperaturforholdene i området. Den næringsrike Benguela-strømmen som passerer kysten av sør-vest Afrika er enda på langt nær utforsket. Men man vet nok til å slå fast at strømmen gir grunnlag for et av de mest produktive havområdene i hele verden. Inntrykket bekreftes av den raske gjenoppbyggingen av ressursene etter uavhengigheten.

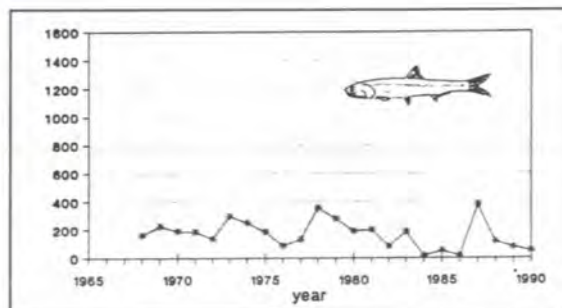

Schematic diagram of major oceanographic features off southwestern Africa (redrawn from Payne and Crawford, 1989)

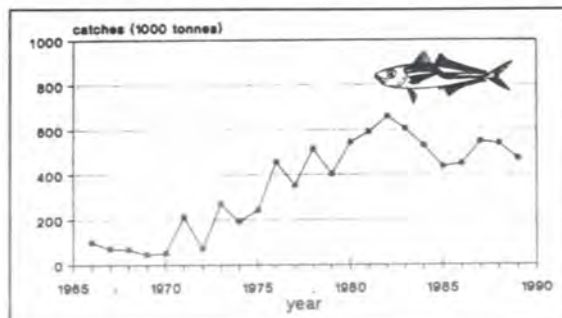
1950 og – 60 årene så utviklingen av to nye, omfattende industrielle fiskerier på de jomfruelige bankene utenfor Namibias kyst: Et ringnot kystfiske etter pilchard (sardin), og et havgående trålfiske etter hake (lysing) og – i mindre grad – etter hestemakrell. Det siste ble i hovedsak drevet som et fjernfiske med fartøyer fra Sovjetunionen, Øst-Europa og Spania.

Commercial landings of the pilchard (*Sardinops ocellatus*)

Commercial landings of the anchovy (*Engraulis capensis*)

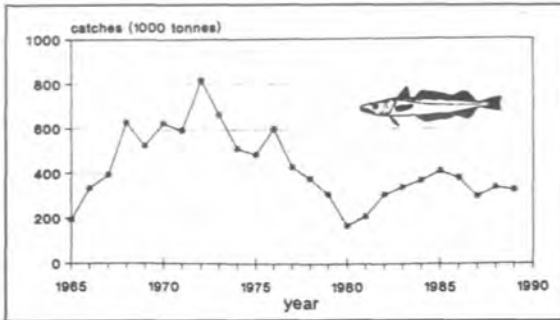

Commercial landings of the Cape horse mackerel (*Trachurus capensis*)

Inntil uavhengigheten var det den sør-afrikanske administrasjonen i Windhoek som hadde ansvaret for forvaltningen av ressursene innenfor 12 milssonen. Forvaltningen av ressursene utenfor lå i hendene på ICSEAF (International Commission of the South-East Atlantic Fisheries). I praksis forble havområdene utenfor Namibia et gigantisk internasjonalt smutthull i tiåret som fulgte etter at resten av verdens kystnasjoner opprettet økonomisk sone.

Det fikk dramatiske følger for ressursene i området.

Utviklingen er blitt beskrevet som et klassisk eksempel på overfiske med bestandssammenbrudd, fra et bestandsnivå på 4–5 millioner tonn i

Commercial landings of the hakes (*Merluccius capensis* and *M. paradoxus*)

slutten av 1960-årene til 100 – 200 000 tonn ti år senere. Det ble heller ikke innført fangststopp etter sammenbruddet, – i stedet ble det utviklet et fiske på ansjos som også førte til overbeskatning.

I 1991 innførte namibiske myndigheter de første, strenge kvoterestriksjoner på fiske innenfor den nyopprettede 200 miles sonen. Restriksjonene innebar i praksis forbud mot alt utenlandsk fiske i området. Takket være et effektivt kontroll- og overvåkingsapparat, der Norge har spilt en avgjørende rolle, ser det nå ut til at bestandene er i ferd med å gjenoppbygges.

Namibias regjering har klare målsettinger om utvikling av en nasjonal fiskeflåte og -industri basert på full utnyttelse av ressursene. Allerede i dag er landet i ferd med å nå et potensielt fangstnivå på 1.5 millioner tonn. Namibia må dermed allerede i dag regnes som en betydelig fangstnasjon selv i verdensmålestokk.

FG Dag Paulsen

FG

NR. 9
1994

Mangler menneskelige ressurser

Lederen for det namibiske havforskningsinstituttet, Dr. Gert Cloete, har det meste han kan ønske seg av teknisk utstyr. Men forskningsdirektøren mangler menneskelige ressurser. Instituttet vil være avhengig av utenlandsk assistanse i uoverskuelig framtid.

Det namibiske havforskningsinstituttet ble først etablert i 1989, i byen Swakopmund tre mil nord for Walvis Bay.

Instituttets nye og velutrustede lokaler sto ferdig i februar 1993. Det er delt inn i to avdelinger, en ressursavdeling og en avdeling for marint miljø.

– Hovedoppgaven er å gi rådgivning til ministeriet om ressursutviklingen, foreslå TAC verdier og, etter hvert, område- og redskapsbegrensninger under utøvelsen av fisket, sier Gert Cloete.

I mars i år mottok Namibia det nybygde forskningsfartøyet «r/v Welwitschia» i gave fra Japan. Fartøyet har kostet nær 75 millioner norske kroner å bygge, og er sannsynligvis det mest moderne og velutstyrte forskningsfartøy eid av et afrikansk land i dag.

«r/v Welwitschia» skal erstatte forskningsfartøyet «Benguela» som Namibia overtok fra Sør-Afrika i forbindelse med uavhengigheten. «Benguela» ble bygget så langt tilbake som i 1968, og var etterhvert blitt nedslitt og kostbart å holde i drift.

Både instituttet og forskningsfartøyene blir i dag drevet med støtte fra Island. Problemet med å

Leder for det namibiske havforskningsinstituttet, Dr. Gert Cloete.

skaffe kvalifisert namibisk arbeidskraft på alle nivåer er stort, forteller Cloete.

I mangel på forskere med marinbiologisk bakgrunn har instituttet begynt å rekruttere zoologer. Etter en viss opplæringsperiode suppleres utdanningen med et opphold i utlandet.

FG Dag Paulsen

– Optimist, tross alt

Han har livnært seg på fiske i et langt liv. Han er hverken svart eller hvit, og tilhører dermed det afrikanske sosiale mellomskiktet, colourds. Prisstigning, økende kriminalitet og synkende inntekt til tross: Ernest William Armstrong (67) setter all sin lit til det nye, namibiske demokratiet.

Ernest William Armstrong ble født i Cape Town i Sør-Afrika. 22 år gammel forlot han hjemstedet og dro til Walvis Bay der han ankom i 1949.

– Dengang besto byen hovedsakelig av en jernbanestasjon og flere hvalkokerier, forteller han.

Året før var det definitivt slutt på den tradisjonsrike hvafangsten som var med å legge grunnlaget

– 1952 var en særdeles god sesong, forteller han. – De gode årene fortsatte fram til 1978, som også ble et godt år. Deretter kollapset fisket, og det ble innført et kvotesystem. Systemet førte til mye utkast, minnes han.

Etter uavhengigheten har 67-åringen arbeidet ombord i et Namibia-eid ringnotfartøy med et mannskap på 10 mann. Fartøyet har en sardinkvota på omlag 1400 tonn. Kvota kan i utgangspunktet fiskes opp i løpet av en måned. I praksis sysselsetter denne kvota mannskapet i omlag to måneder, avhengig av prisutviklingen.

Resten av året er mannskapet ombord henvist til arbeidsløshet. Hvis de da ikke får jobb i en av fabrikkene på land. Men de jobbene er forbeholdt teknisk personell, som maskinister, og ikke fiskerne på dekk.

Det fins ingen garantilott, og heller ingen andre sosiale sikkerhetsnett, for en gammel fisker i dagens Namibia.

Ernest William Armstrong tilbringer derfor det meste av årets ti resterende måneder med venting langs kaiene i Walvis Bay, i håp om å få en tur med en av de mange ferskfisktrålerne som har dukket opp i det siste. I motsetning til størstedelen av den pelagiske flåten i byen er nemlig hvitfisktrålerne i aktivitet hele året.

Men den gamle fiskeren er optimist, tross alt.

– Det er bedre tider nå enn før. Prisene har gått opp. Kriminaliteten har steget. Eiendom og

fartøy er fortsatt forbeholdt de hvite, og det er de som fortsatt har pengene.

– Men jeg tror det vil endre seg. Jeg stoler på SWAPO. Det er ihvertfall et bedre alternativ enn «the bloody S.A. Gouvernement». Vi må ta tiden til hjelp før vi kan håpe på rettferdighet, sier Ernest William Armstrong.

– Vi må ta tiden til hjelp før vi kan håpe på rettferdighet, sier fisker Ernest William Armstrong (t.h.) i Walvis Bay.

for havnebyen Walvis Bay (Hvalbukta). Hvalfangsten ble imidlertid raskt erstattet av et pelagisk kystfiske, drevet av sør-afrikanske interesser. Den unge Ernest ble ikke gående arbeidsledig.

Armstrong er et levende vitne om det eventyrlige fisket som utviklet seg utenfor Namibias kyster de første par ti-årene etter andre verdenskrig.

Byggeboom og investeringslyst i Walvis Bay

FG

 NR. 9
1994

Walvis Bay, Namibia

1. mars 1994 var en ny merkedag for det selvstendige Namibia. Da ble Walvis Bay, landets viktigste havneby, formelt overgitt av sør-afrikanske myndigheter og innlemmet i Namibia. Namibiske myndigheter håper innlemmelsen vil bidra til økte investeringer i foredlingsindustri og fiskeflåte. Planer foreligger om å gjøre Walvis Bay til en frihandelssone i nær framtid.

En hard kjerne hvite sør-afrikanere sto helt til det siste på barrkadene for å forhindre at den viktige bastionen for direkte sør-afrikansk dominans i Namibia – Walvis Bay – skulle overgis. En forsøk på å få problemet opp i den internasjonale menneskerettsdomstolen i Haag ble sett på som en siste krampetrekning fra de mest innbitte motstanderne av innlemmelsen.

Mange hvite følte seg forrådt av den sør-afrikanske regjering som godkjente «namibisering» av byen, og fortsatt står hus og leiligheter i byen tomme og vitner om eiere som kastet håndklæet og forlot alt de eide da nederlaget var et faktum etter en to års overgangsperiode med felles administrasjon.

Gamle «Vea» har selskap av mange tidligere norske fartøy på havnen i Walvis Bay. Namibia og Sør-Afrika er fortsatt ikke enige om alle enkeltheter i forbindelse med overdragelsen av den viktige havnebyen.

Walvis Bay: Den gylde Namibiaørkenen som tar til der byen slutter er et førsteklasses symbol på Namibias avhengighet av ressursene i havet. Nasjonaliseringen av fiskeriressursene bidrar i dag til en byggeboom og investeringslyst som knapt har sitt sidestykke i landets historie.

Fortsatt gjenstår praktiske problemer i forbindelse med innlemmelsen av Walvis Bay. Det er ikke oppnådd full enighet om overføringen av infrastruktur i byen, som havner o.l.. Sør-Afrika har fremsatt krav om store summer i forbindelse med overdragelsen, mens Namibia på sin side har sørget for å komme med tilsvarende motkrav.

Samtidig er det en kjennsgjerning at kriminaliteten i Walvis Bay har økt voldsomt den senere tid. Utenfor portene til byens fiskeindustribedrifter fordriver opptil hundretalls svarte ungdommer dager og uker langs fortauene. De har reist fra landsbygda i håp om å få del i det nye økonomiske mirakelet i byen. I kjølvannet av brutte forhåpninger, og av nød, drives mange til kriminalitet og lovbrudd i kampen for tilværelsen.

Optimisme

Likevel: Det hersker optimisme i Walvis Bay, byen med omlag 36 000 innbyggere som er blitt kalt «Namibias hovedstad for pelagisk fiske». Etter selvstendigheten har namibisk fiskeindustri fått flere bein å stå på. De betydelige hvitfiskbestandene er omsider kommet under nasjonal kontroll, og bidrar i dag til en byggeboom og investeringslyst som knapt har sitt sidestykke i landets historie.

Pelagisk sektor

Fortsatt sysselsetter den pelagiske sektoren i Walvis Bay mer enn ett tusen heltidsansatte og omlag tre tusen sesongarbeidere. Det produseres mel og olje, samt en rekke produkter for konsum.

Sardinen, som ble landet og sendt i hermetisert form til det sør-afrikanske markedet, har tradisjonelt vært et viktig råstoff for konsumsiden av pelagisk sektor i Namibia. Bestanden er nå i rask vekst etter årelang nedfisking, og det planlegges for tiden et nytt hermetiseringsanlegg i byen som forventes å sysselsette nærmere 5 000 personer i en sesong som normalt varer fra 4 – 6 av årets tolv måneder.

Likevel ser det ut til at hestemakrellen i mellomtiden har overtatt rollen som hovedråstoff for denne delen av industrien. Inntil nylig ble hestemakrellen i hovedsak fisket av russiske fabrikktrålere. Omlag 40 prosent av fangstene gikk til produksjon av fiskemel. Etter nasjonaliseringen av ressursene har denne situasjonen endret seg. Hestemakrellen blir nå i økende grad produsert og solgt i rund frossen eller tørket tilstand til konsummarkedene, særlig i andre afrikanske land.

To store tørkingsanlegg bygges for tiden opp for å forsyne det afrikanske markedet, og det er stigende etterspørsel etter frossne produkter. Årets TAC for hestemakrell er på mer enn 350 000 tonn.

Namibia er i ferd med å bli en betydelig ferskfiskeleverandør. Daglig leder Kevin Suckley i Northern Fish Industry ønsker seg imidlertid større kvoter for å forsvare de store investeringene som er lagt ned i bedriften. Den sto ferdig i 1992.

Fiske eksplodert

Og mens den pelagiske sektoren i Namibia synes lovende på lengre sikt, har fisket etter den verdifulle lysingen (hake) bokstavelig talt eksplodert. En TAC på over 100 000 tonn for denne arten i inneværende år anses å ligge trygt innenfor forsvarlige grenser.

Det nye landingsmønsteret med forsyninger av lysing og andre hvitfisk-arter har skapt grunnlag for framveksten av stadig nye produksjonsanlegg både i Walvis Bay, og i havnebyen Luderitz lenger sør.

En av salgs- og produksjonsbedriftene for hvitfisk som har sett dagens lys i Walvis Bay den senere tid er Northern Fish Industry. Bedriften er en del av det børsnoterte selskapet Namsea Group, med blant andre danske, sør-afrikanske og islandske eierinteresser.

– Fabrikken ble startet i 1992. Etter en hard og vanskelig innkjøringsperiode føler vi nå at vi er i stand til å produsere det markedene etterspør, sier daglig leder Kevin Suckley.

Northern Fish Industry er i dag blant de fire største produksjonsbedriftene i Walvis Bay. Bedriften har 182 ansatte, hvorav 174 i produksjonen. Råstoffet, hovedsakelig lysing, leveres av bedriftens egne fartøyer; én fryse- og to ferskfisk-trålere som opereres med islandske offiserer og namibisk mannskap. I tillegg kjøpes det inn råstoff fra andre fartøyer etter behov.

Fabrikken kjører seks dagers uke, og produserer ca 200 tonn i måneden. – Produktene tilpasses etterspørselen i det krevende og omskiftelige ferskfiskmarkedet, forteller Kevin Suckley. Bedriften tar selv hånd om eksporten, og hovedmarkedet er Europa.

– Spania og Portugal er vårt viktigste marked så langt. Men vi har også leveranser til andre europeiske land, og til Midt-Østen. Det som ikke holder kvalitetsmålene går til hjemmemarkedet, og til Sør Afrika! sier han.

Dreiningen mot stadig større andel fersk produsert vare har allerede skapt grunnlag for ukentlig, direkte charterflyfrakt med fisk fra Windhoek til de

viktigste markedene i Madrid og Bilbao. Kevin Suckley ser frem til den dagen selskapet også får i gang flysendinger til Japan.

– Så langt har vi ikke lyktes på det japanske markedet, sier han.

Knappe marginer

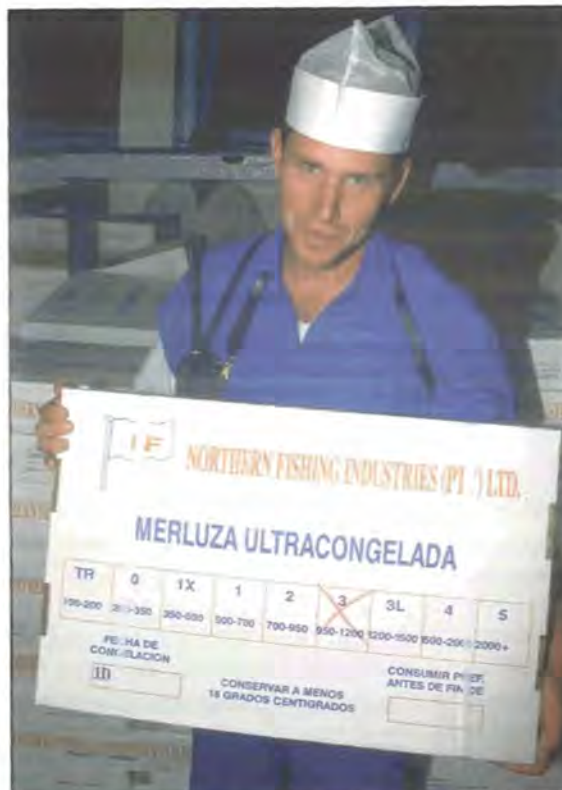
Til tross for «boomen» i de namibiske fiskeriene den senere tid er den daglige lederen for Northern Fish Industry nøye med å understreke at bedriften fortsatt jobber under knappe marginer. Investeringskostnadene har vært formidable, og inntjeningen er i stor grad avhengig av den internasjonale markedsutviklingen.

Oppstarten i 1992 falt sammen med en kraftig negativ prisutvikling på hvitfisk. For ett år siden gikk selskapet til innkjøp av to store trålere, hver med kapasitet til omlag 350 tonn i måneden. Samlet kvote for de to fartøyene er i år 750 tonn. I tillegg har selskapet gjennom et såkalt joint venture samarbeid sikret seg rettigheter til ytterligere 1 250 tonn.

– Det sier seg selv at et slikt kvantum er for lite i forhold til våre investeringer, fastslår Kevin Suckley, som likevel velger å være optimist.

– Jeg tror myndighetene vil endre holdning og øke kvotene, spår han.

JG Dag Paulsen

Spania og Portugal er de viktigste markedene for produktene fra Northern Fish Industry. Selskapet er likevel blant de få i Walvis Bay som ikke har spanske eierinteresser.

Nordmenn gjør jobben i namibisk kystvakt:

– Tilnærmet 100 prosent kontroll

Ikke engang de mange ivrige sportfiskerne langs strendene utenfor Walvis Bay og Swakopmund kan føle seg trygge for namibiske kontrollmyndigheter. «Hemmeligheten» bak den suksessrike namibiske nasjonaliseringen av fiskeressursene ligger i et rigid, men effektivt, kontroll- og overvåkningsapparat på sjø og land.

Norske sjøoffiserer spiller i dag en viktig rolle i arbeidet med å føre kontroll med den havgående fiskeflåten i namibisk sone. NORAD står bak finansieringen av programmet, som også har som målsetting å utdanne namibiske offiserer og mannskap.

Den namibiske kystvakten teller i dag tre fartøyer. To av disse er bemannet med norske offiserer. Det tredje har danske offiserer ombord, men norsk instruktør. Mannskapet utgjøres av namibi-ere under opplæring. I tillegg har kystvakten nylig fått to fly til disposisjon for å overvåke de enorme havområdene utenfor Namibia.

Riktig satsing

Namibiske myndigheter har lagt stor vekt på å utvikle et effektivt kontrollapparat etter uavhengigheten i 1990. Det har vist seg å være en riktig satsing. De første årene var preget tildels dramatiske konfrontasjoner mellom kystvakten og deler av den store, internasjonale fiskeflåten som i alle år hadde fisket fritt i området.

Reaksjonene fra namibiske myndigheter var imidlertid beinharde. Ulovlig fiske ble straffet med høye bøter, og i verste fall inndragning av båt, redskap og fangst. At det virket kan lvar Thomasli, som for tiden er operativ leder av kystvakten på vegne av det namibiske fiskeridepartementet, bekrefte.

– Utviklingen fra 1992 da jeg kom hit for første gang er utrolig. Vi har i dag tilnærmet 100 prosent kontroll med ressursene. Like viktig er det at det har avtegnet seg et driftsmønster som vi kan bygge videre på. Neste fase blir å trene opp personell som kan overflødiggjøre oss selv, sier han.

Patruljeringen i Namibia skiller seg forøvrig lite fra patroljering hjemme, forteller Thomasli som har sin bakgrunn fra den norske kystvakten. Regelverket er i hovedsak bygget opp etter norsk

Et tallrikt inspektør-korps sørger for at hver kasse fisk som landes i Walvis Bay blir nøye kontrollert og registrert.

lest. Problemene er også i hovedsak de samme; ulovlig bifangst, underrapportering og dumping.

Det namibiske inspeksjonssystemet har i seg selv utviklet seg til å et ressurskrevende apparat.

I tillegg til patroljering med fartøy og fly, har Namibia utviklet et rigid inspeksjonsmønster som blant annet innebærer krav til offentlige inspektører i ethvert fartøy som fisker i namibisk sone. Det er innført leveringsplikt i Namibia som gjør at hver enkelt kasse som landes ved kai i Luderitz og Walvis Bay blir talt og registrert.

Til og med de mange sportsfiskerne i landet møtes med strenge restriksjoner på agn og antall fisk som kan tas opp. Egne strandinspektører er på plass for å kontrollere at regelverket etterleves.

Den mer langsiktige – og sannsynligvis langt vanskeligere – oppgaven, nemlig å utdanne namibi-ere til skipsoffiserer – og mannskap ledes av orlogskaptein i det norske sjøforsvaret, Rune Lie. Også han kom til Namibia for to år siden, som NORAD-finansiert rådgiver for namibiske fiskerimyndigheter.

Orlogskaptein Rune Lie er rådgiver med ansvar for utdanningen av namibisk mannskap i et land blottet for maritime tradisjoner. – Frafallet er stort, bekrefter han.

Overveldende oppgave

Oppgaven kan synes overveldende i et land nærmest totalt blottet for kystkultur og maritime tradisjoner. I tillegg er utdanningssystemet mangelfullt utbygget, og tildels fraværende.

NORAD opererer i dag med planlagt støtte i en overgangsperiode fram til år 2001. Da skal de norske offiserene etter planen trekke seg ut og erstattes av kvalifisert, namibisk mannskap. Basert på dagens behov tilsier det at det må utdannes nærmere 70 skipper, styrmenn, maski-

nister og inspektører de nærmeste årene, opplyser Rune Lie.

Så langt har imidlertid frafallet blant ungdommene som er rekruttert vært svært stort, forteller han.

– Årsakene er sammensatte, men handler blant annet om dårlig motivasjon og mangelfull grunnutdanning. Det har vi forsøkt å rette på ved å foreta en betydelig innskjerping av opptakskravene.

Mange har dessuten gitt opp etter de første basketak med det våte element – havet – som de tidligere

bare har sett bilder av.

– Men uansett: I heldigste fall vil de første namibiske dekk- og maskinoffiserene være ferdig utdannet i 1996. De første skipperne vil tidligst være ferdig utdannet høsten 1999 – 2000, sier Lie.

Den maritime høyskoleutdanningen skjer forøvrig i Cape Town i Sør-Afrika. Et maritimt opplæringscenter blir i disse dager bygget opp med støtte fra NORAD i havnebyen Luderitz. Dersom undervisningsplanene godkjennes, kan senteret åpnes for drift i oktober i år.

JG Dag Paulsen

Orlogskaptein Rune Lie er død

Orlogskaptein Rune Lie ble i sommer brått og uventet revet bort av sykdom under sitt opphold i Namibia.

Rune Lie fikk i 1992 innvilget to års permisjon fra sin stilling ved sjøforsvaret i Bergen for å arbeide som rådgiver for namibiske myndigheter. Da Fiskets Gang møtte ham i Swakopmund tidligere i år hadde Rune Lie planer om å forlenge sitt engasjement i Namibia, og alt tydet på at han trivdes og følte han hadde en meningsfull tilværelse i sitt nye hjemland.

Rune Lie hadde lang fartstid i sjøforsvaret, blant annet som fartøysjef i Kystvakten. Før permisjonen var han ansatt som saksbehandler i Operasjonsavdelingen, med ansvar for sjøheimevernet.

Nyheten om hans bortgang kom som et sjokk på hans nærmeste og kollegene ved Håkonsvern, der Rune Lie får de beste skussmål som en omgjengelig, dyktig og effektiv offiser.

Rune Lie etterlater seg hustru og to barn.

Større tilbud enn etterspørsel etter norsk fiskeri- bistand til Namibia

Tilbudet om norsk assistanse på fiskerisektoren i Namibia er for øyeblikket større enn etterspørselen. Manglende planleggingskapasitet hos namibiske myndigheter kan være en av årsakene. Det går fram av en samtale Fiskets Gang har hatt med forskningssjef Erling Bakken og økonom Cato Isvik ved den såkalte Koordineringsenheten for norsk fiskeribistand i Bergen.

Koordineringsenheten i Bergen ble opprettet i mars 1993. Bakgrunnen var at NORAD ønsket en mer effektiv og helhetlig organisering av de norske fiskeritvillingsprosjektene. Det er blant annet en uttrykt målsetting å styrke samspillet mellom forskning og forvaltning i bistandssammenheng.

Koordineringsenheten har i dag ansvaret for driften av det globale «Nansen-programmet» for fiskeriforskning i u-land som har pågått siden 1975. I tillegg har enheten fått ansvaret for å koordinere de såkalte bilaterale avtalene om bistand på fiskerisektoren. Disse avtalene åpner for utvidede og prosjektorienterte samarbeidsprogrammer med fiskerinasjoner i den tredje verden, blant dem Namibia.

Vanskelig

Det har imidlertid vist seg vanskelig å få nedfelt en bilateral samarbeidsavtale med Namibia slik NORAD i utgangspunktet krever, forteller Erling Bakken og Cato Isvik.

– Vi legger ikke skjul på at det har vært vanskelig å få konkretisert ønskemålene om norsk bistand på fiskerisektoren fra namibiske myndigheter. Samtidig må vi huske at NORAD stiller strenge krav til planlegging. Vårt inntrykk er at namibiske myndigheter så langt har manglet kapasitet til slik planlegging, sier de.

Bakken og Isvik viser blant annet til Mozambique, som inngikk en detaljert bilateral samarbeidsavtale om norsk assistanse på fiskerisektoren i fjor. – Mozambique har vært flinkere til å utnytte

våre tilbud om assistanse, innrømmer de to. – Men samtidig skal vi huske at administrasjonen i landet har arbeidet i tjuen år. Namibisk administrasjon er bygget opp fra grunnen i løpet av de fire siste årene, påpeker de.

Manglende planleggingskapasitet er imidlertid et problem som også opptar myndighetene i Windhoek. Nylig ble byråsjef Tore Riise i Fiskeridepartementet ansatt for en to-års periode som såkalt Planning Adviser for namibiske myndigheter. Ansettelsen er et ledd i styrkingen av fiskeridepartementets funksjon- og virkeområde.

Konkurransen

En lang rekke nasjoner er i dag inne med ulike former for assistanse og finansiell støtte til fiskerisektoren i Namibia. Få vil si det høyt, men desto flere antyder at det er en sammenheng mellom de voldsomme forventningene til namibisk fiskerisektor og viljen til å bistå under oppbyggingen av næringen.

Erling Bakken og Cato Isvik kan ikke bekrefte at det har oppstått en «konkurransesituasjon» blant bistandsyttere i Namibia. Men de vil heller ikke avvise at det er blitt slik.

– Vi kan ihvertfall slå fast at det ikke stilles noen form for betingelser av kommersiell art fra norsk side i forbindelse med tilbud om assistanse, sier de.

Samtidig er det et faktum at sektoravtalen om overvåking og kontroll er det mest håndfaste samarbeidet som i dag eksisterer mellom Norge og Namibia. I tillegg har det vært spredte tilløp til samarbeid innenfor olje/fisk-problematikk, og det er ytt bistand til utforming av et nasjonalt lovverk for fiskeri.

Forskningsfartøyet «Dr. Fridtjof Nansen» har planlagt flere tokt i havområdene utenfor Namibia og Angola de nærmeste årene. Ettersom Namibia nylig mottok et eget forskningsfartøy i gave fra Japan, vil «Nansens» innsats dreies bort fra rene ressurskartleggingstokt. Planen er at fartøyet i fremtiden i større grad skal utforske miljøsammenhengene i det viktige og produktive Benguelastromsystemet langs kysten av Sør-vest Afrika.

«Africa Light» for de få – men vanskelig for de fleste

«Africa Light», eller «Africa for beginners». Munnhellet har sitt utspring blant utenlandske bistandsarbeidere med erfaring fra andre land i det sørlige Afrika, og er en ironisk karakteristikk av den yngste staten på det afrikanske kontinent – Namibia.

De uhyrlige klasseforskjellene som skiller det hvite mindretallet fra den store, svarte majoriteten i andre afrikanske nasjoner, er til stede i fullt monn også i Namibia. Men ulikhetene kan være vanskeligere å få øye på.

En utjevning av de sosiale og økonomiske skjevhetene etter apartheid er en forutsetning dersom det unge, namibiske demokratiet skal bestå. Foreløpig går det meste stort sett som før for de fleste innbyggerne i den tidligere sør-afrikanske kolonien.

Windhoek, Namibia

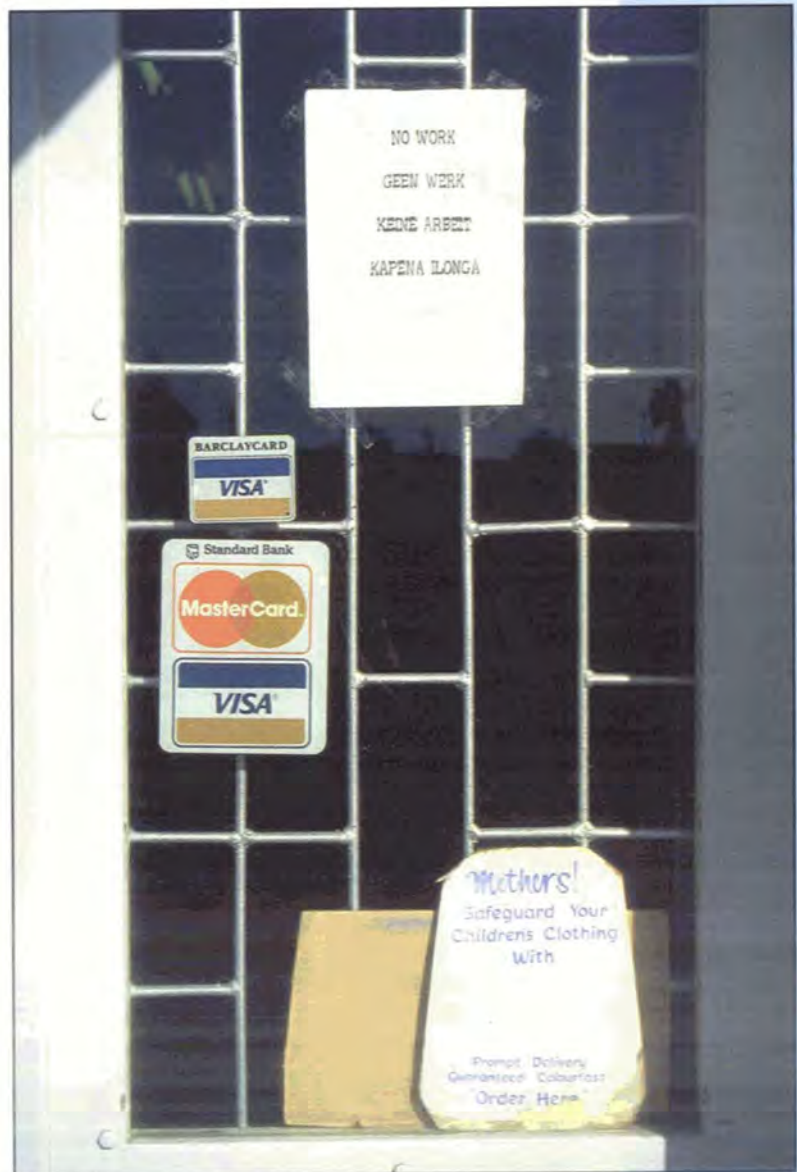
– 50 cents, mister ! Please, only 50 cents !

Små flokker av barbente og skitne smågutter passer opp forbi passerende turister og handlende langs Windhoeks hovedgate Independence Avenue. De dukker opp fra ingensteds, malplasserte og uglesett, fotfølger offeret til neste kvartal, og blir borte like raskt som de kom.

Hendelsen finner sted i Namibias hovedstad Windhoek (160 000 innbyggere), innfallsporten for de fleste besøkende som kommer til landet. Byens sentrum minner tilnærmet om en hvilken som helst moderne, europeisk storby: Praktfulle kontor- og administrasjonsbygg, og overdådige kjøpesentra med et bugnende vareutvalg preger bybildet.

Men varetilbudet som lokker bak utstillingsvinduene i Windhoek forblir en uopnåelig drøm for det store flertallet namibiere, et faktum som ikke minst det påfallende store oppbudet av uniformert vaktpersonell i gater og forretninger er en slående påminnelse om.

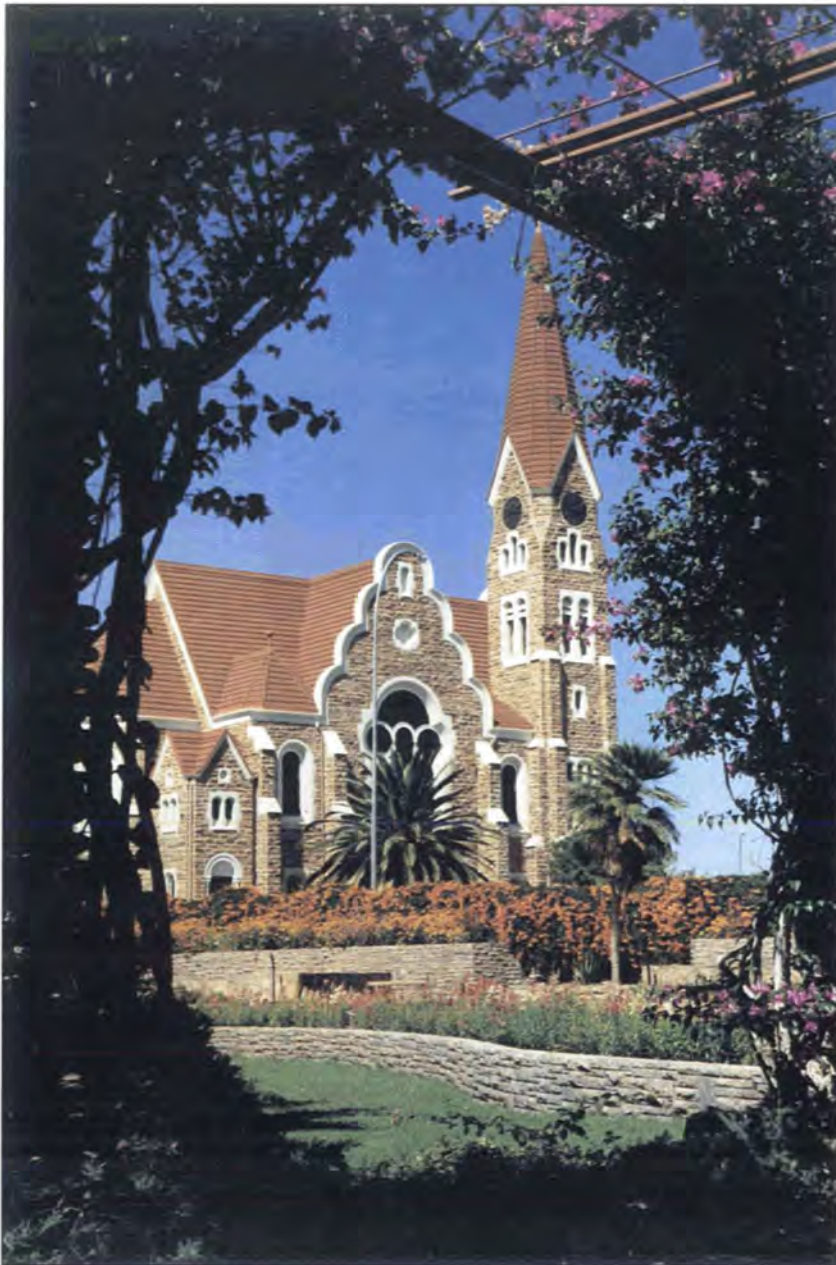
Namibiske myndigheter har blitt tvunget til å sette i verk omfattende tiltak for å demme opp for den økende kriminaliteten i landet. Økningen i kriminaliteten gjør seg særlig gjeldene i de få byene

Arbeidsløsheten er fortsatt stor i Namibia, langt over 30 prosent bare i den såkalte formelle sektor. «Ingen jobb» er budskapet på fire språk som møter en besøkende over alt hvor han ferdes.

i landet, dit tusener av arbeidsledige uten sosiale nettverk strømmer til i håpet om å finne en jobb.

De stadige kampanjene for lov og orden lanseres gjerne som tiltak beregnet på å skape trygghet for den jevne namibier. Men en like motiverende faktor for landets myndigheter er nok hensynet til eksisterende – og potensielle – utenlandske investorer.

Arven fra kolonitiden kommer til uttrykk på mange vis i hovedstaden Windhoek. Det tyske språket står fortsatt sterkt blant tallrike etterkommere av de tidlige kolonister. Tysk arkitektur preger også bygninger og monumenter.

Namibia opplevde en nedgang i den økonomiske veksten i fjor. En viktig årsak er at det har blitt langt færre nyinvesteringer i landet etter frigjøringen enn myndighetene hadde forventet.

En forklaring på den manglende viljen til å investere i Namibia søkes i den uklare politiske situasjonen som har hersket i Sør-Afrika de senere år – nok et eksempel på hvor avgjørende et stabilt Sør-Afrika er for utviklingen i hele regionen.

Et slående trekk ved møtet med det nye Namibia fire år etter uavhengigheten, blir derfor de ekstreme økonomiske og sosiale ulikhetene som fortsatt eksisterer, og som har sine røtter i arven fra kolonitiden.

For eksempel tjener 5 prosent av befolkningen i Namibia mer enn 70 prosent av landets nasjonalprodukt, mens de fattigste 55 prosent av befolkningen tjener 3 prosent. De samme utålelige skjevheter gjenspeiles i de fleste av livets økonomiske, sosiale og kulturelle forhold i dagens Namibia, som eiendomsforhold, arbeid og bolig,

tilgang til utdanning og helsestell osv.

Av landets befolkning på rundt 1.6 millioner mennesker, anslås den økonomisk aktive delen til omlag 600 000. Av disse regner en med at kun ca 200 000 personer er sysselsatt i landets formelle sektor.

Etter mer enn tre år ved den norske ambassaden i Windhoek, har ambassaderåd Arild R. Øyen hatt anledning til å følge den politiske og økonomiske utviklingen i landet siden uavhengigheten. Han sier at SWAPO-regjeringen er seg svært bevisst de politiske utfordringer som ligger i å skape en mer rettferdig fordeling av samfunnets goder. Ja, fordeling er selve nøkkelspørsmålet dersom regjeringen skal lykkes med sin uttalte «nasjonale forsoningspolitikk», som har til siktemål å samle det namibiske folk, sterkt splittet som det er i ulike etniske grupperinger og preget av årelang okkupasjon og borgerkrig.

– Men det vil ta tid. Namibiske myndigheter er tross alt avhengige av at økonomien skal fortsette å fungere. Og de som kontrollerer økonomien

er ikke alltid like motivert for forandring. Myndighetenes dilemma er at dersom de presser for hardt på blir det lite igjen å fordele, sier Arild R. Øyen.

Samtidig viser han til at noe er gjort, for eksempel innen skatte- og avgiftspolitikken, som på sikt vil legge grunnlag for en rimeligere fordelingspolitikk.

Den største politiske svakhet i dagens Namibia er ifølge Øyen den svake opposisjonen i landet. Det positive, sier han, er at dette er et problem som erkjennes også av regjeringspartiet.

– SWAPO viste sterk framgang allerede under lokalvalgene i fjor høst. Ved neste parlamentsvalg er det forventet at partiet oppnår mer enn 2/3 flertall. Utviklingen viser med all tydelighet at opposisjonen ikke har klart å spille noen rolle så langt i namibisk politikk. Og det kan være farlig for ethvert demokrati, sier Øyen.

Likevel; heller ikke den namibiske regjering går fri for kritikk, til tross for fravær av en talefører opposisjon.

FG

 NR. 9
1994

Et slående trekk ved bildet av det nye Namibia fire år etter uavhengigheten, er de ekstreme økonomiske og sosiale ulikhetene som fortsatt eksisterer, og som har sine røtter i arven etter kolonitiden.

I en kommentar til regjeringens statsbudsjett for 1994/95 som nylig ble framlagt advarer sjefsøkonomen i en av Namibias større private banker, Standard Bank Investment Corporation, blant annet mot den kraftige økningen i sosiale utgifter, på bekostning av andre oppgaver, som utbygging av infrastruktur.

Men det som gjør sjefsøkonomen særlig bekymret er den voldsomme veksten av arbeidsplasser i offentlig sektor.

I desember i fjor var tallet på offentlig ansatte i Namibia noe over 60 000. I mars i inneværende

år var tallet steget til 66 000. Ifølge sjefsøkonomen kalkulerer myndighetene med ialt 83 000 stillinger i sitt nye budsjett.

Alle er enige om at arbeidsplasser må til i Namibia. Men ikke i offentlig sektor. Den er stor og kostnadskrevenende – og byråkratisk – nok som den er.

FG Dag Paulsen

Midlertidige sikringssoner for vern av vill-laks forlenget

Fiskeridepartementet har vedtatt å forlenge de midlertidige sikringssonene for vern av vill-laks ut året 1994.

For å verne ville laksestammer innførte Fiskeridepartementet og Miljøverndepartementet sommeren 1989 midlertidige sikringssoner for laks i fjordområder inntil de viktigste lakseelvene i landet. Det skulle ikke gis nye konsesjoner for åpne merdanlegg for laks, ørret og sjørøye innenfor de i alt 52 sikringssonene som skulle gjelde for en periode på

5 år. Eksisterende anlegg ville imidlertid kunne drive videre.

Mot slutten av femårsperioden skulle det bli foretatt en grundig vurdering av effekten av tiltaket.

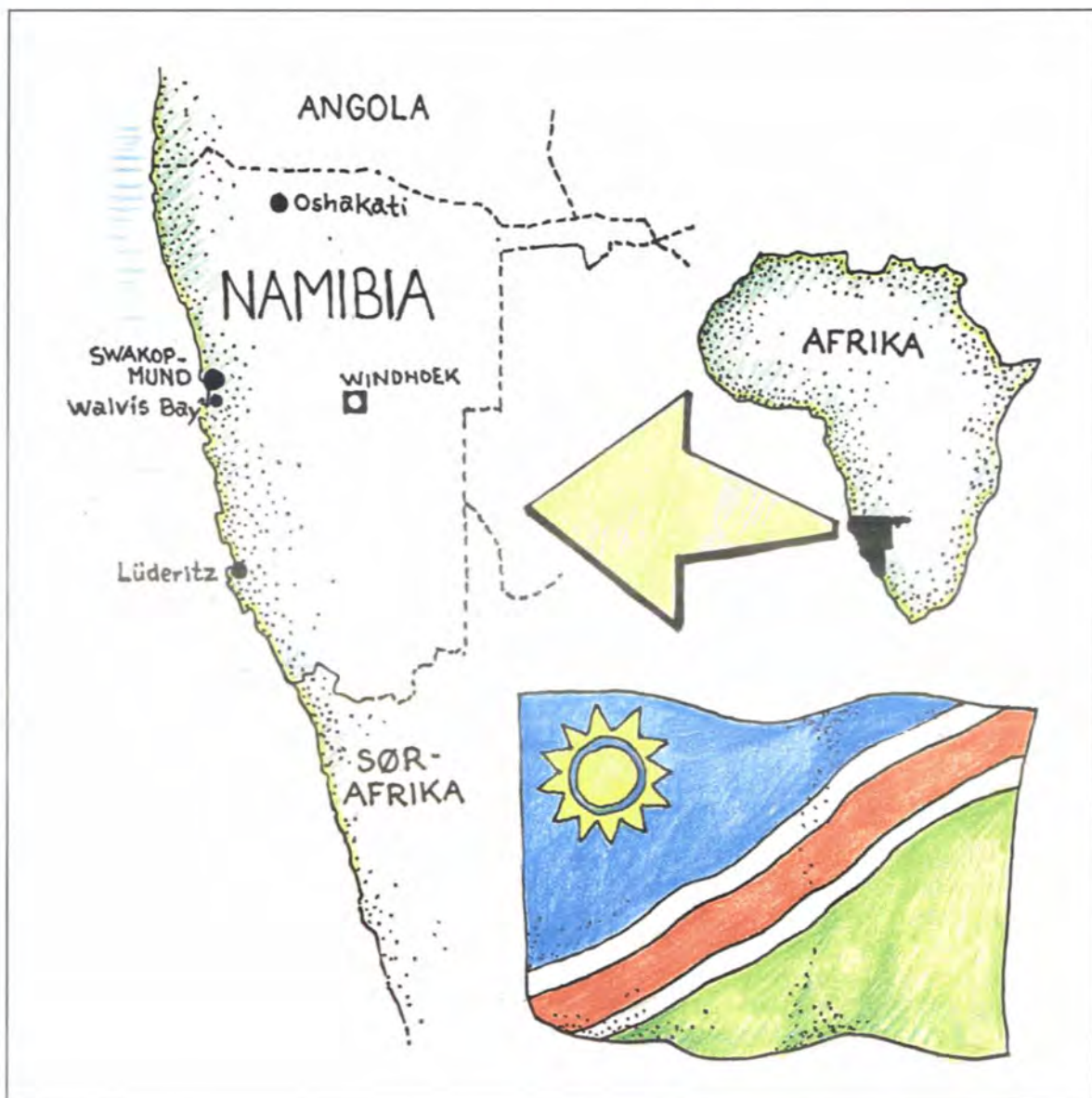
Evalueringen er satt i gang, men er blitt forsinket og antas å foreligge i løpet av høsten. Fiskeridepartementet har derfor vedtatt å forlenge de midlertidige sikringssonene ut året.

Den lange veien mot uavhengighet

Da Namibia omsider ble en fri og selvstendig nasjon 21. mars 1990, skjedde det etter mer enn 100 år under fremmed styre. Landområdet ble et tysk protektorat i 1884 (tysk Sør-vest Afrika). Under den første verdenskrig ble landet overgitt av tyskerne og okkupert av sør-afrikanske styrker.

I 1920 ble Namibia erklært som mandat-område under Sør-Afrika av det daværende Folkeforbundet. Først i 1946 ble dette vedtaket kjent ugyldig av FN. Men Sør-Afrika avviste å sette Namibia under administrasjon av FN, og landet forble i praksis en sør-afrikansk koloni (Sør-vest Afrika).

En voksende nasjonal bevissthet ledet fram til etableringen av South West Africa People's Organization (SWAPO) i 1960. Siden fulgte flere år med tilsynelatende nytteløs sivil motstand og krav overfor FN om uavhengighet for landet. Den væp-

Veien mot uavhengighet for Namibia har vært lang og blodig. Frigjøringskrigen ble ført av geriljabevegelsen SWAPO, som i dag sitter i regjeringsposisjon i landet. Tiden vil vise om SWAPO gjennom sin «nasjonale forsoningspolitikk» makter å lege sårene etter ti-år med sør-afrikansk apartheid-styre.

nede kampen mot det sør-afrikanske okkupasjonsregimet ble innledet i 1966 (samme år som FN formelt opphevet Sør-Afrikas mandat til å administrere landet).

I 1971 ble den sør-afrikanske okkupasjonen av Namibia erklært ulovlig av Den internasjonale domstolen i Haag. Men heller ikke dette vedtaket fikk noen politisk effekt. Tvert imot; i 1977 annekterte Sør-Afrika den strategisk viktige havnebyen Walvis Bay, samt flere mindre øyer langs kysten.

I 1978 la en rekke vestlige nasjoner fram et fellesforslag overfor FN med henblikk på å skape en endelig løsning på suverenitetsstriden om Namibia. Initiativet la grunnlaget for FN resolusjon 435, som inneholdt krav om frie, demokratiske valg under FN's overvåkning og kontroll.

Årene som fulgte ble preget av harde politiske og militære trefninger mellom frigjøringsbevegelsen SWAPO og det sør-afrikanske regimet. Krigen mot SWAPO ble «namibisert» ved dannelsen av etnisk baserte militære enheter. Slik klarte Sør-Afrika å skjerpe etniske og sosiale skillelinjer i befolkningen i en slik grad at selv familiemedlemmer kunne bli bitre fiender.

Etter årelange, blodige trefninger mellom SWAPO og sør-afrikansk støttede styrker, lå forholdene til rette for iverksettelsen av FN-resolusjonen i april 1989. I november samme år ble det avholdt valg til grunnlovgivende forsamling. SWAPO erobret som ventet majoriteten av setene i forsamlingen.

Så, ved midnatt 20. mars 1990, ved en tilstelning i hovedstaden Windhoek, fires det sør-afrikanske flagget og erstattes av det nye flagget til Republikken Namibia. Den gamle SWAPO-lederen Sam Nujoma, som i mellomtiden har vendt tilbake etter mange år i eksil, blir president for Afrikas nyeste stat, med Afrikas mest demokratiske grunnlov.

FG Dag Paulsen

Navn:

Bernt Brandal søker permisjon

Konstituert fiskerisjef for Skagerrakkysten, Bernt Brandal, er innvilget ett års permisjon for å ta til i stillingen som daglig leder hos Agnefest Seafood A/S fra september i år.

Juks og feilrapportering gir manglende grunnlag for bestandsvurdering

(Trondheim) Ansvarleg hausting av havets ressurser var eit sentralt tema under seminara på Nor Fishing 94. Forskingssjef Eskild Kirkegaard ved Danmarks Fiskeri- og Havundersøkelser røska opp i forsamlinga ved å visa til at juks og feilrapporteringar fører til eit stadig dårlegare grunnlag for bestandsvurdering. – Uærlege fiskarar rapporterer torsk som sei, arktisk torsk blir nordsjøtorsk og omvendt. Juks i fiskerinæringa blir ein stadig større trussel, meinte Kirkegaard.

Kirkegaard har lang fartstid i internasjonale fora som ACFM (vitskapskomiteen i det internasjonale havforskningsråd), og ICES (Det internasjonale havforskningsråd). ICES brukar begrepet MBAL – minste biologiske aksperte nivå for bestandsundersøking. Dette begrepet blir delt i tre bestandskategoriar:

- Under MBAL, eller i fare for å bli det.
- Over MBAL, god bestand
- Ikkje grunnlag for bestandsvurdering

– Målsettinga for forskarane er å gje råd til forvaltninga om ei ansvarleg hausting for å oppretthalda eit levande økosystem. Vår oppgåve er å gje biologiske råd for fiskeslag som ligg under MBAL eller er i fare for å bli det. Problemet vårt er at stadig fleire fiskeslag hamnar i den kategorien der vi ikkje er i stand til å gje råd fordi det blir juksa og feilrapportert. Det fører til dårlegare statistikkar og som igjen gir dårleg grunnlag for bestandestimering, sa Kirkegaard.

I fjor var 22 fiskeslag i Nordaust-Atlanteren kome på lista over fiskeslag som ACFM ikkje kunne gje noko anslag om storleiken på. Vitskapskomiteen ventar at dette talet vil stige dette året og at torsk vil kunne havne på lista over fiskeslag ein ikkje kan gje bestandsvurdering av. Som kjent er torskestammene nedfiska på austkysten av Kanada, ved Grønland, Island og Færøyene.

Omfanget av fiskejuks er stort, i følge Kirkegaard. Han meiner styresmaktene må bli meir medvitne om problemet.

– Feilrapporteringar gir seg utslag i at f.eks.

Forskingssjef Eskild Kirkegaard ved Danmarks Fiskeri- og Havundersøkelser er uroa over alt juks og feilrapportering innan fiskerinæringa. Slike tilfelle fører til manglande statistiske data og igjen til dårlegare råd frå havforskarane.

torsk blir rapportert som sei og omvendt, arktisk torsk blir nordsjøtorsk, fangstar blir rapportert fanga i eit anna område enn den faktisk er tatt. For nokre fiskeslag har vi 50–60 prosent feilrapportering, men vi har også avvik på mellom 100 og 200 prosent frå offentlig statistikk. Dette gjer det nesten umogeleg å gje akseptable råd. I mange tilfelle fører det til heilt gale anslag for ein bestand. I tillegg har mange statars fiskeforvaltning manglande målsetjingar for ein ansvarleg ressurspolitikk. Det er styresmaktene som må sette mål på forvaltninga, så skal vi kome med råd der det er ønskjeleg og nødvendig, sa Kirkegaard.

Generisk markedsføring og markedsførings samarbeid

av

Svein Ottar Olsen

Norsk institutt for fiskeri- og havbruksforskning AS – Fiskeriforskning

Norsk fiskerinæring har mange og lange tradisjoner når det gjelder ulike former for markeds samarbeid. Felles generisk markedsføring av norsk sjømat har de siste årene gått gjennom ulike faser. Diskusjonen om temaet det siste året tyder på at en rekke spørsmål omkring målsettinger, organisering, finansiering, målgrupper og omfang ikke er avklart. Diskusjonen bærer også preg av interessemålsettinger og ulike oppfatninger om hva generisk markedsføring er og innebærer. Norsk institutt for fiskeri- og havbruksforskning AS har med finansiering fra Norges forskningsråd (NFR) studert generisk markedsføring i ulike bransjer og ulike land. Seniorforsker Svein Ottar Olsen' skal over flere artikler gjengi hovedresultatene fra denne forskning. Denne artikkelen vil først beskrive bakgrunn og hovedproblemstillinger i denne forskning, for så å drøfte ulike synspunkter og definisjoner på felles generisk markedsføring.

Vårt forskningsprogram på temaet startet opp med en forstudie i 1990 og ble videreført gjennom en omfattende datainnsamling i 1991 og 1992. I denne perioden foretok vi intervjuer med 40 personer i 15 markedsråd i Europa, USA og New Zealand. Det ble foretatt inngående analyse av 11 markedsråd med et samlet budsjett på 2,2 milliarder kroner pr år. I vårt utvalg hadde vi på den ene siden store og sentraliserte markedsråd med et årlig budsjett på ca 600 millioner kroner og med ansvar for en rekke ulike næringsmidler (Tyskland

og Frankrike). Men vi hadde også med mindre markedsråd med begrenset ansvar og budsjett (f. eks. rådyrkjøtt fra New Zealand). I tillegg til våre egne primærundersøkelser av generisk markedsføring av fisk, kjøtt og andre næringsmidler, foretok vi også en gjennomgang av den forskning som er utført på dette området de siste 30 årene.

De problemstillinger vi først og fremst ønsket å belyse, og som også vil danne utgangspunkt for vår artikkelserie i Fiskets Gang er:

- hva mener vi med generisk markedsføring og hvilket omfang har det innen næringsmiddelproduserende bransjer
- synes det å være strategiske områder, begrunnelser eller motiver der felles generisk markedsføring har sine fordeler
- synes det å være spesielle aktiviteter og målgrupper som peker seg ut som «egne» for felles markedsføring
- finnes det «beste måter» å organisere, lede, styre og finansiere felles generisk markedsføring på, slik at målene blir nådd og medlemmenes interesser ivaretatt
- hvilken effekt har generisk markedsføring og hva må til for å lykkes (suksesskriterier).

Behov for markedsførings samarbeid

I en artikkel om samarbeid innen markedsføring skriver Nielsen (1987:62):

«For noen selskaper er det mer naturlig at den relevante enhet for konkurranse oppstår på nasjonsnivå enn på foretaksnivå. For å kunne konkurrere effektivt på nasjonalt nivå må mange foretak tilpasse seg til en samarbeidsstrategi som går ut på å forene ressurser innen et land på samme måte som individuelle enheter forener ressurser innen et konsern».

¹Seniorforsker Svein Olsen jobber til daglig som forsker ved Fiskeriforskning i Tromsø. Han er for tiden gjesteforsker ved Indiana University (Business School) i USA. Blant de temaer han skal forske på under dette oppholdet er forbedringer i målinger av kundenes og forbrukernes opplevelse av kvalitet, tilfredshet og lojalitet.

Strukturen i primærnæringene med mange små og uavhengige aktører fremmer et behov for koordinert produksjon og felles markedsføring. For det første er det betydelige stordriftsfordeler innen markedsføring – spesielt TV og magasinreklame

rettet mot sluttforbruker. For at markedsføringen i det hele tatt skal ha en ønsket effekt, må forbrukerrettet markedsføring i enkelte markeder opp på et «betydelig nivå» både når det gjelder penger og kompetanse. For det annet må markedsføringen være kontinuerlig for å minne forbrukeren om kjøp og gjenkjøp, samt møte mottrekk fra konkurrenter og substitutter med høy mental oppmerksomhet.

For å kunne møte utfordringene på markedsføringssiden i bransjer hvor produktene er uten merker, er naturbaserte og homogene, og hvor de enkelte produsenter ikke har ressurser eller incentiver til å drive eget markedsarbeid, finner vi utviklet markedsordninger og markedsråd som finansierer, organiserer og utøver **felles generisk markedsføring**, kundeutdanning og opplysningsvirksomhet. Denne form for markedsføringssamarbeid har mange og lange tradisjoner – også innen norsk fiskerinæring. Utfordringene ligger i å utvikle generiske tiltak, samt organisasjons- og finansieringsmodeller som kan gjøre markedsføringen bedre, mer målrettet, mer omfattende og legitim.

I økt grad karakteriseres fiskeri- og havbruksnæringens handlingsmiljø av økt konkurranse og nye konkurrenter på tvers av bransjer og landegrenser. Mens norsk fiskerinæring i flere år har oppfattet andre fiskerinasjoner og fremmede fiskeslag som viktige konkurrenter til norsk fisk, kan mye tyde på at konkurransen fra andre proteinkilder som kjøtt, pizza og pasta er vel så faretruende.

Mens omfanget av generisk markedsføring av f. eks. kjøtt har økt betydelig i USA siden 1985, har markedsføringen av fisk blitt mer enn halvert. En negativ utvikling i markedsføring og opplysningsarbeid på fisk har vi registret i Tyskland, Frankrike og Storbritannia. Mens kjøttindustrien intensiverer omfanget av forbrukerrettet markedsføring, blir fisk mer og mer fraværende i moderne media-kampanjer.

De siste tre årene, og etter at vi har begynt vår forskning på temaet, har det skjedd betydelige endringer i organisering og omfang av felles markedsføring av norsk sjømat. For det første ble de fleste av våre Eksportutvalg lagt ned og det ble etablert et felles Eksportutvalg for fisk (EFF) i Tromsø.

Den andre store hendelsen var konkursen i Fiskeoppdretternes Salgslag (FOS) og nedleggelse av deres Markedsråd. Dette markedsrådet hadde alene et budsjett på ca 60 mill. kroner i året til fellesmarkedsføring. Den tredje store hendelsen var nedleggelsen av det norske Opplysningsutvalget for fisk i 1993.

For å finansiere den generiske markedsføringen trenges det penger, organisering og kompetanse. Norge og Sverige har statsmonopoler innen meierisamvirket, og finansiering er et spørsmål om prioritering. I USA måtte det innføres en lov som la grunnlag for en obligatorisk avgift som skulle brukes til felles generisk markedsføring og produktutvikling på meierivarer. I

1984 økte omfanget av markedsføringen av melk på generisk grunnlag med flere hundre millioner kroner pr år. I dag kreves det inn obligatoriske avgifter til felles markedsføring av melk i USA på 1,6 milliarder kroner pr år, og det meste går til felles reklame, kommunikasjon, opplysningsvirksomhet og PR som fremmer økt oppmerksomhet og kunnskap om melk i ulike brukergrupper over hele USA.

Vi er av den oppfatning at norsk fiskerinæring har mye å lære av andre bransjer og andre land når det gjelder de fleste aspekter med generisk markedsføring. Vi har derfor lagt vekt på å trekke frem erfaringer med markedsråd og markedsordninger som har lyktes med å nå sine mål og tilfredsstillt sine medlemmer.

Felles generisk markedsføring: Tema med variasjoner

Generisk markedsføring har innebygget elementer av et offentlig gode (Ward and Chang 1985). Med det mener en at et foretak kan dra nytte av fellestiltakene uten at det går utover nytten til et annet foretak (underforstått innen samme bransje, region eller nasjon).

Nerlove og Waugh (1961) var allerede for over 30 år siden opptatt av de økonomiske allokeringproblemer som kan oppstå når en skal planlegge størrelse og timing på reklametiltak når en ikke har kontroll over tilbudssiden. I den forbindelse definerte de «kooperativ reklame» som:

«alle salgsfremmende tiltak utført av en organisasjon som ikke har kontroll over varetilbudet. «Reklame» inkluderer i denne sammenheng PR, demonstrasjon, butikkeksponeering osv. Kooperativ inkluderer enhver organisert handelsgruppering eller offentlig program som bidrar til å promotere varer og tjenester».
Nerlove and Waugh (1961:813/14)

Det første som kjennetegner denne definisjonen er en form for markedsføring hvor de som utøver markedsføringen **ikke driver salg** eller har kontroll over det eller de produkter som skal markedsføres. Videre fokuserer definisjonen på **felles aktiviteter** som felles reklame og salgsfremmende tiltak.

Det tredje sentrale element med definisjonen til Nerlove og Waugh (1961) er at de i definisjonen påpeker at markedsføringen blir utført av en kooperativ enhet, en fellesenhet eller gjennom offentlige programmer. Den enhet som gjennomfører tiltakene og dets relasjon til sine medlemmer og til myndighetene, vil vi ta opp i en senere artikkel.

Forker og Ward (1993:6) definerer generisk markedsføring som:

«Generisk reklame (advertising) er felles (cooperative) bestrebelse (effort) blant primærprodusenter (producers) av et nært homogent produkt for å spre informasjon om underlig-

gende attributter hos produktet til eksisterende og potensielle forbrukere (consumers) med det formål å **styrke** etterspørselen etter **råvaren** (commodity)».

Samarbeid inngår også som et sentralt element i Forker og Wards (1993) definisjon og beskrivelse av generisk markedsføring. Det er spesielt presisert samarbeid blant **primærprodusenter** av en gitt råvare og som markedsføringen er for. I deres arbeider finner vi varierende bruk av programmer og organisasjoner (markedsråd, markedsordninger) som samarbeidsenhet. Nerlove og Waugh (1961) er mer konkret på det organisatoriske og presiserer at det her er snakk om **organisasjoner uten produktansvar**.

Andre sentrale elementer i Forker og Ward (1993) definisjon er deres presisering av **aktiviteter** (hva som utøves og hvordan), **produkter** (hva som markedsføres), målgrupper (hvem markedsføringen rettes mot) og **formål** (bakgrunn for generisk markedsføring). Vi vil nedenfor ta utgangspunkt i sentrale elementer i de to nevnte definisjoner, og drøfte disse slik de er behandlet innen litteratur og forskning på området. I noe grad vil vi også komme med referanser til begreper og kjennetegn slik vi kjenner der fra et mer generelt markedsføringsperspektiv (markedsføringsledelse, forbrukeratferd, kommunikasjonsstrategi).

Felles, kooperativ eller komplementær markedsføring

Felles markedsføring innebærer **samarbeid** mellom en eller flere samarbeidsenheter. I tradisjonell marketinglitteratur finner vi flere tilnærminger til temaet. Young og Greyser (1984:1) har definert **vertikal kooperativ** reklame/promosjon som «felles finansiert produsent-detaljistreklame mot konsument – hvor både produsentens og detaljistens navn er synliggjort». **Horisontal kooperativ** reklame blir definert som tilfeller hvor flere detaljistselskaper går sammen om å markedsføre ett eller flere produkter. Denne markedsføringsform er svært lite vanlig. Young og Greyser (1984) har ikke tatt opp horisontalt markedsføringssamarbeid på andre nivå som f. eks blant primærprodusenter.

En tredje form for felles markedsføring er i følge Young og Greyser (1984) **ingrediensprodusent** kooperativ reklame hvor produsenten av råmaterialet i sluttproduktet gir støtte til sekundærprodusent og detaljist for sammen å synliggjøre et sluttprodukt og/eller et varemerke. Dette blir en spesiell form for vertikalt samarbeid.

Varadarajan (1985) har definert **felles** salgspromosjon som samarbeid der **to eller flere enheter** går sammen om å utvikle felles muligheter for vekst, lønnsomhet eller realisere andre felles mål.

Fellesbetegnelsene går både på det **organisatoriske** (innen foretak eller mellom foretak, hori-

sontal versus vertikal), **på produktnivå** (ett eller flere varemerker, merke versus ikke merke) og **på relasjonsnivå** (felles/joint, paraply, forbindelse/tie-in).

Det er spesielt ulike former for **horisontalt samarbeid** som Varadarajan (1986) har viet størst oppmerksomhet. Innenfor hans forskning finner vi to klassifiseringer som kan inngå i vår definisjon av generisk markedsføring. **Industribasert kooperativ produkt og salgspromosjon** (Industry-level Cooperative Product Sales Promotion) er samarbeid mellom foretak innen en gitt bransje og finansiert av deltakende foretak. Florida Citrus Commission blir brukt som eksempel på et slikt samarbeid. Den form for felles markedsføring som ligger nærmest opp til generisk markedsføring blir også betegnet som **merkenøytral** produktnivå salgspromosjon utført av handelsorganisasjoner eller i samarbeid med «non-profit» organisasjoner (Varadarajan 1986).

Felles markedsføring kan også utvikles som kryss- eller komplementære markedsføring. Vi tenker da på muligheter til å synliggjøre og informere ulike former for:

- brukskomplementaritet (reker og majones)
- situasjonskomplementaritet (melk og kornprodukter til frokost)
- sesongkomplementaritet (Mackøl og måsegg)
- image komplementaritet (lavkalori brus og lavka lori potetgull)
- distribusjonskomplementaritet (vin og laks på restaurantmenyen).

Generisk markedsføring som felles eller kooperativ markedsføring innebærer i første rekke et skille mellom **vertikalt og horisontalt samarbeid**, men kan sikkert utvides til **diagonale** relasjoner. Det andre element er på hvilke **nivå** eller ledd i verdikjeden samarbeidet skjer. Fellesbegrepet kan også vurderes på produkt- og kategorinivå, samt på merke- og konseptnivå/komplementaritet.

Genetisk som «Råvare», «ART» eller «standardvare» Markedsføring

Det andre hovedelementet i Forker og Ward (1993) definisjon går på hva som markedsføres. Her er det to begreper som brukes om hverandre: «handelsvare/råvare/standardvare» («commodity») og «generisk» («generic»). Handelsvare eller råvarebetegnelsen («commodity») går ofte igjen som synonymt med generisk markedsføring. Videre retter varebetegnelsen seg mot naturprodukter (for det meste landbruksvarer). «Commodity advertising» eller «Generic commodity advertising» blir ofte brukt som generell betegnelse på generisk markedsføring.

Råvarer som produktbegrep (det som markedsføres) inngår også i Forker og Ward (1993) definisjon av generisk markedsføring. Råvarebegrepet og generisk blir brukt synonymt, men at generisk også kan tolkes som «felles» («common»):

«...fordi tiltakene er rettet mot å promotere de generiske eller felles («common») egenskaper med produktene... disse tiltakene er vanligvis referert til som generisk reklame eller generisk promosjon. I denne boken refererer vi til tiltakene som råvarebasert reklame og promosjon («commodity advertising and promotion»)... Forker and Ward 1993:2

«Generisk» kan bety «artsmessig» eller «som tilhører en art» (Gyldendals «fremmedordbok»). I følge «Oxford Advanced Learners Dictionary» betyr generisk noe som er «felles med, eller en del av, en hel gruppe eller klasse (kategori)» og det motsatte av «spesifikk». Som eksempel blir den generiske betegnelsen på sprit, vin og øl «alkoholholdige drikkevarer». Det generiske går med andre ord på «beslektede» eller «nære» enheter, objekter eller egenskaper. Generisk kan også betegne et objekt eller kategori som ikke har noe særskilt kvalitet eller anvendelse (Webster Dictionary). Denne tilnærmingen kan knytte det generiske begrepet til produkttegenskapene – eller at det som markedsføres er relativt homogene råstoffer.

Handelsvarebegrepet «commodity» forbindes ofte med standardprodukter som i produksjon ikke skiller seg ut (melk, ull, egg, kjøtt, fisk, osv.). Naturlig nok vil naturlige biologiske produkter være et klart eksempel på en standardvare. Men det er videre klart at et eple ikke er et eple fordi vi finner en rekke varianter av produktet, og som gjennom utvikling gjør det mulig å endre flere av dets biologiske basisegenskaper (farge, smak, konsistens, holdbarhet). I så måte kan et naturprodukt konstrueres på linje med en rekke mer teknisk sammensatte produkter. Handelsvarebegrepet relatert til naturprodukter har i så måte ikke endret seg i takt med den «tekniske» utvikling, hvor målet er å skape mer udifferensierte produkter og gi de en identitet.

Attributt- og kategorimarkedsføring

Generisk kan oppfattes som «tilhørende en klasse/kategori» eller «felles med en kategori». En generell definisjon av «kategori» er det høyeste grunnbegrep som alt kan innordnes under. Dette innebærer også det høyeste synspunkt alt kan sees ut i fra (Gyldendals fremmedordbok). Generisk markedsføring er med andre ord markedsføring av noe som er felles for, eller tilhører, en gitt kategori.

I sin mest naturlige form kan en si at kjøtt, frukt, fisk og meieriprodukter er rene **produktkategorier**. Problemer omkring produktdefinisjonen oppstår når svinekjøtt blir markedsført som kjøtt, kiwi som frukt og laks som fisk eller sjømat. Kiwiprodusentene fra New Zealand har så langt nektet å gå sammen med epler- og pæreprodusentene om felles markedsføring av frukt fra New Zealand (Olsen 1993). Svinekjøttprodusentene i USA etablerte i 1986 sitt eget markedsråd for i større grad

å profilere og differensiere sitt eget råstoff i forhold til andre typer kjøtt (storfe, kylling). Tidligere lå svinekjøtt under Meat Board og fikk derfor en mindre klar profil.

Et annet produktproblem går på **form og grad av prosessering**. Enkelte råstoffer omsettes i liten grad i sin naturlige form direkte mot konsument. Kornprodusentene kan gi støtte til markedsføring av brødvarer, men vil sannsynligvis oppfordre til at enkelte egenskaper med kornet fremheves. Dette problemet finner vi i liten grad berørt i litteraturen, men vår gjennomgang av markedsrådene viser at varierende produktform og prosesseringsgrad har ulike organisatoriske og markedsføringsmessige implikasjoner.

For det første kan råstoffene bli mer anonyme i foredlingsprosessen. I sammensatte produkter kan det også bli spørsmål om hvilke råstoffer som bør profileres. Anonymiseringen kan skje ved at råstoffet endrer form som gjør det vanskelig for forbruker å differensiere. Pølser og kjøttdeig lages begge av ulike kjøttstoffer, men de blandes også med en rekke tilsetningsstoffer (f. eks mel) eller substituerbare stoffer (soya). Det amerikanske markedsrådet for melkebaserte produkter støtter opp omkring en rekke produkter hvor innholdet av melk er betydelig (ost, smør, is krem o.l.).

Et tredje problem oppstår når ulike interessegrupper kommer inn i foredling og omsetter produkter i en slik form at de gjerne vil fremheve sine merker eller produserte **egenskaper** fremfor generiske egenskaper. De store britiske frossenfiskprodusentene la mye av grunnlaget for den motstand SEAFISH i England fikk i sitt arbeid med fellesmarkedsføring av fisk. Frossenfiskindustrien hadde sine merkevarer og følte at felles markedsføring av f. eks kvalitet, ernæring og smak i større grad fremhevet fersk fisk, noe som gikk utover frossenfiskomsetningen (Olsen 1992 a).

Muligheten til å etablere og drive felles markedsføring kan i mange sammenhenger føres tilbake til hvilke produkter, råstoffer eller attributter som er gjenstand for markedsføringen. Dette har følger for begrensninger og muligheter på finansieringssiden og i styrings- og organisasjonssammenheng. De som utøver felles markedsføring kan få problemer med å legitimere nytte og verdi dersom de generiske elementer blir for generelle eller fremmer oppmerksomhet omkring og omsetning av konkurrerende produkter.

I forbindelse med etableringen av et felles program for markedsføring av sjømat i USA ble hovedbudskapet ofte splittet opp i «fish and shellfish» fordi skaldyr ofte utgjør en avgrenset produktgruppe i mange markeder og derved ikke inngår i «fiskebegrepet». Bruk av «sjømat» som alternativ ble heller ikke akseptert. Erfaringer fra Alaska Seafood Marketing Institute viser at fisk eller sjømat er så differensiert at det kan oppstå konflikter med prioritering og valg av hvilke fiskeslag som skal synliggjøres i kampanjer, på bilder og som begreper.

Det dette berører, er en definisjon av **produktnivå**. I markedsforskningen er det allment aksept-

tert at produktbegrepet består av ulike attributter eller karakteristika og som igjen er gjenstand for ulike beskrivelser ut i fra om de er reelle eller forestilte, objektive, subjektive, sensoriske, synlige, indre, statistiske, vesentlige, målbare osv. (se Olsen 1987 for en gjennomgang). I følge den forskning som er gjort vil generisk markedsføring først og fremst dreie seg om å kommunisere trekk ved de mer fysiske, reelle og objektive aspekter med en råvare (Forker and Ward 1993).

Hva en velger å betegne som **kategori** (det en ønsker å forklare) og som attributt/egenskap (del av forklaringen), er et spørsmål om eget valg for profilering og kommunikasjon.

I følge en slik tenkemåte vil **kategorimarkedsføring** kunne oppfattes som synonymt med generisk markedsføring. Informasjon om fisk (kategori) kan bestå av delforklaringer som at fisk er godt, sunt og gir verdi for pengene (**synliggjøring av generiske attributter**). I andre sammenhenger kan kategorien forklares som «Fisk fra Norge». Kategorimarkedsføring kan oppfattes som et mer utvidet begrep enn handelsvaremarkedsføring («commodity marketing»). «Mat og vin fra Frankrike» behøver strengt tatt ikke være rene handelsvarer, men inneholde ulike og diversifiserte merkevarer av mat og vin. Det gir også rom for å markedsføre elementer av fransk tradisjon og kultur (idéer). Kategorimarkedsføring kan også benyttes som felles markedsføring av et selskaps samlede portefølje innen en gitt varegruppe, f. eks melkeprodukter.

Kategoritilnærmingen vil også bidra til at en beveger seg bort fra de reelle egenskapene (commodity-tilnærmingen) til subjektive oppfatninger og verdier (kunde og forbrukertilnærming). Fra et markedsføringssynspunkt er det viktig å understreke at et produkt har sin verdi ikke bare ut i fra sine faktiske og tekniske egenskaper og funksjoner, men også ut i fra forventninger, erfaringer, psykologiske og sosiale behov.

Generisk som «merkenøytral» og «uidentifisert» markedsføring

I følge Webster's Dictionary kan generisk også relateres til et objekt eller enhet uten et beskyttet navn. I markedsføringslovgivningen kan vi ikke få beskyttelse for «generiske» navn eller betegnelser. Denne tilnærmingen har ofte ført til at generisk markedsføring er relatert til «**merkenøytrale produkter**». (Grantzin 1981, McEnally & Hawers 1984, Chernatony and McWilliam 1988). Denne forskningen har konsentrert seg om «**generiske merker**» (generic brands), og uten at produktklassifisering har vært tatt opp som egen diskusjon. Chernatony og McWilliam (1988) skiller generiske merker eller handelsvarer fra private merker ved at de mangler identitet og markedsstøtte. Begge disse merkene blir definert som distributøreide men skiller seg fra andre differensierede varer med lavere pris, lavere kvalitet, nøytral pakning og uten markedsstøtte eller promosjon.

Generisk markedsføring som en form for produkt- og markedsstøtte, har ikke vært tatt opp til diskusjon i markedsføringen på samme måte som den tradisjonelle markedsføring av varemerker. Dette gjenspeiler seg også innen forskningen. Forklaringen kan ligge i den generelle oppfatningen om at marketing definisjonen av generiske produkter er synonymt med **produkter uten markedsføring**.

Generiske produkter slik de har vært definert innen den tradisjonelle marketinglitteraturen har derfor ikke vært knyttet opp mot felles generisk råvarebasert markedsføring. På den annen side har merkevarereklame blitt vurdert som alternativ til generisk reklame av enkelte forskere innen «generic commodity advertising» (Ward and Thompson 1985).

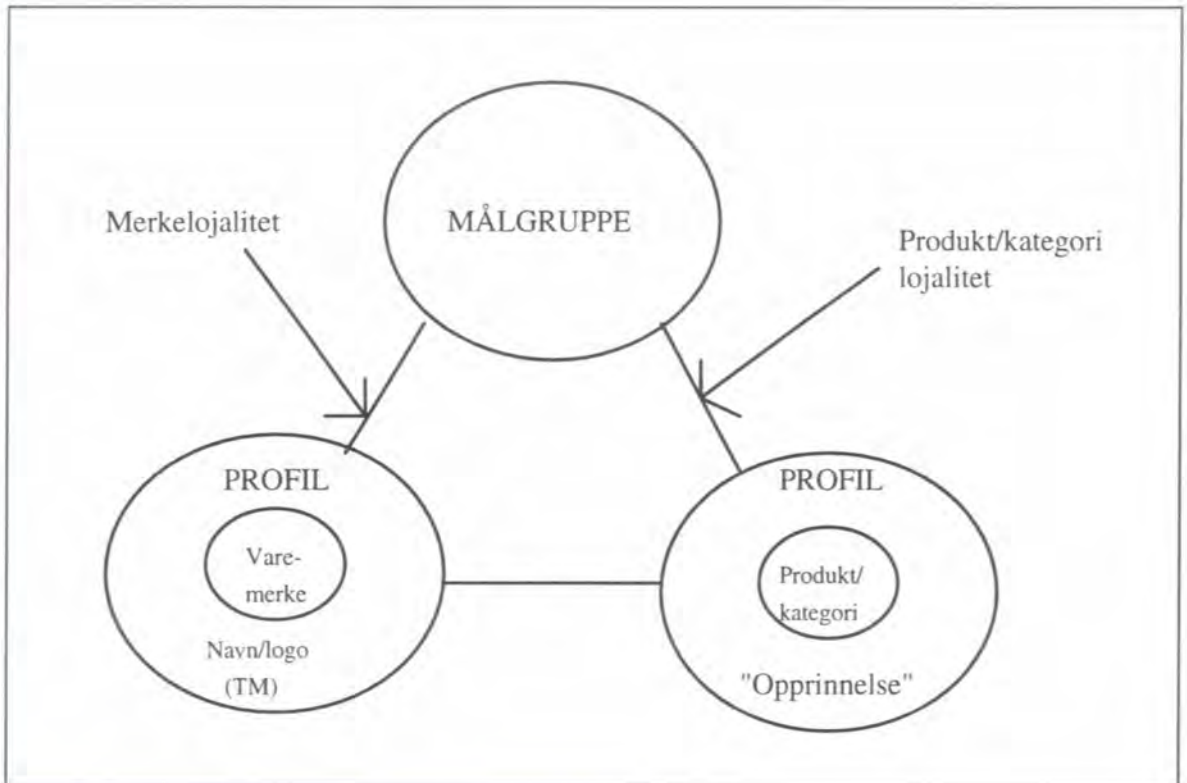
Den landbruksbaserte forskningen på generisk markedsføring har i noe grad drøftet teoretiske kjennetegn og forskjeller mellom generisk reklame og merkevarereklame (Ward, Chang and Thompson 1985, Ward and Chang 1985, Ward 1992, Forker and Ward 1993). I følge Ward og Chang (1985) har såvel generisk – som merkevaremarkedsføring (reklame) til hensikt å påvirke forbruksmønsteret, men har ellers ulike målsetninger:

«Generisk reklame har som formål å påskynde (precipitate) og påminne (remind), mens merkevareannonsering har til hensikt å overbevise og forsterke. Påskynding og påminning er mer rettet mot å øke den totale industriomsetning, mens overbevisning og forsterking vanligvis er forbundet med å vedlikeholde og øke sin markedsandel».

Ward and Chang (1985:90)

Påstandene var ikke basert på empirisk belegg, og neppe vurdert opp mot tradisjonell empirisk markedsforskning. Det var derfor ikke overraskende at de samme forskere senere måtte gå tilbake på denne påstanden og også føre bevis for at merkevarereklame er med på å øke den totale omsetningen innen en gitt varekategori (Ward 1988, Ward 1992, Forker and Ward 1993). Bl a har Jones og Choi (1992) påvist at såvel merkevaremarkedsføring som generisk markedsføring har bidratt til å påvirke totalforbruket av poteter. En organisasjon som har variert sin markedsmix mellom generisk kommunikasjon og merkevarekommunikasjon, er citrusindustrien i Florida. Ward (1988) har påvist at begge former for kommunikasjon påvirker totalforbruket.

Ward, Chang og Thompson (1985:275) har satt frem påstanden om at generisk reklame gir informasjon om en produktgruppe og vil generelt være **mindre overbevisende** (og mindre deskriptiv) sammenlignet med merkevarereklame, men mer orientert mot høy grad av **påminning og gjenkjenning**. Det forhold at generisk reklame er mer fokusert på faktisk og nøytral informasjon, gir denne form for reklame **mindre muligheter for differensiering**. Generisk reklame vil tvinge mer-

Ulike former for lojalitet mellom målgruppe/kunde og produktelementer.

kevareprodusenter til å fokusere på egenskaper (attributter) som er **vanskelig for konsumenten å vurdere**.

Det er mulig at generisk markedsføring må konsentrere sitt budskap omkring **viktige, generelle og åpenbare egenskaper eller produktfordeler**. På den annen side bør det være mulig å ha som mål å overbevise, endre holdninger og skape lojalitet til en gitt kategori, varegruppe eller produkt. Det å gi informasjon og endre holdninger og atferd bør være en målsetting for såvel generisk som merkevaremarkedsføring. Differensieringen kan være forskjellig i den forstand at mens merkevarene legger vekt på differensiering fra andre varemerker **innen** en gitt produktgruppe eller kategori, vil en eventuell generisk differensiering kunne gå på forskjell mot en annen art eller varegruppe (f. eks kjøtt mot fisk, kylling mot svinekjøtt).

Vi er av den oppfatning at det som tradisjonelt oppfattes som generisk markedsføring har flere likhetstrekk med markedsføring av merkevarer. Det er fullt mulig å oppnå differensiering og beskyttelse gjennom opprinnelsesmerking og betegnelser (j før ny EU-lov etablert sommeren 1993). Mens varemerker blir eid av individuelle bedrifter, vil «generiske» merker, utsagn eller andre informasjonsholdpunkter kunne eies av en bransjeorganisasjon, et markedsråd eller av et offentlig organ. Dette vil vi senere komme tilbake til.

Den prinsipielle forskjellen ligger i å skape ulike former for lojalitet. Mens merkevareprodusenten vil skape lojalitet til eget merke fremfor

andre merker (merkelojalitet), vil den generiske markedsføringen gå ut på å skape lojalitet til det generiske produkt (produktlojalitet/kategorilojalitet), til det generiske opphav (opphavslojalitet) eller til et annet generisk element, f.eks attributt (lojalitet). Disse kan kobles sammen og forsterke lojaliteten til den generiske arten eller produktet gjennom flere forbindelseslinjer. Dette har vi illustrert i figur 1.

Oppsummering

Forker og Ward (1993) har definert generisk markedsføring (reklame) som felles (cooperative) bestrebelsler (effort) blant primærprodusenter (producers) av et nært homogent produkt for å spre informasjon om underliggende attributter hos produktet til eksisterende og potensielle forbrukere (consumers), med det formål å styrke etterspørselen for råvaren (commodity).

En tradisjonell definisjon av markedsføring tar mer utgangspunkt i å knytte et produkt- og verdi-begrep til mer abstrakte behov og behovsoppnåelse hos individer og målgrupper:

«Markedsføring er en sosial og ledelsesmessig prosess hvor individer og grupper oppnår hva de trenger, ønsker og etterspør, gjennom å skape og bytte produkter og verdier med andre». Kotler 1989:3

Markedsføring som en bytteprosess er i liten grad tilpasset de markedsordninger hvor bytte av varer

og tjenester skjer mellom industripartnere, mens den generiske markedsføringen skjer uten produkt- og salgsansvar (produkt- og tjenestetransaksjoner). De bytteforhold som eventuelt skjer med informasjon, kunnskap, markedsstøtte og andre virkemidler, blir gjennomført på vegne av en hel bransje eller medlemmer i markedsordningen.

Det er definisjonen av markedsføringsledelse som tar hensyn til mål og midler (planlegging, gjennomføring og kontroll) for å få frem et ønsket bytteforhold:

«Markedsføringsledelse er en prosess for planlegging og gjennomføring av utvikling, prissetting, markedspåvirkning og distribusjon av idéer, produkter og tjenester for å skape et bytteforhold som tilfredsstillende individer og organisasjoner». American Marketing Association

Generisk markedsføring som markedsføring uten omsetnings- og produktansvar kan forbedres gjennom å bruke begreper som påvirkning, promosjon eller kommunikasjon som avgrensingsform. I tilfellet vi bruker generisk markedsføring kan dette inkludere markedsordninger hvor en fellesorganisasjon (markedsråd) har et felles ansvar for omsetning/salg, produkter og kvalitet. Eksempler på dette er New Zealand Kiwi Board.

Dersom vi holder oss til de markedsordninger som primært har ansvar for felles markedsføring og ikke produktansvar (j. for Forker og Ward) vil vi foreslå følgende definisjon for generisk markedsføring:

Generisk markedsføring er et samarbeid mellom ulike aktører (fortrinnsvis primærprodusenter) og distributører av et generisk attributt, et produkt, en kategori, en idé, et ele-

ment eller tjeneste, om å drive ulike former for markedsføring som skaper oppmerksomhet, interesse og kunnskaper hos forbrukere, kunder og andre målgrupper. Markedsføringen bør utformes slik at den gir grunnlag for økt etterspørsel, lojalitet, verdi og kundetilfredshet for medlemmene i deres bytteforhold.

Finansielt samarbeid skjer oftest horisontalt blant primærprodusenter (eventuelt ved offentlige tilskudd), men vi finner også flere eksempler på at flere ledd i verdikjeden bidrar med finansielle ressurser (vertikalt samarbeid). De egenskaper, verdier og kunnskapselementer som markedsføres er felles eller generisk for den eller de produkt- og varekategorier som er gjenstand for markedsføringen. Det er mulig å sette sammen generiske elementer til en ny kategori som f. eks mat og vin fra Frankrike. Vår definisjon åpner opp for et bredere produktspekter (land, regioner, felles tjenester, idéer).

Vi har også i vårt forslag til definisjon lagt vekt på å få frem en ansvarsfordeling mellom markedsføring og omsetning/salg. Hvorvidt omsetningen og etterspørselen øker, om kundene blir mer lojale og tilfredse osv., er et ansvar for de aktører som omsetter varene og tjenestene.

Vi skal senere presentere eksempler på hva vi legger i begrepet markedsføring, men begrepet er bredere enn rene reklame- og kommunikasjonselementer slik det fremgår i Forker og Ward (1993) definisjon. Det bør også vurderes hvorvidt industripåvirkning (kvalitetsarbeid, utdanning, intern kommunikasjon o.l.) som grunnlag for markedsutvikling, bør inkluderes i definisjonen.

REFERANSER kan fås ved henvendelse til forfatteren.

Ny sekretær i Hordaland Fiskarlag

Janet L. W. Bakke er tilsett som ny sekretær i Hordaland Fiskarlag frå 01.10.94.

Den nye sekretæren i Hordaland Fiskarlag er født og oppvaksen i USA.

Janet L. W. Bakke er utdanna Cand. real med hovudfag i marinbiologi. Ho har yrkespraksis frå ulike institutt og universitet i USA og Norge som forskningsassistent, og dreiv i ein periode fiskeoppdrett. Frå 1985 har Bakke vore tilsett som fiskerirettleiar i Nordhord-

land, dog med permisjon frå 1989–1992 for å administrere utarbeiding av kystsoneplanar for ulike kommunar i Nordhordland.

Bakke har elles vore stabsmedlem i den norske delegasjonen til møter i den internasjonale kvalfangskommisjonen og vore engasjert til å drive lobbyverksemd ovanfor den amerikanske kongressen for å få fram informasjon om norsk kvalfangst.

Minneord

Med stor sorg har norsk fiskerinæring motatt meldingen om Johan Muri sin brå bortgang. Gjennom snart et halvt århundre var han med på å prege eksporten av fersk og rundfrossen fisk i en grad som ble kun få aktører til del. Hans ledelse av eksportutvalget/Ferskfiskutvalget som det gjerne ble kalt gjennom så mange år var legendarisk. Det skjedde med en liten, men effektiv stab av engasjerte medarbeidere som han administrerte på en suveren måte, og som gav utvalget etiketten det mest rasjonelle og minst byråkratiske i bransjen, med tilsvarende anseelse, både hos offentlige myndigheter og i næringen forøvrig. Ekspertutvalgets kontor hadde også i en årrekke funksjon som sekretariat for Norges Ferskfiskomsetnings Landsforening (NFOL)

Med sin lange erfaring, med sin kontakt med utallige eksportører, fiskere, organisasjoner og importører særlig i Europa (øst og vest) og USA hadde han de beste forutsetninger til sin funksjon i fiskerinæringen, og hans personlige egenskaper gjorde at hans samarbeidsevne og ikke minst forhandlingsegenskaper kom til sin rett i utal-

lige situasjoner hvor problemer måtte løses.

Hans arbeidsfelt gikk fra kompliserte forhandlinger med øst-soneland med sentralisert omsetning, likeså den vesttyske importørgruppe: I tilsvarende posisjon, til pionerinnsats i forbindelse med å skape nye markeder for nye fiskeslag som for eks. oppdrettsfisk til USA, der han i høy grad var fremtidsrettet som få andre, og hvor resultatene etter års nitid innsats manifesterte seg grundig. Ryddighet, oversikt og alltid ajour preget hans håndtering av eksportutvalget, alltid godt forberedt til møter og forhandlinger som gjorde det til en fornøyelse å delta.

Vi som hadde gleden av å få arbeide sammen med ham – har mistet en god venn, en mann som også hadde evnen til å dyrke et harmonisk familieliv med sin Grete, samt barn og barnebarn noe som også sier sitt om kvaliteten på en gentleman som så altfor tidlig er gått bort, og som vil bli dypt savnet av mange.

Jon Skaar jr.

Island får mindre russartorsk

Mange islandske fiskeindustrierverksemder har dei to siste åra sysselsett deler av arbeidsstokkane med russartorsk, men no har mange fått problem fordi russartorsken uteblir. Direktør Eyphor Olafsson i selskapet Menji AS seier til Morgunblaðid at han er redd det er ein samanhang mellom manglande tilgang på russartorsk og den russiske motstanden mot islandsk fiske i Smuttholet. Han etterlyste leveransar hjå eit selskap i Murmansk, men fekk til svar at russarane ikkje hadde

nokon interesse av å levere på Island lenger. Dei ville heller satse på Noreg og Kanada. Han legg heller ikkje skjul på at situasjonen har gått hardt ut over selskapet hans, i tillegg til mange andre verksemder som har satsa på russartorsk.

– Handelen med russarane i framtida vil vera avhengig av ei løysing på Smuttholproblemet, seier han.

OL

Kantrings-sikkerheten for katamaran fiskefartøy

Av Birger Enerhaug,

MARINTEK, Trondheim

Selv om katamaraner de siste 20 år i økende grad, og med stor suksess, har blitt tatt i bruk i passasjertrafikken langs kysten, har ikke denne fartøytypen vunnet innpass i fiskeflåten.

I Frankrike har man de siste 5-10 år sett et stadig økende antall katamaraner brukt som fiskefartøy, mens vi i Norge fikk våre første fiskefartøy katamaraner først i 1989-90.

I forbindelse med fiskerimessen i 1990 ble det presentert to katamaraner på hver 35 fot. Fartøyene førte til stor interesse blant fiskerne, i første rekke ut fra de gode plassforhold og fartsegenskaper som katamaranene representerte. Imidlertid ble det fra fiskerne reist en del spørsmål om lastevne og ikke minst sikkerhet og sjøegenskapene til katamaraner i dårlig vær.

sen på det som i fagterminologien kalles GZ. Kort fortalt er GZ en momentarm som multiplisert med fartøyets deplasement (vekt) vil gi et opprettende moment som motvirker det kregende moment fra de ytre krefter. Størrelsen til GZ vil variere med kregvinklene og er avhengig av vektstygdepunktets vertikale plassering og fartøyets skrogform. Variasjonen av GZ med økende kregvinkler vil grafisk beskrive en kurve som i fagterminologien betegnes som *GZ-kurven*. For at et fartøy skal ha en tilfredsstillende stabilitet må GZ-kurvene for fartøyets lastekondisjoner oppfylle et sett med krav utformet av Sjøfartsdirektoratet. Kravene er blitt utviklet på basis av mange års erfaring og forskningsinnsats, og representerer det en utfra eksisterende viten må anse som nødvendig og tilstrekkelig krav til stabiliteten. Likevel skjer det fra tid til annen ulykker som gjør at en må stille spørsmål om kravene er tilstrekkelige.

For å få belyst katamarans bruksegenskaper som fiskefartøy og dens oppførsel under ekstreme værforhold ble det i 1991 ved MARINTEK i Trondheim igangsatt et større forskningsprogram i regi av Norges Fiskeriforskningsråd (NFFR). Som en del av forskningsprogrammet inngikk eksperimentelle studier av kantrings-sikkerhet til katamaraner i brytende bølger.

Forsøkenes målsetting var i første rekke å få avklart hvilken sikkerhet en mindre fiskebåtkatamaran har mot kantring i brytende bølger fra siden og hvilke forhold som har betydning for denne sikkerheten.

Bakgrunn

For fartøyer generelt er sikkerheten mot kantring knyttet til stabiliteten. Stabiliteten er et begrep som beskriver fartøyets evne til å tåle lastforskyvning eller ytre belastninger uten å kantro. Ytre belastninger kan være krefter fra vind, bølger eller rotorbruk. Som et mål på stabiliteten brukes størrel-

I luft

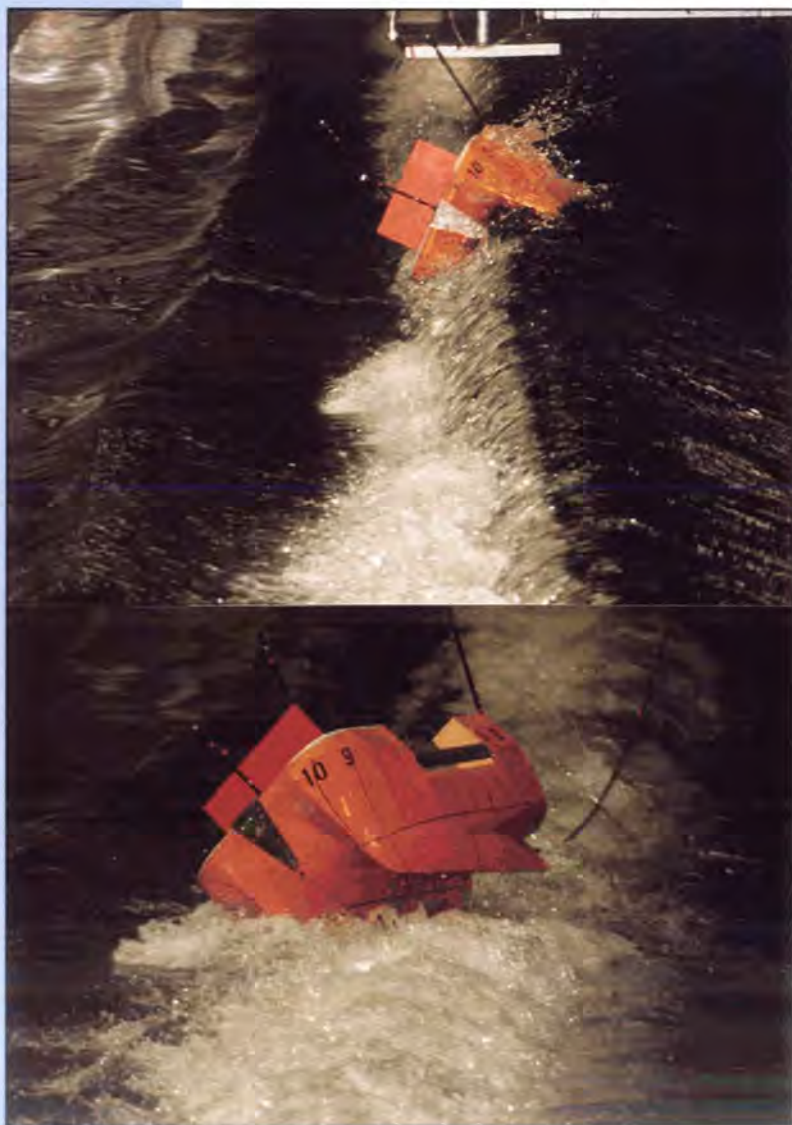
Komb. id.	Lastekond.	Shelter dekk	Styrehus	Depl. (tonn)	KMt (m)	KG (m)	GMT (m)	kxx/s ()	Tr (sek.)
Serie 1		B = 9.00 m							
C11	1	Uten	Med	43.57	10.65	3.20	7.45	1.223	3.56
C12	1	Med	*	44.38	10.58	3.23	7.35	1.212	3.56
C13	2	Uten	*	73.54	8.52	2.69	5.83	1.158	3.52
C14	2	*	*	B 73.85	8.50	2.69	5.81	1.157	
C15	2	*	*	S 73.85	8.50	2.69	5.81	1.157	
Serie 2a		B = 7.50 m							
C21	1	Uten	Med	44.01	6.34	3.21	3.18	1.205	4.07
C22	1	*	Uten	44.01	6.34	3.20	3.15	1.184	4.00
C23	1	Med	*	43.53	6.36	3.27	3.09	1.219	4.15
C24	2	Uten	*	73.84	5.42	2.69	2.73	1.238	4.00
Serie 2b		B = 7.50 m							
C25	1	Uten	Uten	43.52	6.36	3.19	3.17	1.231	4.00
C26	2	*	*	73.80	5.42	2.72	2.70	1.195	3.89

Forklaringer :

1 = Lett kondisjon	kxx = Tverrskipets massetregghets radius
2 = Lastet kondisjon	2s = Avstand mellom senterlinjer
B = Levegg på babord side (lo side)	Tr = Egenrulleperiode
S = Levegg på styrbord side (le side)	

Tabell 1. Test kondisjoner (fullskala).

I 1976 skjedde en slik ulykke med forskningsfartøyet «Helland-Hansen». Fartøyet kantret og sank til tross for at det oppfylte alle stabilitetskrav som på det tidspunkt var gjeldende. Som en del av undersøkelsene etter forliset ble det gjennomført omfattende modellforsøk for å finne årsakene til forliset.

Utprøving av katamaran i forsøksbasseng. (Foto: Marintek).

Forliset med «Helland-Hansen» og de etterfølgende forsøk og utredninger pekte på at den spesielle situasjonen med brytende bølger fra siden var svært farlig. Resultatene fra disse undersøkelsene førte til at det ble igangsatt et større forskningsprosjekt med tittelen «Skip i sjøgang» (SIS) i 1978. Prosjektet hadde som en av sine viktigste målsettinger å presentere nye tanker og ideer omkring temaet stabilitetskriterier.

Forlisundersøkelser som ble foretatt under dette prosjektet viste at «Helland-Hansen» på langt nær var noe spesielt tilfelle. For perioden 1970–1977 fant man frem til hele 41 fartøyer som hadde kantret eller forsvunnet under lignende for-

hold. Både fiskefartøyer og lasteskip var utsatt. Undersøkelser foretatt i prosjektet viste også at «normale» sjøtilstander som kuling eller liten storm er farligere enn tidligere antatt.

I 1981 ble prosjektet «Stabilitetskriterier» igangsatt med det formål å konkretisere de ideer til stabilitetskriterier som var fremkommet i SIS-prosjektet. I prosjektet inngikk blant annet omfattende modellforsøk med tre fartøytyper i farlige bølgesituasjoner. Fartøyene som ble testet var et lite, tradisjonelt fiskefartøy på ca. 18 m lengde, et moderne linefartøy på ca. 30 m lengde og et shelterdekket kystlasteskip på ca. 40 m. En vesentlig del av disse forsøkene ble konsentrert om å undersøke sikkerheten mot kantring med varierende metasenter høyde (GMt), deplasement og overbygning. Prosjektet resulterte i en skjerping av de gjeldende krav til GZ-kurvens utstrekning.

Forsøksresultatene med relevans for fiskefartøyer ble senere systematisert av Dahle og Myrhaug (1986) og benyttet som grunnlag for en analyse av sannsynligheten for kantring av fartøyer i steile, brytende bølger fra siden. I sin analyse inkluderte Dahle og Myrhaug også data fra «Helland-Hansen» forsøkene og data fra japanske forsøk.

Ved å sammenholde tilfeller av kantring/ikke kantring i de enkelte bølgehøydene med fartøyenes dynamiske stabilitet, utledet Dahle og Myrhaug en tentativ kurve for *kristisk bølgehøyde* som funksjon av dynamisk stabilitet. Kristisk bølgehøyde (H_c) er definert som den bølgehøyden som resulterer i kantring. Dynamisk stabilitet er definert som fartøyet maksimale potensielle energi, dvs. deplasement multiplisert med areal under GZ-kurven. Ut fra sammenhengen mellom kritisk bølgehøyde og dynamisk stabilitet ble det gjort følgende iakttagelser:

- med samsvarende GZ-kurver vil et lastet fartøy være sikrere enn et i ballast
- arealet under GZ-kurven er viktig for sikkerheten og kan/bør forbedres med å senke tyngdepunktet (KG), bruke lukket overbygning eller en kombinasjon av begge
- for fartøy med stor utstrekning på GZ-kurven, rimelig deplasement og GZ-verdier, er kantring lite sannsynlig.
- modeller med positive GZ-verdier over 90 graders krengevinkel, kantret ikke i bølger med høyde opptil 10 m.

I tilknytning til den sistnevnte iakttagelsen bør det nevnes at den gjelder for modeller med shelterdekk.

På denne bakgrunn ble undersøkelsene av kantrings-sikkerheten for fiskefartøyer katamaranen konsentrert om å avklare effekten av følgende forhold:

- 1) Økning av dynamisk stabilitet uten økning i GZ-kurvens utstrekning
- 2) Økning i GZ-kurvens utstrekning og verdier ved store krengevinkler

For å oppnå dette ble det valgt å variere følgende parametre:

- i) Avstand mellom enkeltskrog
- ii) Deplasement
To lastekondisjoner, en lett og en lastet tilstand, med tilhørende realistiske tyngdepunkt.
- iii) Overbygning
Med og uten lukket shelterdekk, uten endringer i deplasement og tyngdepunkt.

Testfartøy

Av budsjettmessige årsaker måtte forsøkene begrenses til en skrogfasong. Ved valg av testfartøy ble det derfor lagt vekt på at katamaranen skulle ha en størrelse og utforming som var mest mulig representative for eksisterende og/eller fremtidige fiskefartøy katamaraner. En av de viktigste konsesjonsgrensene for fiskefartøy er knyttet til en lengdebegrensning på 15 m. Som testfartøy ble det derfor valgt en katamaran med $Loa = 14.95$ m og bredde = 9.00 m.

Modellforsøk

Modellforsøkene ble utført i Havbassenget ved MARINTEK. Havbassenget er 80 m langt, 50 m bredt og har en justerbar bunn som kan brukes til å regulere vann dybden fra 0 til 10 m. Bassenget er utstyrt med to bølgemaskiner som kan benyttes til å lage både korte- og langkammede bølger. I tillegg kan det også genereres strøm og vind.

I forsøkene ble det benyttet en modell bygget av divinycell i skala 1: 12.5. Som basis versjon ble modellen utformet uten shelter dekk (åpen) med en vanntett overbygning over hoved-dekk bestående av innredning forut, styrehus på shelterdekk og en casing på hver side akterut. Shelterdekket ble laget som en egen modul som ble montert når modellen skulle testes i lukket kondisjon.

Forsøkene ble gjennomført i to omganger (serier). I hver serie ble modellens maksimale bredde holdt konstant mens deplasement og overbygning ble variert. I serie 1 ble det benyttet en maksimal bredde = 9.00 m. I serie 2 ble bredden redusert til 7.50 m ved å fjerne en parallell seksjon fra tunnelen (i senter). For hver serie (bredde) ble modellen testet i to lastekondisjoner:

- Kondisjon 1: Lett kondisjon med vertikalt tyngdepunkt (KG) i nivå med hoveddekk.
- Kondisjon 2: Lastet kondisjon med lasten plassert i lasterom og tilsvarende lavere KG.

På grunn av høy sikkerhet mot kantring i lastet tilstand, ble forsøk med shelterdekk kun utført i kombinasjon med lastekondisjon 1. En oversikt over testkondisjonene er gitt i tabell 1.

Under forsøkene ble det benyttet en type av brytende bølger som vanligvis benevnes som

størt-brenning («plunging breaker»). En størt-brenning er en meget steil, asymmetrisk bølge som i første rekke opptrer på grunt vann, men som også kan forekomme på dypt vann. Brytningen er karakterisert med at store vannmengder «skytes» ut med høy hastighet fra toppen av bølgen og styrter ned foran bølgefronten.

Modellen ble testet i bølgerhøyder som i virkelig størrelse tilsvarer 4.68, 6.23, 8.32 og 10.44 meter.

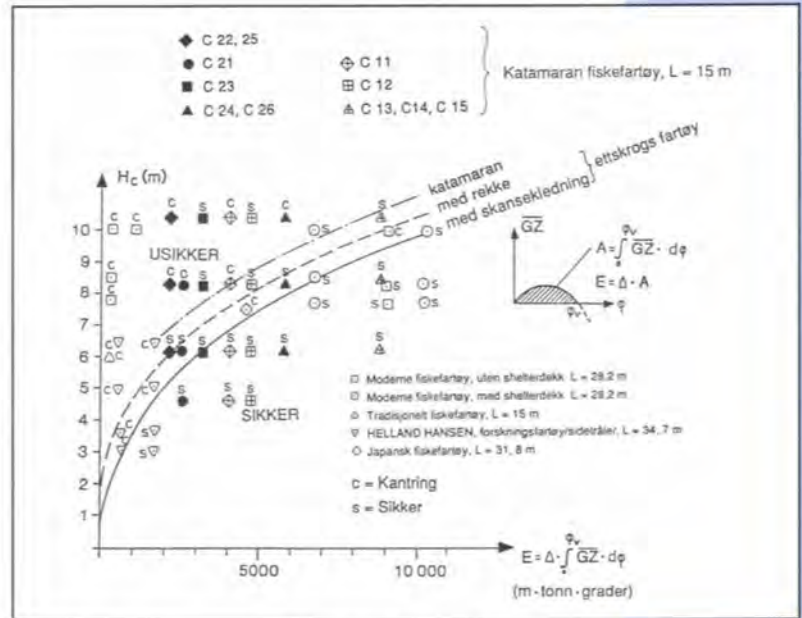

Fig. 1. Kritisk bølgehøyde (fra Dahle og Myrhaug, 1986).

Bølgene laget ved å sende en serie bølger med økende lengde og høyde mot modellen. Bølgetoget kalibreres slik at de lengste bølgene innhentet de kortere akkurat der modellen er plassert, og topper seg i en brytende bølge.

For hvert forsøk ble modellen lagt med babord side til bølgen og posisjonert der bølgen var forutbestemt til å bryte. Modellen ble holdt på plass med tynne snorer. Når bølgen toppet seg og brøt, ble linene slakket helt ut slik at modellen var fri til å følge bølgen /brottet.

For hver bølgehøyde ble forsøkene repetert til det med rimelig sikkerhet kunne fastslås at modellen ikke ville kante, eller kantring opptrådte. Selve forsøksarrangementet gjorde det også vanskelig å holde modellen i samme posisjon for hver bølge. Dette bidro til å øke antall forsøk for enkelte bølger, men ga samtidig verdifull informasjon om posisjonens betydning for kantringsforløpet.

For alle forsøkene ble det gjort video-opptak og omfattende målinger av modellens bevegelser.

Katamaranens oppførsel i brytende bølger er illustrert med et bilde av den smaleste modellen som blir truffet av en brytende bølge. Bølgen har en høyde som i virkelig størrelse tilsvarer 6.23 m.

Konklusjoner

De viktigste resultatene fra kantringsforsøkene er sammenfattet i figur 1. Figuren som er hentet fra Dahle og Myrhaug (1986) viste opprinnelig sammenhengen mellom dynamisk stabilitet og kritisk bølgehøyde for ettskrogs fartøy. Resultatene for testkatamaranen er plottet inn i samme figur og viser at katamaranen tåler større brytende bølger enn ettskrogs fartøy før den kantrer.

Nå skal en imidlertid være forsiktig med å trekke for generelle konklusjoner på grunnlag av de forsøk som er gjennomført. Andre skrogformer, overbygninger, fribord osv., kan endre resultatene noe. Samlet sett er likevel resultatene positive og gir grunnlag for følgende konklusjoner:

- På samme måte som for ettskrogs fartøy, øker katamaranens kantrings-sikkerhet med økende dynamisk stabilitet.
- Sammenlignet med publiserte resultater for ettskrogs fartøy har katamaranen en signifikant høyere kritisk bølgehøyde ved samme dynamiske stabilitet. Dette indikerer at ettskrogs fartøy ikke er mer utsatt for kantring enn ettskrogs fartøy.
- Sammenlignet med ettskrogs fartøy med samme lengde vil katamaranen på grunn av sin høye stabilitet ha en vesentlig høyere kritisk bølgehøyde (og kantrings-sikkerhet).
- Den høyeste sikkerhet mot kantring ble oppnådd med lukket shelterdekk. Til tross for en lavere dynamiske stabilitet enn hos enkelte av de åpne kombinasjonene som kantret, ble ingen tilfeller av kantring registrert med shelter-

dekk. Som tiltak for å bedre sikkerheten vil derfor et lukket shelterdekk ha en betydelig større effekt enn en økning av den dynamiske stabilitet.

For mindre katamaraner som ikke oppfyller gjeldende krav til GZ-kurvens utstrekning vil bruk av shelterdekk være uaktuelt som forbedringstiltak. I slike tilfeller er det relevant å stille spørsmål om ikke katamaraner, som oppfyller de andre stabilitetskravene med meget stor margin, vil ha en tilfredsstillende stabilitet selv om kravet til GZ-kurvens utstrekning ikke er oppfylt.

De foreliggende resultater gir ikke noe entydig svar på et slikt spørsmål. Med en forventet økning i antallet av mindre katamaran fiskefartøy, vil det derfor være en viktig og nødvendig framtidig forskningsoppgave å få avklart om disse fartøyene skal følge gjeldende regler, eller om nye regler bør utformes.

Referanser

Dahle, E. Aa. and Myrhaug, D. 1986. Probability of capsizing in steep waves from the side in deep water waves. *Proc. 3rd Int. Conf. on Stability of Ships and Ocean Vehicles, Gdansk, Poland.*

Fullstendig rapport fra forsøkene kan bestilles fra:
Avdeling for Fiskeri og havbruk,
MARINTEK,
P.boks 4125 Valentinlyst,
7002 Trondheim

Ny styreformann i Frionor A/S

- Bent Fuglesang, Orkla A.S, Oslo, er valgt til ny styreformann i Frionor A/S etter Sverre Leiro, som ble valgt til styreformann i Frionor på generalforsamlingen i mai i år, har trukket seg fra vervet fordi han har sluttet i Orkla A.S og blitt konsernsjef i Haakon-gruppen.

Bent Fuglesang ble valgt på en ekstraordinær generalforsamling i Frionor A/S i Stjørdal nylig. Det øvrige styret var ikke på valg.

Styret i Frionor A/S består av Bent Fuglesang, Oslo, formann, Olaf Chrisophersen, Bergen, nestformann, og styremedlemmene Ragnar Grøntvedt, Dyrvik, Gunnar Domstein, Måløy, Gro Marie Johannessen, Breivikbotn, Pål Krüger, Melbu, og de ansattes representanter Øyvind Briså, Bærum, og Per Terje Rodge, Bærum.

Den ekstraordinære generalforsamlingen

vedtok også å stryke bestemmelsen i selskaps vedtekter som begrenset utlendingers adgang til å eie aksjer i selskapet. Endringen ble gjort for å bringe vedtektene i samsvar med EØS-avtalen.

- Fordi 90 prosent av norsk produksjon går til eksport, er Frionor og norsk fiskeindustri best tjent med at Norge blir EU-medlem. Medlemskap vil best sikre videreføring og vekst innenfor landets grenser og gi oss bedre muligheter til å utnytte våre ressurser og påvirke vår fremtid. Hittil har høyforedledede fiskeprodukter vært avhengig av de EFTA-land som alle snart er EU-medlemmer. EU-medlemskap gir oss muligheten til å bevare vår «EFTA-markeder», sa adm. direktør Svein G. Nybø i forbindelse med generalforsamlingen i Stjørdal.

Sorteringsrist for torske-trål:

En stille revolusjon

Av

Jon Einar Marteinson

NOFI Tromsø A/S

De siste årene er det i Norge blitt utviklet en sorteringsrist for torske-trål som sorterer ut småfisk fra trålen mens den enda er i fiske. Sorteringsristen har fått navnet Sort-X, (registrert varemerke) og er patentert i Norge. Bruk av sorteringsristen er ikke påbudt, men den benyttes likevel av nesten 50 trålere. De fleste har anskaffet sorteringsrist i løpet av de siste tre månedene.

Sorteringsristens konstruksjon og virkemåte

Sorteringsrist i torske-trål, Sort-X består av to separate sorteringsrister, 1. og 2. hovedrist, med gitt spileavstand, og en stopperist som er kledt

med PVC-duk. Ristene monteres etter hverandre i en ekstra forlengelse mellom den ordinære forlengelsen og sekken i trålen, der de erstatter en del av overpanelet. Den første monteres med en viss helningsvinkel, den andre monteres parallelt med trålen sideleis og stopperisten bakerst med en helningsvinkel. Modulene hengsles sammen med GM-låser og det festes kjettinger mellom den fremste og den bakerste modul for å holde systemet i posisjon. Hensikten med stopperisten og støttekjettingen er å holde konstruksjonen i posisjon, samtidig som stopperisten kledt med presenning gjør at unsluppet fisk ikke kan svømme inn i trålen igjen eller påføres skader av nett. Sorteringsristene leveres fra trålverkstedet montert i en nettseksjon. Om bord i båtene gjenstår det kun å sy inn seksjonen i trålen mellom belgen og den ordinære forlengelsen.

Sorteringsristen lages i to størrelser; en for større hekktrålere og en for mindre trålere med hekkull. Prinsippene for konstruksjonen er de

FG

NR. 9
1994

samme for begge varianter. Varianten for småtrålere er kun nedskalert i konstruksjon av håndteringsmessige årsaker og for å tilpasse systemet til størrelsen av torsketrål som benyttes av denne typen fartøyer.

Sorteringsristen fungerer på den måten at fisk under en viss størrelse blir sortert ut mellom spilene, mens større fisk ledes under og havner i trålposen. Spileavstanden er dermed avgjørende for størrelsen på den fisken som slippes ut. Ved å installere en fast konstruksjon på den måten som er beskrevet her, vil utsorteringen foregå på et tidligere stadium enn med en vanlig trålpose. Resultatene viser at fisken slipper ut hurtigere og det oppnås skarpere seleksjon sammenlignet med en vanlig trålpose. Med 55 mm spileavstand for torsk og hyse er det oppnådd en utsortering av fisk under minstemål på 90–95%, selv ved relativt store tettheter med små fisk.

Samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og private bedrifter

Utviklingen av Sort-X systemet er et resultat av et nært samarbeid mellom forskningsmiljøer, redskapsprodusenter og fiskere. Utviklingen startet høsten 1989 og har foregått i faglig regi av Norges fiskerihøgskole-Universitetet i Tromsø under ledelse av Roger Larsen, som er oppfinner av dette systemet. Tidlig i utviklingsfasen ble det knyttet kontakt mellom Fiskerihøgskolen og private bedrifter i Tromsø for forsert framdrift av prosjektet. Daværende fiskeriminister Svein Munkejord var med på å initiere denne prosessen. Fra starten av har NOFI Tromsø A/S, som har stått for montering av ristene i nettseksjoner og Maritim Sveiseservice A/S som har stått for det sveisetekniske arbeidet med selve ristene, deltatt og bidratt med både kompetanse og økonomisk støtte.

Fram til 1993 ble det gjennomført 250 toktdøgn på innleide trålere. Utviklingen har vært en lang prosess der forsøkene har vært underlagt strenge kriterier når det gjelder dokumentasjon av både virkemåten i trålen og effekten på utsorteringen. Før man kom fram til det som i dag heter Sort-X, ble det prøvd ut 10 forskjellige konstruksjoner og ingen endringer ble foretatt underveis uten at effekten ble dokumentert med både undervannskamera og ved at unnsloppet fisk ble samlet opp med en spesiallaget oppsamlingspose.

Kvalitetskontrollert teknologi

Funksjonaliteten og brukervennligheten av sorteringsristen henger nøye sammen med kvaliteten på systemene som leveres ombord i fartøyene. Dette omfatter både det sveisetekniske arbeidet med selve ristene og innmonteringen i nettseksjoner. I Tromsø er aksjeselskapet Selfi A/S opprettet med NOFI Tromsø A/S, Maritim Sveiseservice A/S og oppfinneren Roger Larsen som aksjonæ-

rer. Hovedformålet med selskapet er å sikre at det leveres en kvalitetskontrollert teknologi på markedet, gjennom et kvalitetssikringssystem som setter spesielle krav til materialvalg, konstruksjon og innmontering. Andre viktige oppgaver er videreformidling av nye kunnskaper til montasjebedriftene og ivaretagelse forespørsler, oppdatering, etc. mellom produsentbedrifter, brukere av systemet og offentlige instanser.

Selfi A/S har bygget opp et kvalitetssikringssystem omkring Sort-X hvor hensikten er å oppnå at en sorteringsrist for torsketrål (Sort-X) vil være ens uansett verksted den produseres ved. Samtlige systemer som produseres er merket med produktionsnummer hvor Selfi A/S holder oversikt over alle systemer som blir produsert. Under produksjonen fylles det ut et kontrollskjema som sendes til Selfi A/S, med en kopi til kunden. For myndighetene (og kontrollinstansene) vil en slik kvalitetssikring være både nødvendig og helt avgjørende for å kunne tillate bruk av sorteringsrist i torsketrål.

For å hindre at produksjonen ikke kom ut av kontroll, og at ikke alle og enhver kunne begynne å produsere Sort-X, søkte Selfi A/S tidlig i utviklingsfasen om patent for denne teknologien. I dag er det oppnådd patent i Norge. Dette innebærer at ingen kan produsere Sort-X uten samtykke fra Selfi A/S, navnet er også registrert varemerke. Det er levert inn søknader for flere land, men disse er ikke ferdigbehandlet ennå. I dag er det en produsent av rister og to redskapsprodusenter som monterer ristene inn i nettseksjoner. Det er redskapsprodusentene som kjøper selve ristene fra et sveiseverksted, monterer den i nettseksjon og står som leverandører til brukerne. Antall produsenter av Sort-X vil bli utvidet dersom behovet krever det. For samtlige systemer som leveres betales det royalté til patentinnehaveren Selfi A/S.

Erfaringene hittil og situasjonen i dag

Det var våren 1993 at de første trålerne begynte å ta sorteringsristen i bruk i kommersielt fiske. Dette skjedde i forbindelse med at de fikk dispensasjon for å fiske i områder som var stengte på grunn av for stor innblanding av undermålsfisk. I begynnelsen hadde trålerne kontrollør fra Fiskeridirektoratet ombord. Ved bruk av sorteringsristen gikk innblandingsprosenten ned fra 20–30% til 5–10% og trålerne fikk lov til å fortsette fisket i disse områder uten kontrollør. Områder blir stengt hvis innblandingen av undermålsfisk i antall overstiger 15% i fangstene.

Det foreligger en norsk-russisk protokoll på at torsketrålere kan fortsette fisket i områder som stenges på grunn av for stor innblanding av småfisk, hvis de benytter Sort-X. Det kan i denne sammenheng nevnes at det under utprøvingen av sorteringsristen er gjennomført flere tokt med russiske fartøyer i samarbeid med norske forskere.

I de siste månedene har utviklingen gått raskt.

Mens antall leverte komplette Sort-X systemer var 11 stk i 1993, er tallet på trålere hvor sorteringsristen er tatt i bruk, eller er i ferd med å tas i bruk, nå kommet opp i 47. Et interessant moment i denne utviklingen er at teknologien anskaffes på fartøyene uten at det foreligger noe påbud om bruk av sorteringsrist. Den økte interesse for teknologien har heller ikke noen direkte sammenheng med stenging av felter, men er et resultat av at det legges opp til at fangstene skal bestå av større fisk. Fra myndighetenes side er det satt krav om at den minste tillatte spileavstand i Sort-X skal være 55 mm, kombinert med minimum 135 mm maskevidde i trålposen, i fiske etter torsk og hyse. Disse reglene tar utgangspunkt i dagens regulering for bruk av torsketrål i nordlige farvann og hensynet til å unngå bifangst av fisk under minstemålet i størst mulig grad.

Det er en klar sammenheng mellom spileavstand i sorteringsristen og størrelsen på den fisken som fanges. Av denne grunn har stadig flere fartøyer tatt i bruk sorteringsrister med spileavstand opp til 80 mm, for derigjennom å sortere ut mesteparten av fisk under ca. 60 cm. Det er allerede utviklet et kassett-system for enkelt å kunne skifte ut rister dersom det skulle være et behov/ønske for å endre spileavstand. Prototypen på denne rist-kassetten ble tatt i bruk i august i år.

Erfaringene med Sort-X så langt er positive, og fram til nå har det ikke dukket opp noen praktiske forhold som hindrer bruk av en slik teknologi på fartøyene. Resultatene som er rapportert tilbake, føyer seg inn i mønstret fra utviklingsfasen. Selv om teknologien er utviklet med henblikk på torskefisket i Barentshavet, er det fullt mulig å tilpasse Sort-X til andre fiskeslag, andre typer fiskerier og andre redskaper.

Framtidig satsing

For selskapet Selfi A/S som ansvarlig organisasjon for produktet

Sort-X, er det et klart siktemål å følge opp resultatene fra praktisk bruk og besørge videreutvikling av denne teknologien. Tilbakemeldinger fra brukerne på havet blir viktige for å innarbeide eventuelle forbedringer i funksjonaliteten til systemet. Ved at teknologien er ny, vil det etter all sannsynlighet være behov for å se på og eventuelt justere forhold som betinger gode resultater og lang levetid på systemene. Kvalitetskontroll og bruk av solide materialer i de ulike modulene blir derfor lagt stor vekt på.

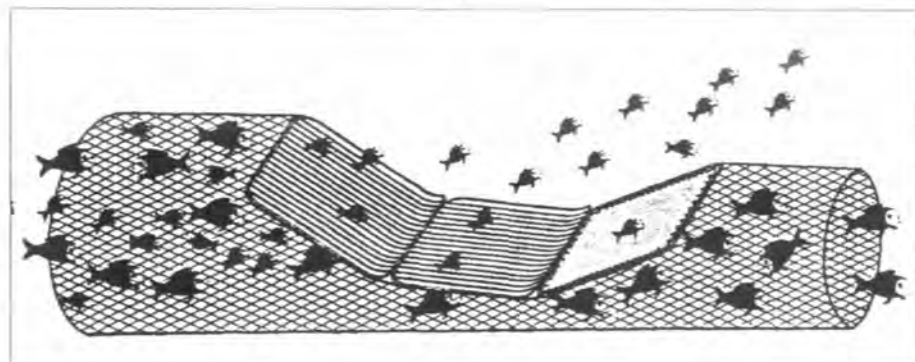
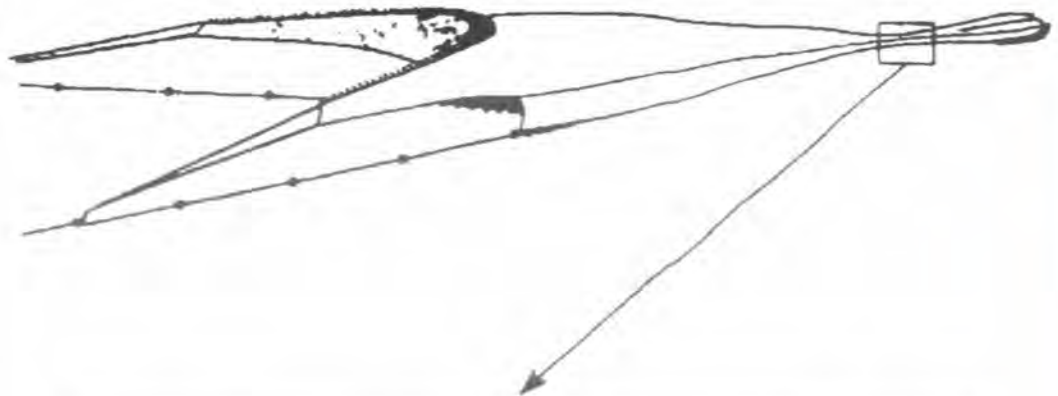
Prinsippene for denne skillerist-teknologien er svært enkle, og dette gjør det også mulig å tilpasse systemet til andre fiskerier etter behov med hensyn til fiskeslag, tråltyppe, trålstørrelse, fartøytype, etc. Foruten våre torsketråler, kan prinsippene for denne type størrelse-sortering anvendes i bl.a pelagisk trålfiske, fiske etter tropiske reker og i snurrevad.

Sorteringsristen Sort-X er patentert og kan ikke produseres uten samtykke fra Selfi A/S. Postboks 746, 9001 Tromsø.

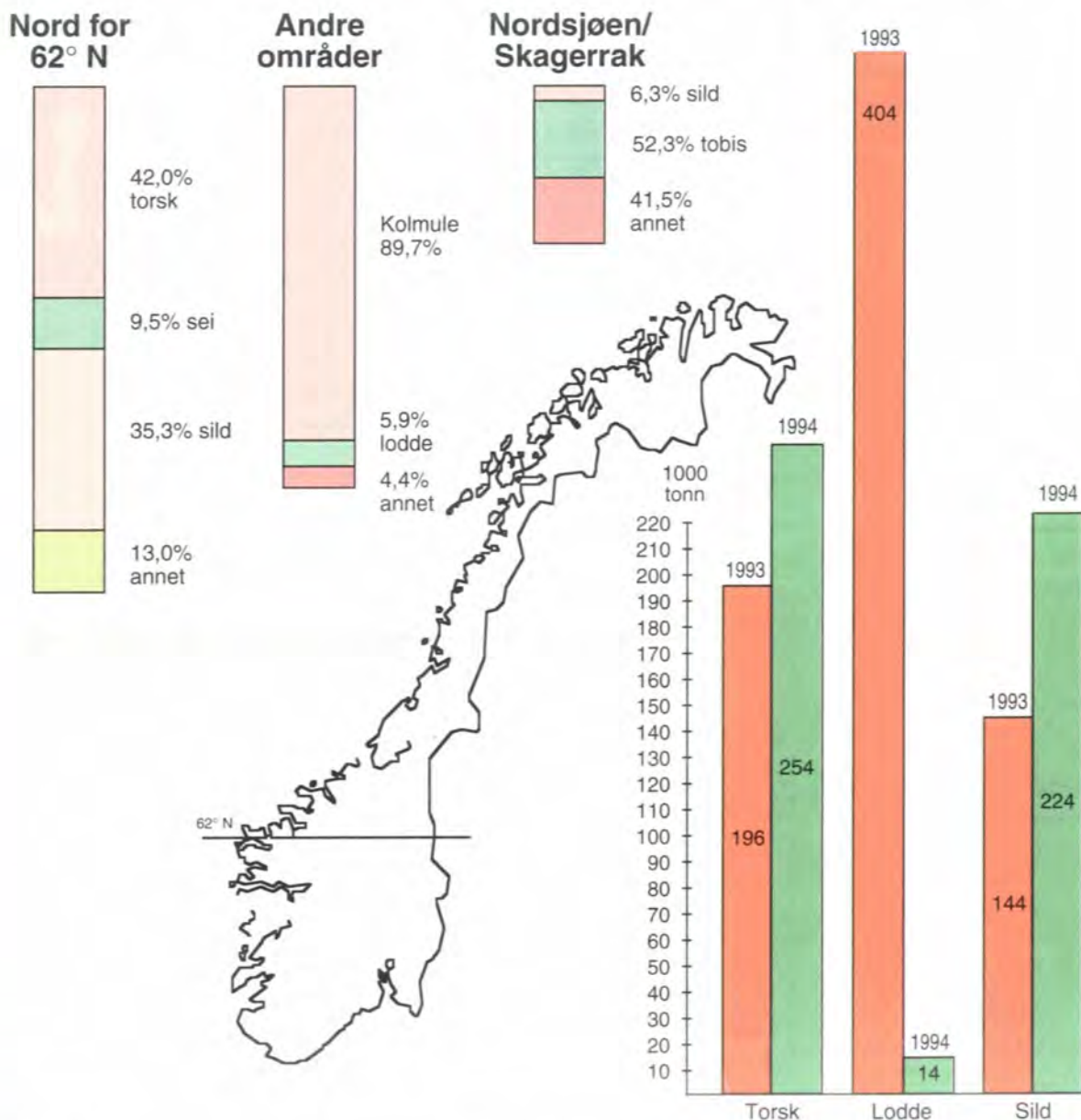
Sort-X

SELECTIVE FISHING TECHNOLOGY

Prinsippskisse

Foreløpig oversikt over ilandført kvantum pr. juni 1994

Tabell 1

Alle tall i rund vekt

	Til og med juni 1994				Totalt	
	Juni 1994	Nord for 62°	Nordsjøen/Skagerrak	Andre områder ¹⁾	t.o.m. juni 1994	t.o.m. juni 1993
Torsk	14 100	247 340	6 935	585	254 860	196 500
Hyse	3 610	33 880	2 170	365	36 415	19 400
Sei	16 415	56 110	31 975	315	88 400	91 500
Uer	6 770	12 025	395	5 300	17 720	14 240
Brosme	1 710	6 145	1 285	1 420	8 850	9 420
Lange/blålange	2 475	5 025	2 255	1 720	9 000	9 965
Blåkveite	2 750	5 475	400	55	5 930	5 090
Vassild	265	4 500	—	0	4 500	5 580
Pigghå	775	1 070	525	0	1 595	2 465
Lodde	0	—	—	14 900	14 900	404 600
Sild	49 515	202 080	16 245	0	224 325	144 165
Brisling	0	0	14 505	0	14 505	27 800
Makrell	0	0	4 240	0	4 240	985
Kolmule	0	0	0	224 940	224 940	226 235
Øyepål	8 300	0	38 400	0	38 400	59 200
Tobis	55 600	0	135 200	0	135 200	69 680
Reker	4 245	9 405	4 120	1 185	14 710	19 100
		589 055	258 650	250 785		

¹⁾ Inkluderer fangster tatt ved Jan Mayen, Island, Færøylene, Vest av Skottland, Øst-Grønland og NAFO.

Da vi vant i Haag

Del 2.

Fire personer som arbeidet bak kulissene
Av Per Solemdal, Havforskningsinstituttet i Bergen

Den første artikkelen i serien «Da vi vant i Haag», Fiskets Gang, nr. 4, 1994», tok for seg bakgrunnen for trålkonflikten med Storbritannia og selve rettsaken i Haag. Her fikk juristene sin velfortjente ros. Den foreliggende artikkelen skal vise bredden i «Fiskerigrænsekommiteén av 1949», eksemplifisert ved en kommandørkaptein, en namnegransker og to havforskere.

Fiskerigrænsetvisten med Storbritannia, som kom opp ved den Internasjonale domstolen i Haag i 1951, utviklet seg fra en diplomatisk-politisk sak til en overveiende rettsvist. Men som det framgikk av den første artikkelen (Fiskets Gang, 4. 1994), besto «Fiskerigrænsekommiteén av 1949» også av andre fagfolk, og disse fikk betydelig innflytelse på selve rettssaken.

Nedenfor følger en oversikt over medlemmene i komiteén:

Formann: Paal Berg, høyesterettsjustitiarius.
Viseformann: C. J. Hambro, odelstingspresident.
Svein Arntzen, høyesterettsadvoka.
Frede Castberg, professor.
Chr, Meyer, kommandørkaptein.
Gunnar Rollefsen, havforsker.
Reidar Skau, høyesterettsadvokat.
Trygve Utheim, stortingsrepresentant.
Som sekretær fungerte Ove Kreiner – Mielsen.

I tillegg ble det også brukt faglige kapasiteter utenfor komiteén, som gjorde en stor innsats for å dokumentere den biologiske og historiske siden av saken. Hele dette arbeidet bak kulissene finnes bl.a som 10 tykke mapper i Fiskeridirektoratets bibliotek. Artikkelforfatteren har bare lest i den siste mappen fra første halvår 1951, da de

Christopher Meyer. –
Marinehistoriker og
navigator

Kommandørkaptein Christopher Bremer Vahl Meyer, født 16.09. 1879 i Bergen, død 11.12.1958. Offiser i den norske marinen. I 1930 var Meyer medlem i den norske delegasjonen til Haagdomstolen for utredningen av sjøgrensespørsmål. Tilknyttet admiralstabens som spesialrådgiver fra 1939. I perioden 1947 til sin død var Meyer oppnevnt som sakkyndig i marinen med sjøterritoriale spørsmål som saksfelt. I 1950 ble Meyer oppnevnt som medlem i den norske delegasjonen til Haagdomstolen i grenselinjestriden med Storbritannia. Den 1. februar 1952 ble Meyer utnevnt til kommandør med stjerne av St. Olavs Orden.

endelige utkastene til rettsaken tok form. Det foreligger noen mer populære fremstillinger av selve saksgangen i Haag, men såvidt artikkelforfatteren kjenner til er sakens forstudier ikke gitt noen systematisk analyse. Materialet venter på minst en dr. scient.- student, fortrinnsvis en historiker.

Denne artikkelen gir derfor bare et par smakebiter på innsatsen til tre fagfolk, som på hver sitt spesialfelt gjorde en innsats for nord-norske kyst-

fiskere, og som la grunnen for kystfiskere i andre land, f.eks. Island.

Hevd og historisk praksis

Kommandørkaptein Meyer var den som sterkest mente at hevd og historisk praksis var viktige momenter i saken. Han leverte et 80 siders notat med tittelen «Norges hevd på fisket i kysthavet», med detaljerte opplysninger om norsk og utenlandsk fiske ved norskekysten langt tilbake i tiden. Han peker på at det var hevdprinsippet som var lagt til grunn i den Kgl. res. av 1935, som gir grunnlinjer fra Træna til Grense Jakobselv, og som var stridens eple mellom de gamle venner, Storbritannia og Norge.

Juristene, særlig advokat Arntzen, mente at det folkerettslige argument kom først, og ritiserte Meyers notat kraftig. Her skal tas noen eksempler for å illustrere de ulike syn på Norges kronargumenter representert ved advokaten og kommandørkapteinen.

I sine kommentarer til Meyers store notat kraver Arntzen i notat av 31/3-51: Etter min mening er det ikke heldig så sterkt å fremheve *hevd* som grunnlag for Norges rett som det er gjort i de første avsnitt av utkastet. Jeg er selvfølgelig oppmerksom på at anledningen til den kgl. res. av 1935 taler om «gamal nasjonal hevd», men hevd er her ikke brukt i betydningen grunnlag for retts-ervert. Britene vil nok mer enn gjerne forsøke å manøvrere oss bort i den posisjon at vi må bevise rettervert ved hevd. Men det bestrider vi i våre innlegg – og det med full rett.»

Arntzens kritikk gikk ellers ut på at endel av Meyers detaljopplysninger om grenser og avgifter som angikk russefisket på Finnmarkskysten på 1700-tallet og fremover kunne brukes mot Norge. «Fremlegger vi dette, vil motparten ganske sikkert be sin norske advokat, høyesterettsadvokat Annaeus Schødt, anstille nærmere undersøkelser, og han vil da lett også komme bort i de forarbeider til loven om hvalfredning av 1880, som er behandlet i Sjøgrensekommissjonens innstilling av 1911, II (fortrolig), p. 9 flg., og som inneholder uttalelser om synet på russefisket og beregningen av territorialgrensen på Finnmarkskysten, som er alt annet en heldige for oss.»

Den 27 april 1951 kom Meyers svar på Arntzens bemerkninger, i et 13 siders notat. En av uoverensstemmelsene gikk også på definisjonen av hovedtyper av den norske fiskerivirksomhet. Arntzen gikk inn for begrepene kystfiske og havfiske. Meyer ønsket også å innføre begrepet bankfiske, for å beskrive kystfiskets grenser mot havfiske.

Når det gjaldt det viktige hevd-prinsippet mener Meyer at den Kongelige resolusjon av 1935, som striden sto om, er «brukt i betydningen grunnlag for retts-ervert». Meyer mente at tidligere forsøk på å få Norges sjøgrense sikret ved internasjonale overenskomst har vært basert på «hevd erhvervet ved århundrers gammel bruksutøvelse». Han mente at britene allerede hadde satt oss

i den posisjon Arntzen nevner i sine bemerkninger. Han legger til: «Det ville vel ha vært en stor fordel om vi hadde ført et logisk oppbygget bevis for denne del av vårt rettsgrunnlag istedetfor å invitere motparten til å slå ned på den manglende beviskraft...». Meyer mente at det var viktig å vise til gammel hevd for kystfiskerne på bankområdene, selv om den aktuelle sak ikke inkluderer disse områdene.

Derfor ble fiskerikonsulent Birger Rasmussen ved Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt engasjert for å undersøke fiskeméd og stedsnavn fra Træna til grense Jakobselv, spesielt bankene utfor Senja, Malangsgrunnen og Sveinsgrunnen. Namnegranskaren Per Hovda fikk i oppdrag å aldersbestemme disse navnene.

Når det gjelder norsk hevd på bankene utenfor Finnmarkskysten argumenterte Meyer med grenser og avgifter under russefisket på 1700-tallet og fremover. Her er det Arntzen har sine forbehold når det gjelder svakheter som kunne avdekkes

Birger Rasmussen –
havforsker

Birger Rasmussen (1907–1978) virket 45 år i norsk havforsknings tjeneste.

I 1949 foretok han en befarung fra Træna til Grense Jakobselv. Han intervjuet fiskere om deres fiskeplasser og fiskeméd og samlet et stort materiale om forskjellige forhold av viktighet for kystfiskernes næringsutøvelse. Denne utredningen ble et viktig grunnlagsmateriale for fiskerigrensekomitéen.

Birger Rasmussen ble dr. philos. i 1955 på en avhandling om dypvanssrensens biologi. Denne «Rekebibelen» kom til å bli et internasjonalt anerkjent, vitenskapelig arbeid.

Hans store allsidighet, både vitenskapelig og praktisk, gjorde han til en Tordenskjolds soldat i komitéer og utredningsarbeid. Hans klare formuleringsevne var legendarisk.

Birger Rasmussen ble Havforskningsinstituttets mann i oljeeventyret i Nord-sjøen. I dette tøffe miljøet satte han seg med en gang i respekt i sitt utrettelige forsvar for de levende ressursene.

Birger Rasmussen var både en pioner og en arbeidshest i havforskningens tjeneste.

ved interne undersøkelser av britenes norske advokat Annaeus Schødt. Til dette svarte Meyer: «Den uttalte frykt betyr derfor fremmaning av spøkelses ved høylys dag»

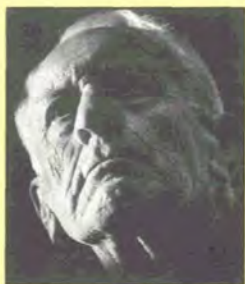
Etter videre diskusjoner og korrigeringer ble Meyers arbeid oversatt, interessant nok til engelsk, og trykket.

Enda mer i siste liten var Meyer med sine bemerkninger til det endelige forsvarsskriftet. Arbeidet var under korrekturlesning og advokat Arntzen reagerte på det han kalte «en fullstendig mangel på forståelse av de forhold hvorunder vi arbeider og av den måten man må arbeide på under en rettsak.» Men så var jo forberedelsene ikke som under en vanlig rettsak og viser vel egentlig hvor alvorlig hver enkelt tok sitt ansvar i denne viktige nasjonale saken.

Disse forpostfektninger mellom folkerettseksperten Arntzen og den maritime historiker og navigasjonseksperter Meyer medførte åpenbart en fruktbar syntese som kom fram i Arntzens sluttinnlegg i Haag, (se artikkel i Fiskets Gang, nr. 4. 1994). En av dommerne, den amerikanske, mente til og med at det var nødvendig å ta frem folkeretten når den historiske rett var bevist.

Den reisende havforsker

Birger Rasmussen utarbeidet en stor rapport, «Fiskeriene fra grense Jacobselv til Træna. En detaljert oversikt over de enkelte fiskeområder», med tabeller og detaljkart over grunnlinjepunktene. Rapporten er på 87 sider. Han intervjuet en rekke fiskere og tillitsmenn i hele området, bl.a. om effekten av de utenlandske tråleres virksomhet. Fra det mest intense trålerområdet, Andfjorden til Vesterålsfjordene, skriver han bl.a.:

Per Hovda

Per Hovda, fødd 17.10 1908 i Hjelmland filolog og stadsnamngranskar. I seinare tid kjendt som «eldregeneral» under eldreopprøret som resultatet i den såkalla «eldremilliarden». Cand. philol 1938, dr. philos 1962. Amanuensis ved Norsk Stadsnamnarkiv, arkivsjef 1942–78, dosent ved Universitetet i Göteborg 1955–56. Statens namnekonulent frå 1942. I den samanhang gjorde Hovda eit større arbeid med stadnamn frå Træna til Grense Jacobselv i samband med Haagsaka i 1951. Arbeidet er publisert under tittellen; «Les noms des lieux de peche depuis Træna jusqu'ua Varangerfjorden» (1951). Andre publikasjonar: «Nokre målbrigde i nynorsk tid» (1956), «Norske fiskemed (dokteravhandling) (1961) og «Norske elvenamn» (1966). Frå 1972 medlem i Norsk Språkråd for Norsk Måldyrkingslag.

Deler av modellen som ble brukt i Haagsaken i 1951. Modellen er i dag ved Norges Fiskerimuseum i Bergen. (Foto: Olav Lekve)

«Under de møter som ble holdt med fiskerne i desember 1949 ble også innsamlet opplysninger om utenlandske fartøyers fiske på denne kyststrekning. Fiskerne i Andenes opplyste at trålerne viste seg første gang på banken utfor Andenes i 1932–33. I 1934 var trålerflåten øket kolossalt, og de kunne telles 400 trålere som fisket på strekningen fra Andenes til Røst på samme tid. Dette år var trålerflåten ledsaget av både tyske og engelske vaktskip som lå ute på feltet. Samme år begynte også fiskerne å tape bruk ute på banken. I 1935 var det likeledes en masse trålere. For å avmerke garnsettene sine satte de norske fiskere dette år ut retningsbøyer med lys på Strya og Litlegryte på Ariplåpynten (Bleikdjufta). Fiskerne forteller at trålerne tok opp bøylene med iler og tok dem med seg.

Når det gjelder omfanget av brukstapet for norske fiskere som drev med passiv redskaper, forteller Rasmussen fra Nordbanken:

«Fiskerne fra Båtsfjord beretter at på Nordbanken gikk det ikke en dag i fjor vinter uten at noen mistet bruk. Særlig var det tungt en natt da 28 båter på ett sjøvær tapte tilsammen 330 stamper line samt 44 iler med lys. Enkelte hadde hatt tap på 40 stamper line. - - - På de møter som ble holdt med fiskerne ble lagt frem karter med den norske resolusjonsgrense og med de «røde linjer» (det eng. forslaget) inntegnet. Fiskerne var enige om at hvis de «røde linjer» ble gjort gjeldene slik at sektoren utfor Båtsfjord ble fritt hav, så ville alt bakkefiske fra Båtsfjord opphøre, og alle sjarkene bli sjaltet ut.»

Liknende detaljerte opplysninger om trålervirksomhet, redskapstap og konsekvensene av ulike grenser, samlet og systematiserte Birger Rasmussen på en forbilledlig måte. Rapporten skulle bli tungt skyts i Haag!

Tilbake til norrøn tid

I forbindelse med dokumentasjonen av de norske kystfiskeres historiske virksomhet utenfor kysten av Nord-Norge laget stedsnavneksperter Per Hovda avhandlingen «Namn på fiskegrunnar og fiskeméd frå Træna til Varangerfjorden». Den består av en rekke eksempler på navnenes betydning og alder. Det gjelder både fiskegrunner, fiskeméd og farlige boer og skjær. Etter å ha konstatert at fiske på nord-norske kystbankene har eksistert siden stein og jernalder, og at det forligger funn fra bronsealderen av havgående fartøyer, går forfatteren over til tolkningen av navn.

Han gir først definisjonen av ordet méd: «*Méd* n. (sume stader f.) gno. (gammelnorsk) *mid* n. er eit utgamalt ord i nordisk og tyder merke til å finne att ein bestemt stad på sjøen ved hjelp av skjæringspunktet millom to siktelinjer som lagar ein vinkel og siktelinene vert dregne yver markerte punkt som nes og fjelltopper eller holmar og skjær. Ved hjelp av méd kan ein soleis finna att fiskeplassane med matematisk nøyaktighet». Slike fiskeméd

Gunnar Rollesen –
havforsker

Gunnar Rollesen viet hele sitt liv til fiskeriforskning, og var direktør ved Havforskningsinstituttet i Bergen i perioden 1948–1970.

Det var torsken som sto hans hjerte nærmest. Han studerte alle dens livsstadier, fra egg til skrei, den gyteferdige vandretorsken, både i laboratoriet og i felten. Verdenskjent er hans studier over torskens «ferdsskriver» øresteinene, kvannsteinene eller otolithene. Kjært barn har mange navn. Den ga Rollesen opplysninger både om alderen, hvor mange ganger skreien hadde gytt og dens oppvekstområder.

Spesielt store øyeblikk i Rollesens liv må ha vært overtagelsen av «Sarsen» i 1950, Akvariet og det nye Havforskningsinstituttet i 1960 og utgivelsen av storverket «Havet og våre fisker» i 1962. Rollesen sto for både idé og gjennomføring av disse milepæler i etterkrigstidens norske havforskning.

Akvariet i Bergen ble hans øyesten. Vi som fikk gleden av å omgås han der nøt godt av hans store omgjengelighet, allsidige kunnskaper og hans humoristiske sans. Og det er et stort publikum som har hatt glede av hans utrolige evne å popularisere. I 1952 ble han utnevnt til ridder av St. Olavs orden for sin innsats i «Fiskerigrensekomiteen av 1949».

finns det tusenvis av på kysten, bare i det eldgamle fiskeområdet Bleikdjuvet var det 30–40 av dem. Når det gjelder navn på fluer og fall forteller Hovda:» Det er ei kjend sak at det yver heile jordi finst ei gamal yvertru um at det under visse høver fylgjer uheld med å nemna visse ord og namn, dei var tabu. Dyrenamn var tabu, fårlege å nemna på sjøen i gamal tid, og boar, fluer og fall som var fårlege for folk som ferdast på sjøen, har dei so gjeve dyrenamn for å peika ut at dei var fårlege. - - - Mange av boane og falli på Senja har av den grunn fått dyrenamn. - - - Fjellet *Oksen* (Senja) er soleis uppkalla etter ein fårleg boe, *Oksen*, utfor det bratte fjellet. og *Purkegrunnen* nord for Senja har gjeve namn til *Purka*, eit høgt fjell ved botn av

TELEGRAFVERKET		TELEGRAM	
Kl.		Sendt til	
Stign.	Frå	Dato	Nr.
M.	Stasjon		
Skrev så det er lett å lese!		Alltid stryking og retting!	
Frå-adressen:	Fiskerigrønsekomiteen, Utenriksdep. Oslo.		
Tekst og underskrift:	MIN DELTAGELSE G.O. SARS TEKNISKE PRÖVETUR ABSOLUTT NÖDVENDIG- NYTT UTSTYR SKAL PRÖVES LIKELEDES AVGJÖRELSE OM HOVEDMASKINERI KAN GODTAS, HENSTILLER INNTRENGENDE UTSETTELSE DA UMÖLIG SKAPPE VIKAR. ROLLEFSEN.		
	Sendt 22 eller 23) 10 1950.		

Bl. nr. 1 o. 1948. 19700100. 2da k.k. (Den som sender telegrammet, må skrive adressa til bær.)

Steinfjorden. - - - Denne skikken å nytte tabu i dette slag namn har røter langt tilbake i norrøn tid.»

I tidligere tider var det også enslags privat eiendomsrett til et fiskeméd, som til en viss grad ble respektert i mellomalderen. En svarte da en viss del av fangsten til eieren. Hovda gir et eksempel fra sagatiden: «I Landnámabok Islands, s. 83, er det fortald om *Turid Sundafyllir* som flytte ut til Island fra Lofoten at ho fann *Kviarmid* i Isafjorddjupet (Island) og tok betaling for å gjeva upp médlinone til andre.» Tilsvarende eksempel gir Hovda fra Norge: «Frå Vikna heiter det m.a. at før «var det gjerne slik at fann ein mann ei kveiteséta, so blei ho gjerne betrakta som noko finnaren hadde ein personleg forrétt til, og som ofte fekk namn etter finnaren, og jamnast respekterte dei kvarandres sette . . .».

Etter en samlet vurdering av sitt materiale konkluderer Hovda:

«Denne yversyni viser at det som arkeologiske funn, det historiske kjeldetilfanget og dei kulturhistoriske opplysningane kan fortelja um fiske i Nord-Noreg samsvarar med den språklege granskingi av eit avgrensa område av namnetilfanget (fiskegrunnar og fiskeméd) som har samband med fiske, kan gjeva opplysning um.»

Hovdas avhandling kom senere «i klemme» mellom herrene Arntzen og Meyer. Sjøhistorikeren fikk protokollert: «Han er uenig i at herr Hovda's avhandling om «Namn på fiskegrunnar og fiskeméd fra Træna til Varangerfjorden» blir tatt med som bilag til forsvarsskriftet. Han begrunner dette med henvisning til visse feil og dårlig underbyggede hypoteser og finner i det hele at utredningen ikke er annet – forsåvidt tvistemålet angår – enn en etter hans mening overflødig bekreftelse på at norske fiskere har befolket den norske kyst allerede i forhistorisk tid så langt nordover som til

Lopphavet. Han anser avhandlingen for å være ganske overflødig og derved uheldig som prosessdokument i tvisten om fiskerigrønsen». Har vi her med en marinehistoriker som ikke ønsker sivilister inn på sitt territorium?

Advokat Arntzen uttaler i protokollen fra samme møte at «Hovdas avhandling var blitt vedtatt fremlagt som annekst i et tidligere møte, og også medtatt i den foreløpige liste over annekser som var blitt sendt komité-medlemmene.» Så dermed kom Hovdas interessante navnestudium også til Haag!

Torskens forsvarer

Rollefsen var et viktig medlem av «Fiskerigrønsekomiteen av 1949». Forsvaret gikk bl.a. ut på å dokumentere konsekvensene for norske kystfiskere av brukskollisjoner med de britiske trålere. I alt ble 39 trålere oppbrakt, botelagt og fangst og redskap inndratt.

Når det gjaldt bestandssituasjonene var den norsk-arktiske torsken på det tidspunkt ikke truet av overbeskatning. Men mange lokale bestander, som var svært viktige for de norske kystfiskere, ble hardt beskattet av de britiske trålerne.

Om brukskollisjoner skriver Rollefsen bl.a.:

«Lite aner en britisk trålskipper om de mange ganger som norske fiskeskjøyter etter å ha stampet seg ut på fiskefeltet må vende om fordi de ser trålerens master og skrog tegne seg mot horisonten i uberegnelig kryssing hit og dit.

Lite aner de om de skuffelser, alt ekstra slitet og alle ekstra-utgiftene som den blotte tilstedeværelse av en tråler forårsaker. Disse ting blir ikke og kan heller ikke bli registrert i tabeller. De registreres bare i fiskerens sinn, og setter dype spor i hans økonomi».

Om trålerenes virksomhet nær kysten uttaler Rollefsen bl.a.:

«Når de mange utenlandske trålere under sin jakt på den norsk-arktiske torsk langs den norske kyst opererer nær kysten kan de ikke unngå å fange fisk som hører til der. –

Av de tyske og britiske tråleres fangstopp-gaver får man et illustrerende bilde av fangstens sammensetning, og det fremgår av disse offisielle data at trålerne foruten torsk fanger store mengder sei, hyse, uer, kveite, flyndre, lange og brosme, m.a.o. de fiskeartene som danner grunnlaget for det norske kystfiske den største delen av året».

Samtidig med arbeidet i komitéen arbeidet Rollesen med å fullføre G.O. Sars («Sarsen»), det første havgående forskningsfartøy siden «Michael Sars» fra 1900. Den tekniske prøveturen i 1950 falt sammen med et møte i komitéen. Telegrammet fra Paal Berg, tidligere hjemmefrontleder og daværende høyesterettsjustitiarius lyder (trykkfeil inkludert): «Fieksrigrensekomiteen henstiller inn-trengende til dem møte fredag førstkommande kl.13 – Paal Berg.» Rollesen Rollesens svar fremgår av faksimilen på forrige side. Prøveturen med «G.O. Sars» må ha vært en av Rollesens største dager, og da måtte selv fiskerigrense-saken vike.

En av Rollesens idéer i komitéen var å frem-

stille den aktuelle kyststrekningen i Nord-Norge med en tredimensjonal plastisk modell, og de lange, rette grunnlinjene trukket opp. Arbeidet ble nydelig utført av reklamekonsulent Tom Haugland, Bergen. Den ble transportert til Haag i fem store kasser, der den fikk stor oppmerksomhet. Den står i dag lagret på Havforskningsinstituttets lokaler på Nykirkekaien i Bergen, men burde heller levet sine pensjonistdager til almen beskuelse f.eks. på Fiskerimuseet i Bergen. Det ser ut til at dette vil bli ordnet i nærmeste fremtid.

Adresselapper på de fem transportkassene tyder på at modellen også var på seierstog i Nord-Norge etterat dommen hadde falt i Haag.

Sluttord

Det var en stor innsats som ble mobilisert for å forsvare norske interesser i trålkonflikten med Storbritannia i 1951. Eksperter fra mange fagmiljøer ble trukket inn i den treårige forberedelse til rettsaken i Haag. Og vi vant!

I dag er det mye større nasjonale interesser som står på spill. Denne gangen er det folket, og ikke juristene, som avgjør saken. Men det kan jo være en inspirasjon å minnes seieren i Haag!

Liten søkning til sikkerhetskursene for fiskere

Mange fiskere ser ut til ikke å ha fått med seg bestemmelsen om at alle helårsfiskere og personer som har fiske som hovedyrke skal ha gjennomgått sikkerhetskurs før 1.1.96. De som etter denne dato ikke kan dokumentere at de har gjennomgått slikt kurs, risikerer å miste jobben. Personer som har fiske som biyrke, har henstand til 1.1.97, heter det i en pressemelding fra Sjøfartsdirektoratet.

Søkingen til sikkerhetskursene for fiskere er hittil i år langt mindre enn forventet. Direktoratet antok at 3.000 fiskere ville ha gjennomgått kurset ved utgangen av 1994. Nå ser det ut til at antallet blir bare ca. 2.000. Til et kurs i regi av Møre og Romsdal Fiskarlag i begynnelsen av september var det for eksempel innkommet bare 7–8 påmeldinger til de 25 kursplassene da påmeldingsfristen utløp.

Hvis denne tendensen fortsetter, kommer 4.000–5.000 fiskere til å være uten den nødvendige sikkerhetsopplæringen ved inngangen til 1996. Det vil ramme dem selv. Direktoratet anbefaler derfor fiskerne på det sterkeste å sørge for slik opplæring i tide.

Riktig nok vil det – dersom forholdene tilsier det – etter fristens utløp kunne bli gitt dispensasjon fra kravet i inntil seks måneder, men

direktoratet anbefaler ikke fiskerne å la dette bli noen sovepute.

Sikkerhetskursene, som varer en uke (40 timer), er gratis. Både teoretisk og praktisk opplæring blir gitt om bord i undervisningsfartøyer – ett i Nord-Norge og ett i Sør-Norge. Fartøyene ambulerer mellom flere steder i de to landsdelene. Kapasiteten er 45 kurs med inntil 25 deltakere på hvert av fartøyene.

I tillegg arrangeres sikkerhetskurs på land. Kapasiteten her er 90 kurs à 10–15 deltakere pr. år.

Det er de mange ulykker med fiskefartøyer og tap av menneskeliv som har fått direktoratet til å kreve obligatorisk sikkerhetsopplæring. Det er derfor med en viss bekymring at direktoratet registrerer den lave oppslutningen om sikkerhetskursene.

Nærmere bestemmelser om sikkerhetsopplæring står å lese i *Den Norske Sjøfartskontrollens regler for fiske- og fangstfartøyer av 1993*, Forskrift av 10.2.1989 nr. 88 om sikkerhetsopplæring for fiskere, prgr. 2.

Direktoratet gjør for ordens skyld oppmerksom på at det frem til utgangen av 1995 er tilstrekkelig om halvparten av mannskapet på et fiskefartøy har gjennomgått sikkerhetsopplæring. Der besetningstallet er et odde tall, f.eks. fem, skal minst to ha gjennomgått sikkerhetskurs.

J. 94/94

Forskrift om kvoter i trålfiske etter sild i Nordsjøen i 1994.

J. 95/94

(J. 94/94 UTGÅR)

Forskrift om kvoter i trålfiske etter sild i Nordsjøen i 1994.

J. 96/94

(J. 206/93 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter sei sør for 62° N i 1994.

J. 97/94

Omregningsfaktor for filetvekt av torsk og hyse til rund vekt.

J. 98/94

(J. 97/94 UTGÅR)

Omregningsfaktorer for filetvekt av torsk og hyse til rund vekt.

J. 99/94

(J. 85/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske med torskestrål og snurrevad – Stenging av områder i fiskevernsonen ved Svalbard.

J. 100/94

Utlysing av to midlertidige torskestråltillatelser.

J. 101/94

(J. 70/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om åpning og sluttdato i fangst av vågehval i 1994.

J. 102/94

Forskrift om stopp i fiske etter sei sør for 62° N i 1994.

J. 103/94

Forskrift om opphevelse av fartøyskvotene i loddefisket i det nordøstlige Atlanterhav i 1994–1995.

J. 104/94

Forskrift om regulering av drivgarnfiske etter makrell.

J. 105/94

Forskrift om fastsettelse av avregningsfaktor ved fiske etter makrell i 1994.

J. 106/94

Forskrift om regulering av fiske etter torsk og hyse med flytline – Stenging av områder på kysten av Finnmark.

J. 107/94

(J. 26/93 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift av 12. desember 1986 nr. 2185 om tildeling av tillatelse til å drive fiske med trål.

J. 108/94

(J. 80/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter hyse med konvensjonelle redskap unntatt not nord for 62° N i 1994.

J. 109/94

(J. 95/94 UTGÅR)

Forskrift om trålfisket etter sild i Nordsjøen etter første september 1994.

J. 110/94

(J. 71/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter sei nord for 62° N i 1994.

J. 111/94

(J. 30/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter norsk vårgytende sild i 1994.

J. 112/94

(J. 81/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske med torskestrål og snurrevad – Stenging av områder i Barentshavet og på kysten av Finnmark utenfor 4 n. mil.

J. 113/94

(J. 88/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske med snurrevad – Stenging av område på kysten av Finnmark innenfor 4 n.mil av grunnlinjene.

J. 114/94

(J. 134/93 UTGÅR)

Forskrift om siste startdato for deltakelse i rekefisket ved Øst-Grønland i 1994.

J. 115/94

(J. 21/87 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om adgang til å drive trålfiske ettes reker.

J. 116/94

(J. 169/79 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om adgangen til å delta i snurpenotfiske etter sei.

J. 117/94

(J. 1076/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om tildeling av tillatelse til å drive fiske med trål.

J. 118/94

(J. 194/89 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om adgangen til å drive trålfiske i området mellom 4 og 12 nautiske mil fra grunnlinjene utenfor det norske fastland.

J. 119/94

(J. 193/89 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om trålfrie soner og fleksible områder utenfor 12 n. mil fra grunnlinjene ved det norske fastland.

J. 120/94

(J. 111/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter norsk vårgytende sild i 1994.

J. 121/94

(J. 117/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift av 12. desember 1986 om tildeling av tillatelse til å drive fiske med trål.

J. 122/94

(J. 106/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske etter torsk og hyse med fløytline – Stenging av områder på kysten av Finnmark.

J. 123/94

(J. 87/93 og 117/94 UTGÅR)

Forskrift om adgangen til å delta i snurpenotfiske etter sei.

J. 124/94

(J. 112/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske med torsketrål og snurrevad – Stenging av områder i Barentshavet og på kysten av Finnmark utenfor 4 n. mil.

J. 125/94

(J. 15/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av trålfiske etter torsk og hyse nord for 62° N i 1994.

J. 126/94

(J. 110/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske etter sei nord for 62° N i 1994.

J. 127/94

(J. 72/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter torsk med konvensjonelle redskap nord for 62° N i 1994.

J. 128/94

(J. 21/93 UTGÅR)

Forskrift om maskevidde, bifangst og minstemål m.m. ved fiske i fiskevernsonen ved Svalbard.

J. 129/94

(J. 20/93 UTGÅR)

Forskrift om maskevidde, bifangst og minstemål m.m. ved fiske Svalbards territorialfarvann.

J. 130/94

Forskrift om regulering av fiske i fiskevernsonen ved Svalbard.

J. 131/94

(J. 220/90 UTGÅR)

Forskrift om maskevidde, bifangst og minstemål m.m. ved fiske i fiskevernsonen ved Svalbard.

J. 132/94

Forskrift om regulering av fiske i fiskevernsonen ved Svalbard.

J. 133/94

(J. 165/90 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om maskevidde, bifangst, fredningstid og minstemål m.v. ved fangst av fisk og sild.

J. 134/94

(J. 126/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter sei nord for 62° N i 1994.

J. 135/94

(J. 99/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fiske med torsketrål og snurrevad – Stenging av områder i fiskevernsonen ved Svalbard.

J. 136/94

(J. 87/94 UTGÅR)

Forskrift om endring av forskrift om regulering av fisket etter makrell 1994.

J. 137/94

(J. 120/94 UTGÅR)

Forskrift om regulering av fisket etter norsk vårgytende sild i 1994.

J. 138/94

(J. 143/93 UTGÅR)

Forskrift om åpning av kystfartsøygruppens fiske etter sild i Trondheimsfjorden i 1994.

Fiskeridirektoratet ble opprettet i 1900. Vi har i dag ca. 530 ansatte. 300 arbeider ved distrikts- og lokalkontorene langs kysten, resten ved hovedkontoret i Bergen. Fiskeridirektoratet har forvaltningsansvaret for en næring i rivende utvikling innenfor fiske, fangst, foredling og havbruk. Fiskeridirektoratet skal passe på at ressursene i havet blir tatt godt vare på og utnyttet til beste for hele samfunnet.

LIVET I HAVET – VÅRT ANSVAR

Utlysning – Nytildeling av 2 bomtråltillatelser

Fiskeridirektoratet vil be om at følgende kunngjøring tas inn i Deres avis så snart som mulig:

Nytildeling av 2 bomtråltillatelser.

Fiskeridepartementet har besluttet at det skal tildeles to nye tillatelser til å drive bomtrålfiske.

Tildeling av tillatelsene skal basere seg på utskiftning av fartøy med nord-sjøtillatelse eller småtråltillatelse. Tillatelsen skal avgrenses til å gjelde trålfiske etter flatfiskarter. Dette innebærer at den som tildeles slik tillatelse må gi fra seg de øvrige rettigheter nordsjø- eller småtråltillatelsen gir. Det vil ikke bli aktuelt å utvide ressursgrunlaget senere.

Tillatelsene skal være avgrenset til området syd for 62° N.

Departementet har bestemt at en ved utskiftning skal kunne øke fartsøystørrelsen ut over den maksimale størrelse som gjelder for nordsjøtrålere (300 BRT etter målreglene av 1947 eller 600 TE etter målreglene av 1969) og småtrålere (fartøy mellom 21 og 34 m.s.l. og mellom hhv. 60 og 250 BRT eller mellom 150 og 500 TE) Departementet har videre bestemt at utskiftningen ikke skal være begrenset av den praksis som er utviklet i tilknytning til forskriftsbestemmelsene om at utskiftning ikke skal representere en nevneverdig kapasitetsøkning.

Ved prioriteringen av søknadene vil det legges vesentlig vekt på kjennskap til driftsformen som sådan og på muligheten som ligger i det enkelte prosjekt for å oppnå økonomisk lønnsomhet i driften. Det vil også bli lagt vekt på muligheten for en utvikling av fiskeindustrien på land basert på foredling av flatfisk.

De fartøy som gis tillatelse vil ikke kunne brukes som erstatningsfartøy for andre konsesjonsregulerte fartøygrupper.

Søknad sendes på fastsatt skjema gjennom fiskerinemnd og fiskerisjef til Fiskeridirektoratet innen 15. oktober 1994. Søknaden må inneholde opplysninger om erfaring/kjennskap til nevnte fiskeri, driftskalkyle samt opplysninger om man tar sikte på et samarbeid med den landbaserte fiskeindustrien.»

*Livet
i havet
vårt ansvar!*

FISKERIDIREKTORATET

Fiskets Gang

- Artikler om fiskeriforskning, prøvofiske, leitetjenesten
- Intervjuer og reportasjer om aktuelle fiskerisaker
- Nytt fra fiskeridirektoratet
- Fiskerinyheter fra inn- og utland
- Statistikk for norsk fiske
- Oversikt over Norges eksport av fiskeprodukter

Kommer ut 1. gang i måneden.
Utgis av Fiskeridirektøren

Ja takk,

.....
Navn

.....
Adresse

.....
Poststed

bestiller Fiskets Gang

1 år for kroner 200,-

student kroner 100,-

1 år utland kroner 330,-

1 år utland m. fly kroner 400,-

Abonnementet blir betalt så snart jeg får tilsendt
innbetalingskort.

Fiskets Gang

Boks 185
5002 Bergen